

Stenografični zapisnik

osme seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 16. januarja 1909.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Suklje. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar grof Karol Künigl. — Vsi članovi razen knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, Josip Lenarčič, dr. Franc Novak in Ivan Plantan. — Zapisnikar: Deželni koncipist Ivan Škarja.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika VII. deželnozborske seje dne 15. januarja 1909.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Dopolnilne volitve v pridobninsko deželno komisijo in osebno dohodninsko prizivno komisijo.
4. Ustno poročilo odseka za reorganizacijo deželnih uradov o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev, glede reorganizacije deželnih uradov.
5. Ustno poročilo obrtnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca Jakliča, dr. Žitnika in tovarišev, glede ustanovitve obrtnega pospeševalnega urada.
6. Ustno poročilo finančnega odseka:
 - a) o nujnem predlogu gospoda poslanca grofa Barba in tovarišev, glede častne nagrade bivšemu deželnemu glavarju Otonu pl. Deteli.
 - b) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev, glede deželnih prispevkov za zgradbo cest.
 - c) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve višjih nego 20 % priklad za cestne namene (k prilogi 48).
 - d) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5 % naklade na najemnine od stanovališč v mestni občini Kočevje (k prilogi 53).
 - e) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 319 % priklade na vse neposredne davke razun osebne dohodnine in plačarine v davčnih občinah Jasen in Vrbovo leta 1909. (k prilogi 54).

Stenographischer Bericht

der achten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 16. Jänner 1909.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz von Suklje. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Graf Karl Künigl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Josef Lenarčič, Dr. Franz Novak und Ivan Plantan. — Schriftführer: Landschafts-Konzipist Ivan Škarja.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der VII. Landtagsitzung vom 15. Jänner 1909.
2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums
3. Ergänzungswahlen in die Erwerbssteuerlandeskommission und in die Personaleinkommensteuer-Berufungskommission
4. Mündlicher Bericht des Ausschusses für die Reorganisierung der landschaftlichen Ämter über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen, betreffend die Reorganisierung der landschaftlichen Ämter
5. Mündlicher Bericht des Gewerbeausschusses über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Jaklič, Dr. Žitnik und Genossen, betreffend die Gründung eines Gewerbeförderungsamtes.
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
 - a) Über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Grafen Barbo und Genossen, betreffend eine Ehrengabe dem gewesenen Landeshauptmann Otto von Detela
 - b) Über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Lampe und Genossen, betreffend Landesbeiträge für Straßenbauten.
 - c) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung höherer als 20 % Umlagen für Straßenzwecke (zur Beilage 48)
 - d) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung einer 5 % Auflage von den Mietzinsenträgern in der Stadtgemeinde Gottschee (zur Beilage 53).
 - e) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung der Einhebung einer 319 % Umlage von allen direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo für das Jahr 1909 (zur Beilage 54)

- f) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 155 % priklade na vse neposredne davke razun osebne dohodnine in plačarine od pri vodovodu udeleženih posestnikov katastralne občine Stara Vrhnika (k prilogi 55).
- g) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5 % naklade na najemnino od stanovališč v mestni občini Novo mesto (k prilogi 56).
- h) o poročilu deželnega odbora, glede dovolitve pobiranja 136 % priklade na vse neposredne davke razun osebne dohodnine in plačarine v občini Trava (k prilogi 59).
7. Nujni predlog gospoda poslanca dr. Kreka in tovarišev, glede na aneksijo Bosne in Hercegovine.
8. Nujni predlog gospoda poslanca Pirca in tovarišev, radi dobave krmil iz državne podpore.
9. Ustno poročilo upravnega odseka:
- a) o peticiji deželne zveze gasilnih društev Kranjske za spremembo § 1., zakona z dne 20. decembra 1884., dež. zak. št. 17.
- b) o peticiji zastopnikov vasi Gradenc i. dr. za cestno zvezo Hinje-Zužemperk in Hinje-Žvirče.
- c) o peticiji okr. cestnega odbora na Bledu za uvrstitev okrajne ceste od Boh. Bistrice do Boh. jezera, od tam skozi Srednjo Vas do deželne ceste na Bitnje — med deželne ceste.
10. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posojilnega zaklada za leto 1908.
11. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1908.
12. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1908.
13. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1908.
14. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1908.
15. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora, o dovolitvi vsakoletnega kredita 2000 K v namen podeljevanja podpor okrožnim zdravnikom za njih nadaljno strokovno izobrazbo.
16. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora, o adaptaciji vratarskega stanovanja v blaznici na Studencu.
17. Priloga 8. Poročilo deželnega odbora, glede priprav k izboljšanju gorenjskih planin.
18. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1906.
19. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora, o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.
20. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1906. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1906.
21. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželno-kulturnega zaklada za leto 1907.
22. Priloga 14. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1907.
- f) Über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 155 % igen Umlage auf die direkten Steuern, mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer von den bei der Wasserleitung beteiligten Besitzern der Katastralgemeinde Stara Vrhnika (zur Beilage 55).
- g) Über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5 % Umlage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Rudolfswert (zur Beilage 56).
- h) Über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 136 % Umlage auf die direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und der Besoldungssteuer in der Ortsgemeinde Obergraff (zur Beilage 59).
7. Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Kref und Genossen, betreffend die Annexion Bosniens und der Herzegovina.
8. Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Pirc und Genossen, betreffend die Futterlieferung aus Mitteln der Staats-subvention
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:
- a) Über die Petition des Landes-Feuerwehrverbandes für Krain und Änderung des § 1 des Gesetzes vom 20. Dezember 1884, L. G. Bl. Nr. 17.
- b) Über die Petition der Vertreter der Ortschaft Gradenz u. a. um die Straßenverbindung Ginnach-Seifenberg und Ginnach-Schwörz
- c) Über die Petition des Bezirksstrassenauschusses Belbes um Einreihung der Bezirksstrasse von Woch-Feistritz bis zum Wochenersee, von dort durch Mitterdorf bis zur Landesstrasse nach Bitnje unter die Landesstrasse
10. Beilage 1. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
11. Beilage 2. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
12. Beilage 3. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Museumsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
13. Beilage 4. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
14. Beilage 5. Bericht des Landesauschusses, mit der Vorlage des Normalschulfonds-Voranschlages für das Jahr 1908.
15. Beilage 6. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung eines alljährlichen Kredites von 2000 K behufs Verleihung von Unterstützungen an Distriktsärzte zwecks ihrer weiteren fachmännischen Ausbildung.
16. Beilage 7. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Adaptierung der Portierwohnung in der Irrenanstalt zu Studenz.
17. Beilage 8. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Aktion der Alpenverbesserung in Oberkrain.
18. Beilage 10. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1906 vorgelegt wird.
19. Beilage 11. Bericht des Landesauschusses, betreffend die neuen allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogtums Krain.
20. Beilage 12. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsablässe des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärfrauen- und Findelfonds für das Jahr 1906 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1906 vorgelegt werden.
21. Beilage 13. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
22. Beilage 14. Bericht des Landesauschusses, mit der Vorlage des Rechnungsabchlusses des krainischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1907.

23. Priloga 15. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1907. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1907.
24. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1907.
25. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1907.
26. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1907.
27. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep grmskega zaklada za leto 1907.
28. Priloga 20. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep deželnega zaklada za leto 1907.
29. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep gledališkega zaklada za leto 1907.
30. Priloga 22. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep muzejskega zaklada za leto 1907.
31. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1908.
32. Priloga 25. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1907.
33. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep deželnega posojilnega zaklada za leto 1907.
34. Priloga 27. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklep normalno-šolskega zaklada za leto 1907.
35. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni deželnega zaklada za leto 1908.
36. Priloga 29. Poročilo deželnega odbora v zadevi zvišanja ustanov za hrano učencem s Kranjskega na deželni kmetijski šoli na Grmu.
37. Priloga 30. Poročilo deželnega odbora glede izvrševanja v § 13. nove vinske postave od 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, določene pravice zastran nameščanja državnih kletarskih nadzornikov.
38. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora o potrebnih ukrepih glede brezobrestnih, iz deželnih sredstev dovoljenih trtnih posojil.
39. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora, glede subvencioniranja podkavske šole v Ljubljani.
40. Priloga 33. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909.
41. Priloga 34. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni deželnega posojilnega zaklada za leto 1909.
42. Priloga 35. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni muzejskega zaklada za leto 1909.
43. Priloga 36. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni gledališkega zaklada za leto 1909.
44. Priloga 37. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni normalno-šolskega zaklada za leto 1909.
45. Priloga 38. Poročilo deželnega odbora, glede zvišanja letnega prispevka za kmetijsko-kemiško preskušališče v Ljubljani.
23. Beilage 15. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabslüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1907 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1907 vorgelegt werden.
24. Beilage 16. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabslüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt werden.
25. Beilage 17. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabsluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
26. Beilage 18. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabsluß des Garantiefonds der Unterfrainer Bahnen für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
27. Beilage 19. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabsluß des Staudner Fonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
28. Beilage 20. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabsluß des Landesfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
29. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabsluß des Theaterfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
30. Beilage 22. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabsluß des Museumsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
31. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1908 vorgelegt werden.
32. Beilage 25. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabsluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
33. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabsluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
34. Beilage 27. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabsluß des Normalschulfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
35. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
36. Beilage 29. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Stiftplätze für die Verpflegung der Schüler aus Krain an der landwirtschaftlichen Schule in Stauden.
37. Beilage 30. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Ausübung des im § 13 des neuen Weingeetzes vom 12. April 1907, R.-G.-Bl. Nr. 210, normierten Rechtes, anlangend die Bestellung der staatlichen Kellereinspektoren.
38. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, betreffend die hinsichtlich der aus Landesmitteln gewährten unverzinslichen Reklavvorschüsse zu ergreifenden Maßnahmen.
39. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Subventionierung der Hufbeschlagschule in Laibach.
40. Beilage 33. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
41. Beilage 34. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
42. Beilage 35. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Museumsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
43. Beilage 36. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Theaterfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
44. Beilage 37. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Normalschulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
45. Beilage 38. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Jahresdotation für die landwirtschaftlich-chemische Versuchstation in Laibach.

46. Priloga 39. Poročilo deželnega odbora, zadevajoče bivšega provizoričnega okrožnega zdravnika v Senožečah, dr. Antona Perco-ta.
47. Priloga 40. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-laga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909.
48. Priloga 41. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-laga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1909.
49. Priloga 42. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-laga proračun grmskega zaklada za leto 1909.
50. Priloga 43. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-laga proračun zaklada prisilne delavnice za leto 1909.
51. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-lagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1909.
52. Priloga 45. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-laga proračun deželnega zaklada za leto 1909.
53. Priloga 46. Poročilo deželnega odbora, glede začasnega pobiranja deželnih priklad leta 1909.
54. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja Senožeških pašnikov.
55. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja Narinskih pašnikov.
56. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-lagajo proračuni ustanovnih zakladov za leto 1909.
57. Priloga 57. Poročilo deželnega odbora, s katerim se pred-laga načrt zakona o varstvu planin in pospeševanju pla-ninskega gospodarstva.
58. Priloga 58. Načrt zakona, veljavnega za vojvodino Kranjsko v zadevi najetja deželnega posojila do 10,000.000 kron.
59. Priloga 60. Poročilo deželnega odbora, o zboljšanju Kilov-skih pašnikov.
60. Priloga 62. Poročilo deželnega odbora o podporah, ki jih je deželni odbor leta 1903, 1904, 1905, 1906, 1907 in 1908 obljubil iz deželnega zaklada nekaterim okrajno-cestnim odborom.

Začetek seje ob 11. uri 13 minut dopoludne.

46. Beilage 39. Bericht des Landesauschusses, betreffend den gewesenen provisorischen Distriktsarzt in Senojetz Dr. Anton Perco.
47. Beilage 40. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
48. Beilage 41. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfondes für das Jahr 1909 vor-gelegt wird.
49. Beilage 42. Bericht des Landesauschusses, womit der Vor-an-schlag des Staudner Fonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
50. Beilage 43. Bericht des Landesauschusses, womit der Vor-an-schlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
51. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses, womit die Vor-an-schläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärfonds- und Findelfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
52. Beilage 45. Bericht des Landesauschusses, womit der Vor-an-schlag des Landesfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
53. Beilage 46. Bericht des Landesauschusses, betreffend die provisorische Einhebung der Landesumlagen pro 1909.
54. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Senojetzer Hutweiden.
55. Beilage 50. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Nareiner Hutweiden.
56. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, womit die Vor-an-schläge der Stiftungsfonde für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
57. Beilage 57. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf eines Gesetzes, betreffend den Schutz der Alpen und die Förderung der Alpenwirtschaft vorgelegt wird.
58. Gesetzentwurf, wirksam für das Herzogtum Krain betreffend die Aufnahme eines Landesanklehens bis 10,000.000 K.
59. Beilage 60. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Meliorierung der Küllenberger Hutweiden.
60. Beilage 62. Bericht des Landesauschusses, betreffend die in den Jahren 1903, 1904, 1905, 1906, 1907 und 1908 einigen Bezirksstrassenausschüssen in Aussicht gestellten Unterstützungen aus dem Landesfonde.

Beginn der Sitzung um 11 Uhr 13 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost visoke zbornice in odvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

Poslanec dr. Triller:

Prosim besede v formalnem oziru k dnevnemu redu!

Jaz si usdjam staviti na gospoda deželnega glavarja neko vprašanje.

Pogrešam namreč na dnevnem redu poročilo finančnega odseka o mojem in tovarišev nujnem predlogu glede regulacije učiteljskih plač.

Meni se zdi formalno popolnoma nekorektno, da se stvar ni postavila na dnevni red današnje seje, na katerem vidim, da stojе zadeve, o katerih nobeden predlagatelj ni zahteval, da dotični odsek v določenem roku o njih poroča v zbornici.

Meni je pred vsem na tem, da se s tem ne ustvari kak prejudic. To pa tembolj, ker je zadeva tako akutna, tako nujna, kot morda nobena druga od vseh, ki stojе na dnevnem redu današnje seje.

Priznavam lojalno, da se je od strani nekega gospoda tovariša, ki je član Slovenske Ljudske Stranke, namignilo odseku za preuredbo deželnega šolskega zakonodajstva, da je v dotičnem naročilu na deželni odbor implicite obseženo tudi vprašanje glede regulacije učiteljskih plač; deželni odbor se vsled tega ne bo mogel odtegniti dolžnosti, da poročajoč o preosnovi deželnega šolskega zakona poroča tudi o vprašanju oziroma o regulaciji učiteljskih plač.

Jaz se torej zaradi te formalne nekorektnosti ne bom postavljaj na glavo in ne bom zahteval, da se stvar takoj popravi, akoravno bi imel v to popolno pravico.

Storil pa tega zaradi tega ne bom, ker mi ni za reklamo in formo, ampak za stvar samo in ker vem, da leži danes usoda učiteljstva v prvi vrsti v rokah Slovenske Ljudske Stranke, ker je vsaka regulacija učiteljskih plač dosegljiva le s pomočjo Slovenske Ljudske Stranke, nikdar pa ne proti njeni volji.

Pač pa narodno-napredna stranka te stvari ne bo pustila iz vidika, temveč jo bo vestno držala v evidenci in vedela v slučaju potrebe zanimati najširšo javnost za kričečo krivico, ki se godi našemu učiteljstvu. Vsekakor bi bilo seveda za nas jako pomirljivo, ako bi se nam od strani gospoda deželnega glavarja zamogla dati izjava, zakaj ta moj predlog ni na dnevnem redu in kedaj ima priti na dnevni red? (Klici na levi: — Ruŕe ſuŕſ: „Danes!“)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Krek ima besedo.

Poslanec dr. Krek:

V odgovor gospodu poslancu dr. Trillerju bodi povedano, da imam jaz dotično poročilo in da bi se bil, če bi bil slutil, da stvar ni na dnevnem redu in bil videl, da tudi proti koncu seje ne pride v razpravo, popolnoma gotovo sam oglasil in zahteval, da pride ta zadeva v razpravo. Jaz dnevnega reda nisem bral in ne vem, zakaj je ta točka izostala. Razlagam si pa stvar čisto jednostavno na ta način: Jaz si mislim, da je zapisnikar finančnega odseka, gospod dr. Evgen Lampe, pozabil zabeležiti v zapisnik to stvar, ker se je jako hitro rešila in vsled tega gospod glavar ni dobil obvestila, da je zadeva rešena.

Jaz mislim, da bo ta stvar iz zapisnika razvidna.

Torej ni treba iskati v tem nobene slabe namere in jaz sem pripravljen podati tozadevno svoje poročilo, kadar me gospod glavar pokliče.

Deželni glavar:

Jaz bi omenil le eno stvar. Moje postopanje je bilo popolnoma korektno in pravilno. Od finančnega odseka nisem dobil naznanila, da je že gotov s poročilom o izročenem mu nujnem predlogu, zadevajočem regulacijo učiteljskih plač.

Jaz sam pa iz tega razloga nisem za stvar povprašal, ker se nujni predlog gospoda predlagatelja dr. Trillerja ne glasi tako, kakor drugi nujni predlogi, z rokom na gotovi dan, in se tudi ni reklo, da je o njem poročati v 24 ali 48 urah ali pa v treh ali petih dneh, temveč je bilo samo rečeno, da je poročati tekom tega zasedanja.

Zasedanje pa se ne bo končalo z današnjim dnem in torej bo še vedno prilika dobesečno ustreči nujnemu predlogu gospoda predlagatelja.

K besedi se je oglasil načelnik finančnega odseka, gospod poslanec dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Kot načelnik finančnega odseka izjavljam, da sem to stvar nehote zakrivil jaz, ker sem namreč pozabil gospodu deželnemu glavarju naznaniti, da se je zadevni nujni predlog z drugimi nujnimi predlogi vred rešil že v ponedeljek in da je bil za poročevalca določen gospod tovariš dr. Krek.

Ker je gospod dr. Krek pripravljen takoj poročati, prosim visoko zbornico, naj sprejme predlog, da se stvar še danes reši, čeravno ni na dnevnem redu.

Deželni glavar:

Prestopimo torej k prvi točki dnevnega reda. Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika VII. deželnozborske seje dne 15. januarja 1909.

1. Lesung des Protokolls der VII. Landtags-sitzung vom 15. Jänner 1909.

Zapisnikar Škarja:

(Bere zapisnik VII. seje. — Liest das Protokoll der VII. Sitzung.)

Deželni glavar:

Ima kdo gospodov kak ugovor proti besedilu zapisnika?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je zapisnik potrjen.

Pride na vrsto dnevnega reda točka:

2. Naznanila deželnozborskega pred-sedstva.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

K tej točki mi je naznaniti, da se je gospod poslanec Lenarčič oprostil za današnjo sejo zaradi nujnih poslov.

Predno prestopimo k tretji točki dnevnega reda, mi je omeniti, da se je včeraj pri glasovanju o predlogih finančnega odseka o budgetnem provizoriju pozabilo na dve resoluciji, o katerih nam bo torej treba sedaj glasovati.

Prva resolucija, predložena po finančnem odseku, se glasi — ker gospoda poročevalca ni tukaj, jo bom kar jaz prečital — tako-le (bere — liešt):

„Deželni zbor vojvodine Kranjske, uvažujoč, da je deželi iz lastnih moči nemogoče nositi bremena za naraščajoče deželne potrebe, nujno pozivlja državno vlado, da z izdatno podporo takoj priskoči na pomoč vojvodini Kranjski, da ji omogoči saniranje njenega finančnega položaja.

Ta sklep se naznani c. kr. centralni vladi.“

Vprašam, kateri gospodje ste za to resolucijo, o kateri bi bili imeli glasovati pri točki 3. d) dnevnega reda včerajšnje seje?

Gospodje, ki ste za to resolucijo, prosim, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejeta.

Druga resolucija katero je predlagal gospod poslanec dr. Vilfan, se glasi (bere — liešt):

„Visoki deželni zbor skleni:

Visoka c. kr. vlada se pozivlja, da naj vse potrebno ukrene, da se ustanovi nadsodišče za Kranjsko, slovensko Štajersko in slovensko Koroško s sedežem v Ljubljani, do ustanovitve tega sodišča pa prenaredi nadsodišče v Gradci v slovenski in nemški oddelek.“

Tisti gospodje, ki ste tudi za to resolucijo, prosim, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je z večino sprejeta.

In sedaj prestopimo k tretji točki dnevnega reda, to je:

3. Dopolnilne volitve v pridobninsko deželno komisijo in osebnodohodninsko prizivno komisijo.

3. Ergänzungswahlen in die Erwerbssteuer-Landeskommission und in die Personaleinkommensteuer-Berufungskommission.

Deželni glavar:

Najprej pride dopolnilna volitev v pridobninsko deželno komisijo.

K besedi se je oglašil gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predno preidemo k volitvi, mora deželni zbor sam po zakonu ugotoviti volilni modus. V tem pogledu predlagam, da se na prejšnjem volilnem modusu, po katerem je člani in namestniki pridobninske deželne komisije volil plenum deželnega zbora, nič ne spremeni. Predlagam le eno spremembo, namreč da se glede pasivne volilne pravice prilagodimo popolnoma § 19. državnega zakona z dne 25. oktobra l. 1896., drž. zak. št. 220, in sicer veleva ta paragraf sledeče (bere — liešt):

„Die von den Landtagen zu wählenden Mitglieder und Stellvertreter sind aus der Mitte der Erwerbssteuerepflichtigen des Landes unter tunlichster Berücksichtigung der vier Erwerbssteuerklassen nach einem vom Landtage zu bestimmenden Wahlmodus zu berufen.“

Tedaj „unter tunlichster Berücksichtigung der vier Erwerbssteuerklassen.“

Predlagam torej, da to tudi za to volitev velja, da se deželni zbor po možnosti ozira na štiri pridobninske razrede. V ostalem predlagam, da ostane tak volilni modus, kakoršen se je bil sklenil l. 1905.

Deželni glavar:

Otvorjam debato. Želi kdo besede o tem predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki ste za predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet, in jaz mislim, da se sedaj takoj izvrši volitev. Za skrutatorja naprošam gospoda poslanca Ravnikarja in barona Rechbacha.

Najprej prosim iz cele zbornice oddati glasovnice za 3 ude pridobninske deželne komisije.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestatku. — Nach einer Pause.)

Pri volitvi v pridobninsko deželno komisijo je bilo oddanih 44 glasovnic. Vse oddane glasove so

dobili gospod Anton Kobi iz Brega pri Borovnici, gospod Alojzij Pavlin iz Podbrezja in gospod Anton Belec iz Št. Vida.

Sedaj prosim zopet iz cele zbornice oddati glasovnice za 2 namestnika.

(Zgodi se. — *Geschieht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Pri volitvi namestnikov v deželno pridobninsko komisijo je bilo oddanih 31 glasov. Vseh 31 glasov sta dobila gospod Franc Demšar iz Češnjice in gospod Karol Pollak starejši iz Ljubljane.

Sedaj prestopimo k dopolnilni volitvi v prizivno komisijo za osebno dohodnino.

Jaz vprašam, ali hoče kdo gospodov biti tako prijazen, da stavi predlog glede načina izvolitve.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim!

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Glede načina volitve članov osebnodohodninske prizivne komisije določa § 183. sledeče (bere — *liest*):

„Die durch die Landtage zu bewirkenden Wahlen sind nach den in den Landesordnungen für die Wahl der Landesausschussmitglieder, in Triest nach den für die Wahl des Verwaltungsausschusses des Gemeinderates festgesetzten Bestimmungen vorzunehmen; jedoch ist die Wahl nicht auf die Mitglieder des Landtages, beziehungsweise des Stadtrates beschränkt.“

Ko je deželni zbor zadnjikrat, to je leta 1905, volil svoj zastop v to komisijo, je določil sledeče volilno postopanje:

Vsaka kurija je volila 2 člana in 2 namestnika in plenum deželnega zbora je volil tudi 2 člana in 2 namestnika. Sedaj imamo samo dopolnilno volitev in sicer 8 članov, ki so bili deloma izvoljeni iz kurij, deloma iz cele zbornice. Ker se gre samo za dopolnilno volitev, predlagam, da tudi za danes ostane pri tem volilnem modusu. Toda pri tej priliki moram napraviti sledeči pridržek.

Mi nameravamo pri prihodnji splošni obnovitvi te komisije predlagati visoki zbornici drug način za to volitev, in sicer ta način, da bo vsaka kurija volila samo enega člana in namestnika, cela zbornica pa potem 4 člane in 4 namestnike. Ta modus bo potem edino mogoč, kajti zakon določa, da se voli v osebnodohodninsko komisijo tako, kakor se volijo deželni odborniki. Uvaževati je, da je k prejšnjim kurijam prišla tudi četrta kurija, in ako bi zopet kurije volile po 2 člana, bi za plenum nič ne ostalo, ker je voliti samo 8 članov in volilni modus bi ne bil več v soglasju s prvim odstavkom § 183. navedenega zakona.

Torej s tem pridržkom, da bomo pri prihodnji volitvi v soglasje spravili volilni modus s sedanjim

sestavom zbornice in prvim odstavkom § 183., s tem pridržkom predlagam, da velja za te današnje dopolnilne volitve popolnoma tisti modus, ki je veljal in bil sprejet od visoke zbornice leta 1905.

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich.*)

Ako ne, bomo glasovali o predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča, da se za danes pridrži oni način volitve, ki je veljal leta 1905, namreč da se bodo volili člani in namestniki za osebnodohodninsko prizivno komisijo po starih treh kurijah in potem pa še, kar preostane, iz plenuma.

Tisti gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, izvolite ustati.

(Zgodi se. — *Geschieht.*)

Sprejeto, in tedaj se bo tudi tako postopalo pri volitvi.

Najprej voli kurija veleposestva.

Ich ersuche die Herren von der Kurie des Großgrundbesitzes die Stimmzettel abzugeben und bitte die Herren Abgeordneten Ravnikar und Baron Rechbach, wieder das Scrutinium zu übernehmen.

(Zgodi se. — *Geschieht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Pri volitvi enega člana v osebnodohodninsko prizivno komisijo je bilo oddanih iz kurije veleposestva 10 glasov.

Es wurden 10 Stimmzettel abgegeben. Alle lauten auf den Namen des Herrn Dr. Max Edlen von Wurzbach. Tedaj je on izvoljen kot član.

Ich bitte nunmehr die Herren von der Kurie des Großgrundbesitzes die Stimmzettel für die Wahl eines Stellvertreters abzugeben

(Zgodi se. — *Geschieht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Bei der Wahl des Stellvertreters wurden 9 Stimmzettel abgegeben, welche alle auf den Herrn Dr. Karl Baron Born lauten. Derselbe erscheint somit gewählt. Izvoljen je torej namestnikom gospod dr. Karol baron Born.

Prosim sedaj oddati listke v mestni kuriji za izvolitev enega namestnika.

(Zgodi se. — *Geschieht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Oddanih je bilo 6 glasovnic. Vse se glase na gospoda Josipa Turka, ki je na ta način izvoljen namestnikom.

Prosim sedaj gospode poslance iz kurije kmetskih občin, da oddajo listke za enega člana osebnodohodninske prizivne komisije.

(Zgodi se. — *Geschieht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Pri volitvi enega člana osebnodohodninske prizivne komisije iz kurije zastopnikov kmetskih občin je bilo oddanih 13 glasov. Vse je dobil gospod Andrej Kalan.

Sedaj prosim iste gospode poslance iz kurije kmetjskih občin voliti 2 namestnika za osebnodohodninsko prizivno komisijo. Prosim oddati glasovnice.

(Zgodi se. — *Geschieht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Pri volitvi 2 namestnikov iz kurije kmetjskih občin je bilo oddanih 16 glasov. Vse sta prejela gospoda Janez Kuralt iz Mavčič in Franc Jaklič iz Dobrepolja.

In sedaj pride volitev 2 članov osebnodohodninske prizivne komisije iz cele zbornice.

Prosim oddati listke.

(Zgodi se. — *Geschieht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 37 glasovnic.

Vse glasove sta dobila gospoda Franc Košak iz Grosuplja in Alojzij Tršan iz Tacna.

In sedaj nam je voliti še 2 namestnika iz cele zbornice. Prosim oddati glasovnice.

(Zgodi se. — *Geschieht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Pri volitvi 2 namestnikov iz cele zbornice je bilo oddanih 44 glasovnic. Vse glasove sta prejela gospoda Jakob Dimnik, Devica Marija v Polju in Franc Zabret iz Bobovka.

Torej ta dopolnilna volitev je pri kraju in sedaj prestopimo k 4. točki dnevnega reda, to je:

4. Ustno poročilo odseka za reorganizacijo deželnih uradov o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev, glede reorganizacije deželnih uradov.

4. Mündlicher Bericht des Ausschusses für die Reorganisation der landeschaftlichen Ämter über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen, betreffend die Reorganisation der landeschaftlichen Ämter.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati v imenu specialnega odseka za reorganizacijo deželnih uradov o nujnem predlogu, ki sem ga vložil s svojimi tovariši v tem smislu, da se reorganizirajo deželni uradi, da se reformira tudi opravielnik deželnega odbora in pa službena pragmatika deželnega uradništva. Ko smo mi, gospoda moja, vložili svoj nujni predlog, nas je vodila le ena misel, je bil za nas merodajen le en sam namen in ta namen je bil tisti, kakor pri vseh predlogih, katere smo vložili, namreč služiti ljudstvu s tem, da omogočimo da deželni uradi v najpopolnejšem obsegu zadostijo svojemu namenu, kateri namen je služba dežele in služba ljudstva v naši deželi. (Odobranje na levi. — *Beifall links.*)

Gospoda moja! Mi smo uvideli, da deželni uradi, kakor so bili urejeni doslej, nikakor ne morejo dosežati svojega smotra; urad pa, ki svojega smotra ne doseže, naj bo še tako po ceni, to je najdražji urad! Potem je bolje, da nimamo nobenega urada, ker če nimamo nobenega, se ravno tako ne bo smoter dosegel, kakor če imamo nezadosten urad. Zato, gospoda moja, spoznali smo kot neobhodno potrebo, da se deželni uradi reorganizirajo. Res je, da bodo reorganizirani deželni uradi več veljali, nego dosedanji uradi; ali gospoda moja, ti uradi, ki bodo več veljali, bodo pa tudi dosegli svoj smoter, bodo služili deželi, kakor morajo služiti deželi in ljudstvu, in bodo glede na konečni učinek, ker bodo popolnoma dosegali svoj smoter, tudi cenejši, nego so dosedanji deželni uradi. (Klici na levi: — *Hu! Hu! Hu!* „Res je!“) Gospoda moja, storili smo v zadnjih dneh zelo važne sklepe, sklenili smo novi melioracijski zakon, po katerem bo dežela tekom prihodnjih let deset milijonov kron zgradila za ceste, vodovode, uređitev voda in za druga melioracijska dela. Napravili smo sklep glede preosnove lovskega zakona, napravili smo sklep glede preosnove cestnega zakona, napravili smo sklep glede preosnove občinskega reda, občinskega volilnega reda in deželnih šolskih zakonov, nadalje sklepe glede ustanovitve deželne banke, glede ustanovitve deželne zavarovalnice itd. Kot resni zastopniki ljudstva moramo pravočasno skrbeti, da ti za ljudstvo in deželo velevažni sklepi ne ostanejo na papirju, temveč da se čimprej uresničijo. Efektivno izvršiti pa se ti sklepi ne bodo mogli, ako se ne izvrši reorganizacija naših deželnih uradov tako popolno, kakor je sploh mogoče. Seveda, gospoda moja, povdarjal sem že finančni efekt; računati moramo s tem, da bodo troški znašali že letos najmanj okroglih 85.000 K več, nego doslej, in ko bo organizacija tekom nekih let popolnoma dovršena, okroglih 185.000 K ali pa, ako računamo z vso sigurnostjo, okrog 200.000 K na leto. Toda, gospoda moja, ta izdatek je potreben, ako hočemo izvršiti, kar nameravamo, ako hočemo ljudstvu res kaj dati, ne samo lepe govore, besede, obširne debate, od katerih ljudstvo končno nič nima, temveč če hočemo ljudstvu res to dati, kar smo mu obljubovali na raznih volilnih shodih in kar mu obljubujemo tudi tukaj s svojimi velevažnimi sklepi, katere smo storili in katerih nekatere sem poprej omenil. Gospoda moja, to kar smo sklenili, se mora tudi uvesti v življenje, ne sme ostati na papirju, ampak mora postati kri in meso. Če pa hočemo ta smoter doseči, moramo dovoliti tudi sredstva, ki so v dosego tega smotra potrebna. To, gospoda moja, je smisel našega predloga, odnosno predloga odsekov.

Gospoda moja, dovolite, da tudi iz tega mesta v imenu Slovenske Ljudske Stranke izrazim to-le: Ljudska stranka je takoj, ko je nastopila vlado v deželni upravi in zakonodaji, poprijela inicijativo za reorganizacijo deželnih uradov, inicijativo pa zaradi tega, ker noče delati z besedami, ampak z dejanjem, ker hoče ljudstvu kaj dati

ne pa samo govoriti, ker hoče svoj program res izvršiti; ker hoče, da se kulturna in gospodarska povzdiga našega ljudstva, v kolikor je to mogoče v okviru deželne uprave in zakonodaje, čim preje izvede! Idoč iz tega stališča smo prišli do predlogov, katere imam čast danes v imenu odseka položiti na mizo visoke zbornice.

Reforma, katero predlagamo, obsega 3 različne stvari:

- 1.) Spremembo pravilnika deželnega odbora,
- 2.) spremembo službene pragmatike in
- 3.) potem — in to je glavna stvar — reorganizacijo deželnih uradov v ožjem smislu.

Kar se tiče pravilnika deželnega odbora, predlagam tiste spremembe, ki so danes najnujnejše potrebne, potrebne zaradi tega, da se zjednostavi poslovanje deželnega odbora, da se deželni odbor kolikor mogoče razbremeni od nepotrebnih in zastarelih formalij. Sedanji poslovni red deželnega odbora datira iz leta 1863. Iz tega sledi že jasno, da je ta poslovni red prilagojen čisto drugim razmeram, nego so razmere današnjega časa.

Kot najnujnejše je smatral odsek 3 spremembe poslovnika, namreč prvič reformo § 9. tega poslovnika, ki se tiče podpisavanja odpravkov deželnega odbora. Sedaj velja, da mora take odpravke podpisovati deželni glavar. To je popolnoma nepotrebno. Zadostuje podpis deželnega glavarja na važnih listinah; ampak na tistih vsakdanjih papirjih, ki hodijo iz deželnega odbora ven, je pa ta podpis nepotreben. Zadostuje, da je na njem podpisan deželni odbornik, to je dotični referent, ali pa v to pooblaščen uradnik. Druga točka je, da ni treba pri raznih opravilih kolegialnega posvetovanja deželnega odbora, pa tudi ne cirkulacije; v tem pogledu je sedaj veliko nepotrebnega, zgolj mehničnega dela, katero vzame deželnemu odboru sila veliko dragocenega časa. Sprejme naj se načelo, da v gotovem obsegu referent, to je deželni odbornik sam v lastnem delokrogu rešuje tekoče agende. To je sprememba § 18. in 19. pravilnika za deželni odbor.

Tretja sprememba je ta, da se reformira § 20. tega poslovnika, ki govori o glasovanju v deželnem odboru. Dosedanji § 20. je jako nejasen in ne določuje natančno, ali se predsedujoči deželni glavar ali njegov namestnik brez izjeme udeležuje glasovanja, ali pa če ima le pravico dirimirati, ako je jednako število glasov na obeh straneh. Odsek je prišel do zaključka, da je treba ta paragraf reformirati tako, da se v njem jasno določi, da se deželni glavar, odnosno njegov namestnik, ki predseduje deželno-odborovi seji, redno ne udeležuje glasovanja, temveč vrže svoj glas na tehnično samo v slučaju, ko je enakost glasov na obeh straneh, torej da je omejen samo na dirimiranje. Toliko imam omeniti glede pravilnika za deželni odbor.

Odsek pa je spoznal, da bo s temi spremembami ugodeno le trenutnim potrebam in da je ta pravilnik iz leta 1863. še v marsikaterem drugem oziru tudi potreben reforme; zato je sklenil

posebno resolucijo in sicer resolucijo 2., katero bom pozneje prečital.

Glede službene pragmatike omejil se je odsek na 2 točki.

Prva točka je način razpisavanja služb. Doslej je veljalo, da se je vsaka prosta služba morala razpisati v ljubljanskem uradnem listu. To se je odseku zdelo nepotrebno in odločil se je predlagati, da se § 6. službene pragmatike spremeni tako, da je prepuščeno deželnemu odboru odločiti, kako in v kakih listih razglasi prosto službo, — da ima pa tudi pravico, razglas sploh opustiti in se omejiti zgolj na notranji razpis službe potom okrožnice do deželnih uslužbencev, ker je mnogo slučajev takih, ko se naprej ve, da se bo služba oddala uslužbencu, ki je že v deželni službi in bi razpis v listih le povzročal nepotrebne stroške na eni strani za razpis sam, na drugi strani pa prosilcem, kajti vsled razpisa je marsikdo zapeljan, da kompetira, vsled česar ima že zato stroške, ker mora prošnjo kolkovati. Pri takem razpisu bi se moralo pravzaprav lojalno naprej povedati, da izven kroga deželnih uslužbencev stoječi ne bode dobil službe!

Je še druga stvar, ki se je odseku zdela tudi potrebna nujne poprave in to je § 32. službene pragmatike, ki določa, da zamore deželni odbor o personalnih zadevah sklepati le, ako so vsi člani deželnega odbora navzoči. Ta določba pravzaprav nima pametnega smisla; iz nje izvira nevarnost, da deželni odbor kake nujne personalne zadeve ne more rešiti vsled bolezní ali sploh odsotnosti le enega prisednika, in zato se je odsek soglasno zjedini, da se ta § 32., ki omejuje sklepčnost deželnega odbora pri personalijah, črta.

Kakor pri poslovníku za deželni odbor, je odsek tudi glede službene pragmatike mnenja, da jo je treba v celem obsegu reformirati, in zato je sklenil predlagati visoki zbornici resolucijo v tej smeri.

Sedaj pa, gospoda, prehajam do reorganizacije deželnih uradov samih. V tem pogledu se je odsek postavil na stališče, da bo treba reorganizirati deželne urade po sledečih načelih:

Treba bo razdeliti uradniško osebje v gotove departemente. Treba je, da ima deželni glavar svoj prezidijalni departement, kateremu na čelu bi stal ravnatelj deželnih uradov; treba je razun tega, da ima vsak odbornik, to je vsak referent deželnega odbora svoj urad, svoj departement, na čegar čelu stoji zopet en dodeljen konceptni uradnik. Ti departementi naj pa ne obsegajo le konceptnih moči, ampak tudi potrebne pomožne moči naj bodo tem departementom prideljene, tako da ima vsak deželni odbornik tako za koncept, kakor za manipulacijo svoj popolen urad. To se mora vsakemu deželnemu odborniku dati, kajti ako se mu tega ne da, ne moremo zahtevati od njega tiste odgovornosti za referat, katero nosi po deželni ustavi. Vsak deželni odbornik mora za svoj referat dajati odgovor deželnemu zboru; tega načela se moramo držati. Če pa zahtevamo od deželnega

odbornika tako odgovornost, mu moramo tudi potrebni aparat dati na roke, da je v stanu to odgovornost res nositi, da je v stanu, res natančno vse pregledati, kar spada v njegov referat, da je v stanu gledati na to, da se vse, kar pripada v njegov referat, točno rešuje, dobro rešuje in temeljito rešuje. Tedaj, gospoda moja, idoč s tega stališča in hoteč praktično uveljaviti načelo odgovornosti, osigurati popolno brezpogojno odgovornost vsakega deželnega odbornika napram visoki zbornici in napram deželi, smo prišli do zaključka, da treba ustvariti primeren uradniški in služabniški aparat.

Poleg posebnih departementov za referente pa moramo imeti tudi še posebne strokovne departemente, kakor je stavbni urad i. t. d., kar se bo podrobneje razvidelo iz predlogov, katere bom pozneje v imenu odseka prečital. Glede strokovnih departementov je odsek sklenil uvesti en popolnoma nov strokovni departement in sicer deželno-kulturni urad, kar gotovo pomenja velik napredek v interesu kmetijstva.

Sedaj pa preidem do vprašanja, kako urediti bodoče službene prejemke uradništva in služabništva. V tem pogledu smo že vezani po sklepu deželnega zbora z dne 28. decembra 1898., ki se glasi, da ima deželno uradništvo dobivati jednake dohodke, kakor državno uradništvo, in isto velja seveda tudi glede drugih deželnih uslužbencev. Ali gospoda moja, ako bi tudi tega sklepa ne bilo, povem, da bi jaz za svojo osebo v interesu ljudstva in zaradi koristi ljudstva kljub temu z vso odločnostjo danes ravno tisto predlagal; kajti, gospoda moja, mi moramo gledati, da imamo v deželni službi najboljše moči ne pa najslabše. In če hočemo imeti najboljše moči, jih moramo tudi primerno plačati; ako jih ne plačamo tako, kakor država plačuje svoje uradnike in služabnike, potem nikdar ne bomo dobili najboljših močij, temveč le ljudi, ki iz katerih koli vzrokov nečejo ali pa ne morejo ustopiti v državno službo.

Gospoda moja, mi moramo še celo en korak dalje iti, mi moramo gledati na to, da bo status deželnih uradnikov tak, da bo avanzma boljši kakor pri državi, da bo mladi človek hitro prišel do gospodarske samostojnosti, da bo kmalu prišel v položaj oženiti se, ker le potem bomo faktično najboljše ljudi dobili za deželno službo. In pa še nekaj. Imeli bomo potem v deželni službi zadovoljne ljudi, ki bodo z veseljem delali; gospoda moja, en uradnik ali služabnik, ki je zadovoljen in z veseljem dela, je toliko vreden kot dva uradnika ali služabnika, ki nista zadovoljna in nerada delata! S tem je dosežen zopet prihranek za deželo.

Torej idoč s tega stališča si usojam v imenu odseka staviti svoje predloge. Pred vsem predlagam, da se, kakor v državni službi, tako tudi v deželni službi, službena doba omeji na 35 let; ampak med tem, ko pri državi velja to samo za uradnike, predlagamo mi isto tudi za služabnike, toda s tem pridržkom, da se definitivno služabniško mesto ne da nikomur, ki ni najmanj 25 let

star. Še v enem drugem oziru je, četudi samo formalni razloček napram dotičnemu analognemu razmerju državnih uradnikov. Kakor državni uradniki, dobivajo tudi deželni uradniki aktivitetno doklado in sicer v popolnoma enaki meri kakor državni uradniki in uslužbenci; ampak to razliko napravimo, da se aktivitetna doklada ne izplačuje v mesečnih, temveč v četrtletnih obrokih in sicer koncem januarja, koncem aprila, koncem julija in koncem oktobra, da bodo tedaj aktivitetne doklade dejansko učinkovale kot stanarina. Mi smo mnenja, da bode ta zadeva s tem bolje urejena kakor v državni službi.

Dovolite mi sedaj, gospoda moja, nekoliko opazk glede posameznih uradov. Pred vsem glede tajništva! Tu smo mi v odseku bili mnenja, da bo treba nastaviti več konceptnih moči, kakor jih je dosedaj, in da bo treba tudi nekatere strokovne moči, ki nam sedaj manjkajo, sprejeti v ta status. Odsek je mnenja, da bo osobito potreba v deželno službo k centrali vzeti zdravnika, kot deželnega zdravstvenega nadzornika. Ta zdravnik, ki bi sedel tu v centrali kot deželni uradnik, bo imel referat v vseh zdravstvenih zadevah, ki spadajo v delokrog deželnega odbora, bodisi v zadevah deželnih dobrodelnih zavodov, bodisi v zadevah zdravstvenih okrožij itd. Nadalje je odsek mnenja, da bo treba namestiti vsaj enega finančnega jurista. Vsi vemo, da se bo deželni odbor imel silno veliko pečati s finančnimi vprašanji, osobito s saniranjem deželnih financ in tukaj je treba strokovnjaka skozi in skozi, ki bo v stanu varovati interese naše dežele in ljudstva. Na drugi strani je pa nepotrebno, da bi ostalo še nadalje mesto deželnega knjigovodje. To mesto izgine iz našega statusa, kajti celo deželno knjigovodstvo bo v prihodnje prideljeno finančnemu juristu, ki bo kot uradnik nekak šef celega deželnega finančnega departementa.

Zelo pomnožiti se ima status deželnega stavbnega urada. Po našem načrtu bomo rabili v do glednem času 20 inženirjev raznih kategorij in razen tega 4 praktikante. Gospoda moja, to je neobhodno potrebno. Če hočemo vse melioracije, osobito vodne in cestne zgradbe, ki so potrebne, izvršiti, moramo imeti na razpolago zadostno število inženirjev.

O deželnem kulturnem uradu sem že govoril. Tam bodo nastavljeni 4 teoretično izobraženi uradniki in 2 travniška mojstra.

Kar se tiče deželne bolnice, je bil odsek mnenja, da je treba pomnožiti tako mesta primarijev, kakor tudi mesta sekundarijev. Sedaj imamo 4 definitivne primarije in 1 začasnega, torej skupaj 5 primarijev, 4 sekundarije in 3 asistente. Po predlogih odseka bo 5 definitivnih primarijev poleg začasnega primarija in razen tega 8 sekundarijev in 2 asistenta. Odsek je bil mnenja, da zahteva človekoljubje, da je zdravstvena služba v naši bolnici popolnoma zadovoljivo urejena. Omenil bi pri tej priliki eno točko, katero bo posebno poudarjati. Nekateri primariji dobivajo osebno doklado. Gospoda moja, teh osebnih doklad ne moremo po-

polnoma odpraviti, kajti tistim primarijem, katerim so že priznane, gredo tudi v naprej. Ali sprejelo se je v odseku in predlagamo posebno določbo, da v bodoče take osebne doklade brezpogojno in brez izjeme odpadejo.

Odsek tudi ni uvrstil primarijev v plačilne razrede deželnih uradnikov, temveč je njih dohodek posebej določil, to pa glede na to, da se jih v kak nizek razred deželnih uradnikov ne more uvrstiti, ker bi bilo to v nekakem protislovju z njihovo izobrazbo in družabno pozicijo; plače višjih razredov pa se ne more dati primarijem in sicer radi tega ne, ker primariji ne dajo vseh svojih močij v službo dežele, temveč izvršujejo tudi privatno prakso in je primarijat prav za prav najboljša podlaga za privatno prakso. Pač pa je odsek sklenil predlagati, da se znatno povišajo dohodki sekundarijev. Gospoda moja! Pomanjkanje mladih zdravnikov je veliko. Ako hočemo dobiti zadostno število sekundarijev in sicer dobrih sekundarijev, jih moramo tudi primerno plačati. Zato se je adjutum za sekundarije primerno zvišal.

Da ostanem pri deželnih bolnici, preidem k upravi. V tem oziru je odsek mnenja, da je deželna bolnica ekspozitura deželnega knjigovodstva in da torej zanjo ni napraviti posebnega statusa. Tudi je bil odsek mnenja, da ni potreben poseben upravitelj ali nadupravitelj, kakor ga je imela deželna bolnica do sedaj. Namestu tega se ustanovi mesto deželnega ekonomista, ki bo imel nalogo, opravljati gospodarske in ekonomične posle deželnih dobroteljskih zavodov, ki pa bo ob enem imel pod svojo oskrbo tudi vsa druga deželna poslopja. Ta ekonom bo spadal v status deželnega knjigovodstva. Nadalje imam še omeniti eno zadevo glede bolnice, namreč vprašanje prosekture. Kar se tiče prosekture predlaga odsek samo resolucijo; resolucijo pa zaradi tega, ker se bo z državo pogajati, da država dá prispevek za prosekturo. Država je prispevek že davno obljubila, toda ga do sedaj še ni dala. Če bi se pa to mesto že sedaj sistemiziralo, potem bi država prav gotovo ne dala nikakega prispevka, zanašajoč se, da je dežela itak že mesto sistemizirala, da zaradi tega državi ni treba prispevati. Zato predlagamo resolucijo št. 4.

Kar se tiče blaznice na Studencu, se sistemizirata 2 ordinarija v IV. plačilnem razredu deželnih uradnikov. — Ordinarij pa, ki ima vodstvo blaznice, bo dobival vrhu plače še funkcijsko doklado 1000 K.

Ordinarija v blaznici sta resnična deželna uradnika, ker ne izvršujeta zasebne prakse in je tudi izvrševati ne moreta.

Glede prisilne delavnice mi je omeniti, da se zdravnik in učitelj nista sprejela v kak gotov plačilni razred, temveč je odsek sklenil samo resolucijo, to je resolucija št. 6, — katero bom potem prečital, — to pa zaradi tega, ker je služba zdravnika in učitelja le provizorno urejena in moramo prepustiti deželnemu odboru, da stvar natančno študira in stavi potem svoje konkretne predloge. Nadalje je odsek glede oddelka za korigende sklenil

resolucijo pod št. 8., ki meri na to, da se oddelek za korigende reorganizira kot vzgojevališče za pokvarjeno ali zanemarjeno mladino. Gospoda moja, ta oddelek za korigende, kakor obstoji sedaj, je tak, da se mladi človek v njem ne popravi, ampak samo pokvari in sicer hudo pokvari. To popraviti je nujna stvar in deželni odbor bo imel v tem pogledu na vsak način že v prihodnjem zasedanju staviti svoje konkretne predloge.

Iz reorganizacije je za sedaj izvzeta šola na Grmu; kajti vprašanje glede te šole je zelo preporno, in misli, kaj napraviti s to šolo, gredo narazen. So gospodje, ki so mnenja, da bi bilo veliko bolje, ako bi se napravila samo zimska šola, drugi del leta pa naj bi učiteljsko osebje poslovalo kot potovalni učitelji. Drugi gospodje so zopet drugega mnenja. Vsled tega predlaga odsek resolucijo pod št. 5. Da pa učiteljstvo te šole ne bo oškodovano, predlaga odsek, da naj se mu do definitivne ureditve plač privoli 20 % draginjska doklada. Vsekako so se pa regulirale plače služabniškega osebja na Grmu, ki je bilo do sedaj naravnost škandalozno slabo plačano.

Končno predlaga odsek tudi še resolucijo glede ureditve službenih dohodkov, mirovin itd. okrožnih zdravnikov. V tem pogledu bo treba posebnega zakona, posebne zakonske novele in deželnemu odboru se nalaga po tej resoluciji št. 7., katero bom prečital, da tako zakonsko novelo predloži deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju. Seveda „zasedanje“ ne v tehničnem, temveč v navadnem smislu besede. To se pravi, zakonska novela je predložiti, ko se deželni zbor po sedanjih odgoditvi zopet snide — skoraj gotovo v letošnji jeseni.

Najvažnejša, gospoda moja, je pa prva resolucija, katero odsek predlaga. Ta prva resolucija pove deželnemu odboru, da zaradi tega, ker sistemizujemo toliko in toliko mest, on še ni vezan takoj spopolniti vsa ta mesta; temveč ravno nasprotno, da je njegova dolžnost, o vsaki sistemizovani službi natančno presoditi, ali je res dana potreba, da se izpopolni in s tem nalože deželi troške. Kar je treba, naj se zgodi, kar še ni treba naj se odloži. Na novo osnovana mesta naj se spopolnijo le po potrebi. To mi deželnemu odboru nalagamo (Klic na levi: — *Huf links: „Strogo!“*). Mi damo deželnemu odboru na razpolago veliko reservo nanovo ustanovljenih mest in mu izkažemo s tem veliko zaupanje; ali, kakor je veliko naše zaupanje, tako bo tudi ostra naša kritika in za vsako posamezno službo bomo natančno presodili, ali je bilo res neobhodno potrebno, da se je že oddala, ali pa to še ni bilo potrebno. Torej prosim deželni odbor, da naj to resolucijo, ki je predlagana pod št. 1., vzame za zelo resno in da naj jo upošteva z največjo vestnostjo, s skrbnim ozirom na finance naše dežele. In sedaj, gospoda moja, bom prečital predloge, katere stavi odsek; ti predlogi se glase sledeče: (bere — ließt):

„A. Sprememba opravnega reda za deželni odbor.

§§ 9., 18., 19. in 20. navodila za poslovanje deželnega odbora se spreminjajo in se imajo v bodoče glasiti:

§ 9. Deželni odbor je zastopnik deželnega zbora v vseh pravnih zadevah.

Pooblaščen je v doseg pravnih deželnih zahtev, kadar treba, posluževati se pravne pomoči izvežbanega odvetnika.

Pogodbe, katere bi ne dosegle popolnega priznanja kake od deželnega odbora zahtevane pravice ali kake terjatve v denarjih, se smejo sklepati le s pridržkom deželnozborskega privoljenja; pravnim zahtevam odpovedati se sme deželni odbor le vsled izrečnega pooblastila deželnega zbora.

Listine, katere se izdajajo v imenu deželnega zastopa, podpisujejo deželni glavar in dva prisednika deželnega odbora in pridejati se mora deželni pečat (§ 28. d. r.).

Druge odpravke podpisuje deželni glavar. Vendar pa sme deželni odbor skleniti, da odpravke glede takih uradnih spisov, pri katerih se gre samo za poizvedbe ali za ugotovljenje in naznanila dejanskega stanja ali pa za izvršitev deželnozborskih sklepov pod osebno odgovornostjo podpisujejo dotični referent deželnega odbora ali po naročilu deželnega glavarja, oziroma dotičnega deželnozborskega referenta, ravnatelj deželnih uradov, oziroma kak drug deželnemu odboru podrejeni uradni predstojnik.

Za veljavnost pravnih opravil, po katerih bi se glavinska imovina prodala, stalno obremenila ali zastavila, treba je dovoljenja deželnega zbora, kateri si izprosi za to cesarskega potrjenja (§ 20. d. r.).

§ 18. Deželni odbor sebi izročena opravila obravnava in rešuje potom kolegijalnega posvetovanja (§ 42. d. r.).

V slučaju posebne nujnosti morejo se taki predmeti rešiti tudi izvan seje po okrožnici pri deželnih odbornikih; v tem slučaju mora vsak votant svoje mnenje napisati na uradni spis.

§ 19. Deželni odbor sme izreči za dopustno, da se gotova opravila z ozirom na njih manjšo važnost in v svrhu hitrejšega odpravka pod odgovornostjo referenta rešujejo, ne da bi se o njih posamezno posvetovalo kolegijalno. Vendar se mora poslovanje tako urediti, da je vsakemu odborniku omogočeno poučiti se o vseh došlih vlogah. Vsakter deželni odbornik sme od slučaja do slučaja zahtevati, da se mora o vsakem opravnem spisu kolegijalno posvetovati in sklepati. Zadnje pa ne velja glede onih opravnih spisov, ki zadevajo razno manipulacijo, pozvedbe ali priprave brez meritorične rešitve in ki se že po sedanjem opravniku rešujejo kot kurencije.

V tem pogledu se deželnemu glavarju pridruže pravica, da take spise, če se mu dozdeva poprejšnje posvetovanje o njih potrebno in umestno, odkaže posvetovanju v seji.

§ 20. Za veljavnost sklepa treba je prisotnosti vsaj treh odborovih prisednikov (§ 42 d. r.) in absolutne večine glasov prisotnih. Predsednik se navadno glasovanja ne vdeležuje. Le če so glasovi glasujočih enako porazdeljeni, odločuje s svojim glasom. Ako pa nobeno mnenje ne doseže po predstojem načinu glasovanja večine, smatrati je predmet posvetovanja kot odložen in ga je deželnemu zboru, kadar potem prvič zboruje, predložiti v razsodbo. Če bi pa bila nevarnost v odlaganju, ima deželni glavar, ozirajoč se kolikor mogoče na oddana mnenja deželnega odbora, ukreniti začasno odredbo, za katero je posledobno pridobiti potrjenje deželnega zbora. Ob oddaji ustanovnih ali službenih mest merodajen je v takem slučaju deželnega glavarja glas, toda le pridruživši se kakemu že stavljenemu predlogu.

Die §§ 9, 18, 19 und 20 der Instruktion für die Geschäftstätigkeit des Landesausschusses werden abgeändert und haben künftig zu lauten:

§ 9. Der Landesausschuß repräsentirt die Landesvertretung in allen Rechtsangelegenheiten.

Er ist ermächtigt, sich bei der Durchsetzung von Rechtsansprüchen des Landes im Falle des Bedarfes des Rechtsbeistandes eines geschäftsfündigen Advokaten zu bedienen.

Vergleiche, welche nicht die volle Anerkennung eines vom Landesausschusse beanspruchten Rechtes oder einer gestellten Geldforderung enthalten, dürfen nur mit Vorbehalt der Genehmigung des Landtages geschlossen, Verzichtleistungen auf Rechtsansprüche nur über ausdrückliche Ermächtigung des Landtages abgegeben werden. Die im Namen der Landesvertretung auszustellenden Urkunden sind von dem Landeshauptmann und zwei Beisitzern des Landesausschusses zu fertigen und mit dem Landesiegel zu versehen (§ 28 L. O.).

Die übrigen Ausfertigungen sind vom Landeshauptmann zu unterzeichnen.

Doch kann der Landesausschuß beschließen, daß die Ausfertigungen betreffend solche Akte, bei welchen es sich bloß um Vorerhebungen oder um die Feststellung und Mitteilung von Tatsachen oder um die Durchführung von Landesausschußbeschlüssen handelt, nur von dem betreffenden Landesausschußreferenten oder im Auftrage des Landeshauptmannes, beziehungsweise des betreffenden Landesausschußreferenten, vom Direktor der landeschaftlichen Ämter, beziehungsweise einem anderen dem Landesausschuße untergeordneten Amtsvorstande unter dessen persönlicher Haftung unterfertigt werden.

Rechtsgeschäfte, welche eine Veräußerung, bleibende Belastung oder eine Verpfändung des Stammvermögens zum Gegenstande haben, bedürfen zur Gültigkeit der Genehmigung des Landtages, welcher dafür die kaiserliche Genehmigung einholt. (§ 20 L. O.).

§ 18. Der Landesausschuß hat die ihm überwiesenen Geschäfte in Kollegial-Beratungen zur verhandeln und zu erledigen (§ 42 L. O.).

Im Falle einer besonderen Dringlichkeit können derlei Gegenstände auch außer der Sitzung mittelst Zirkulation bei den Ausschußbeisitzern erlediget werden, in welchem Falle jeder der Votanten seine Meinung schriftlich auf dem Geschäftstücke selbst abzugeben hat.

§ 19. Der Landesausschuß kann jedoch als zulässig erklären, daß gewisse Geschäfte mit Rücksicht auf die mindere Wichtigkeit und behufs schnellerer Erledigung unter der Haftung des Landeshauptmannes, beziehungsweise der Referenten erledigt werden, ohne daß sie einzeln der kollegialen Beratung im Landesausschuße unterzogen werden.

Doch muß der Geschäftsgang derart eingerichtet werden, daß es jedem Beisitzer ermöglicht wird, sich über den gesamten Einlauf und dessen Zuteilung im laufenden zu erhalten. Über von Fall zu Fall zu stellendes Verlangen eines jeden Landesausschußbeisitzers muß unweigerlich jedes Geschäftsstück der kollegialen Beratung und Beschlußfassung unterzogen werden. Letzteres gilt nicht bezüglich jener Geschäftsstücke, welche bloß die Manipulation, die Einholung von Auskünften oder Vorbereitungen ohne meritatorische Erledigung betreffen und die schon nach der bisherigen Geschäftsordnung als Kurrentien behandelt werden.

Diesfalls bleibt dem Landeshauptmann das Recht gewahrt, falls er über solche Geschäftsstücke eine vorläufige Beratung für nötig oder zweckmäßig erachtet, dieselben zum Vortrage an die Sitzung verweisen.

§ 20. Zur Gültigkeit eines Beschlusses ist die Anwesenheit von wenigstens drei Ausschußbeisitzern (§ 42 L. O.) und die absolute Stimmenmehrheit der Anwesenden notwendig. Der Vorsitzende beteiligt sich in der Regel nicht an der Abstimmung. Nur wenn die Stimmen der Votanten gleich geteilt sind, gibt er mit seiner Stimme den Ausschlag. Kommt für keine der Meinungen nach dem vorstehenden Abstimmungsmodus die Stimmenmehrheit zustande, so ist der Gegenstand der Beratung als vertagt anzusehen und dem nächsten versammelten Landtage zur Entscheidung vorzulegen. Wäre jedoch Gefahr im Verzuge vorhanden, so hat der Landeshauptmann mit möglichster Berücksichtigung der geltend gemachten Meinungen des Landesausschusses eine mittelzeitliche Verfügung zu treffen, für welche die Genehmigung des Landtages nachträglich einzuholen ist. Bei Verleihungen von Stiftungs- oder Dienstplätzen wird in solchem Falle die Stimme des Landeshauptmannes, jedoch nur im Anschlusse an einen der bereits gestellten Anträge, maßgebend.

I.

§ 6. službene pragmatike za deželne uradnike in služabnike se spremeni tako:

„Izpraznene službe je praviloma javno razpisati in sicer v časopisih po previdnosti deželnega odbora. — Tak javen razpis pa odpade, če smatra deželni odbor, da zadostuje interni razpis pri deželnih uradih.“

II.

§ 32. službene pragmatike se razveljavi.

C. Deželno uradništvo.

§ 1.

Službena doba deželnega uradnika se določa na 35 let.

§ 2.

Za deželne uradnike se določa sledeči plačilni obrazec:

Plačilni razred	Plačilna stopnja				
	1	2	3	4	5
	kron na leto				
I.	10.000	12.000	14.000	—	—
II.	9.000	9.500	10.000	—	—
III.	6.400	7.200	8.000	8.800	—
IV.	4.800	5.400	6.000	6.400	—
V.	3.600	4.000	4.400	4.800	—
VI.	2.800	3.000	3.200	3.400	3.600
VII.	2.200	2.400	2.600	2.800	—
VIII.	1.600	1.800	2.000	2.200	—

§ 3.

Pomaknitev v višjo plačilno stopnjo se vrši v prvem in drugem plačilnem razredu po petih na zadovoljiv način v dotičnem plačilnem razredu prebitih službenih letih, v plačilnih razredih III., IV. in V. v drugo in tretjo stopnjo po vsakih petih letih in v četrto plačilno stopnjo po nadaljnjih treh letih, v plačilnih razredih VI., VII. in VIII. po vsakih treh v dotičnem plačilnem razredu prebitih letih.

§ 4.

Poleg plače dobivajo deželni uradniki tudi še aktivitetno doklado, ki znaša na leto:

v I. plačilnem razredu	1.540 K
„ II. „ „	1.400 „
„ III. „ „	1.288 „
„ IV. „ „	1.127 „
„ V. „ „	966 „
„ VI. „ „	840 „
„ VII. „ „	672 „
„ VIII. „ „	504 „

Aktivitetno doklado je plačevati v trimesečnih naprednih obrokih in sicer zadnjega dné v mesecih januar, april, julij in oktober.

Od aktivitetne doklade je všteti v podstavo za odmero tekoče pokojnine in sicer:

za I. plačilni razred z	800 K
„ II. „ „	700 „
„ III. „ „	640 „
„ IV. „ „	560 „
„ V. „ „	480 „
„ VI. „ „	400 „
„ VII. „ „	320 „
„ VIII. „ „	240 „

§ 5.

Deželni uradniki imajo pravico do pokojnine, katera znaša po 10 letih 40%, za vsako nadaljno službeno leto pa po 2,4% zadnjih v pokojnino vštvenih prejemkov.

§ 6.

Deželni uradniki morajo za pokojninske namene deželni blagajni plačevati tekoč letni prispe-

vek, ki znaša 4·3 % za odmerjenje pokojnine v števnih aktivitetnih prejemkov.

Te prispevke odteguje deželna blagajna pri izplačilu mesečne plače, oziroma pri četrtnem izplačevanju aktivitetne doklade.

§ 7.

Za deželne urade in zavode se ustanove sledeča mesta:

Štev. mest	Službeni značaj	Plačilni razred	Opomnja
I. Deželno tajništvo.			
1	ravnatelj deželnih uradov	I.	(Inklus. voditelja deželnega stenografskega urada.)
1	podravnatelj deželnih uradov	II.	
3	deželni svetnik	III.	
4	tajnik I. razreda	IV.	
4	tajnik II. razreda	V.	
4	komisar	VI.	
3	koncipient	VII.	
4	konceptni praktikant	—	
			Adjutum po 1.600 K
II. Deželni stavbni urad.			
1	stavbni nadsvetnik	III.	(n. pr. mlekarški nadzornik, živinorejski nadzornik, vinarski in sadjarski komisar itd.)
2	stavbni svetnik	IV.	
5	nadinjaženir	V.	
6	inženir	VI.	
6	adjunkt	VII.	
4	praktikant	—	
1	pisarniški asistent	VIII.	
			Adjutum po 1.600 K
III. Deželnokulturni urad.			
1	deželnokulturni nadzornik	V.	(n. pr. mlekarški nadzornik, živinorejski nadzornik, vinarski in sadjarski komisar itd.)
3	mesta v VI. odnosno VII. plač. razredu	—	
2	travniški mojster	VIII.	
IV. Konkretalni status za knjigovodstvo, blagajno in upraviteljstvo.			
4	službena mesta	V.	Med temi dež. ekonom.
6	" " " "	VI.	
8	" " " "	VII.	
8	" " " "	VIII.	
4	praktikant	—	
			Adjutum po 1.200 K
V. Deželni pomožni urad.			
1	pisarniški načelnik	V.	
2	pisarniški adjunkt	VI.	
4	pisarniški oficijal I. reda	VII.	
3	pisarniški oficijal II. reda	VIII.	
1	pisarniški praktikant	—	
			Adjutum 1.200 K

Štev. mest	Službeni značaj	Plačilni razred	Opomnja
VI. Zdravniško osebje.			
a) deželna bolnica:			
5	primarij	—	Voditelj ima funkcijsko doklado 1.000 K
1	začasni primarij . .	—	
2	asistent	—	
8	sekundarij	—	
b) blaznica na Stundencu:			
2	ordinarij	IV.	
VII. Prisilna delavnica.			
1	ravnatelj	IV.	
1	kontrolor	VI.	
1	adjunkt	VIII.	
1	kurat	VII.	
VIII. Deželni muzej.			
1	kustos	IV.	
1	asistent	VII.	
IX. Nadzorništvo deželnih naklad.			
1	nadzornik	IV.	
2	revident	VIII.	
X. Šola na Grmu.			
1	ravnatelj	—	
1	adjunkt	—	
1	učitelj	—	
XI. Mašinist v bolnici.			
1	mašinist	VIII.	

§ 8.

Uradnike konkretnega statusa oddeli na posamezne urade to je deželno knjigovodstvo, deželno blagajno in upraviteljstvo po potrebi deželni odbor, kateri določi uradnikom tudi naslove.

§ 9.

Za ustanovljena mesta se določijo plačilni razredi, ki so razvideti iz predstojajočega razkaza. Primariji deželne bolnice niso uvrščeni v plačilne razrede, za nje se določi temeljna plača s 3200 K na leto. Poleg tega imajo pravico do 6 v pokojnino v števnih petletnic po 200 K in do aktivitetne doklade 966 K.

Že dovoljene osebne doklade obrdže primariji, odpade pa jim draginjska doklada.

Sicer pa veljajo za nje vsa druga določila, ki so ustanovljena za deželne uradnike.

Primarij porodiškega in ginekološkega oddelka, ki ni definitiven, obrdži dosedanje nagrado letnih 2640 K.

Za nove primarijate se izključuje vsaka osebna doklada.

Vodja deželne bolnice dobi funkcijsko doklado v znesku 2000 K.

Voditelj blaznice na Studencu dobi funkcijsko doklado letnih 1000 K.

§ 10.

Kurat deželne bolnice in njegov namestnik dobivata prejemke VII. odnosno VIII. plačilnega razreda.

§ 11.

Adjutum za konceptne in stavbne praktikante, ki so dovršili visoko šolo, določa se 1600 K na leto. Drugi praktikantje dobe adjutum 1200 K na leto.

§ 12.

Asistentje deželne bolnice dobivajo plače v letnem znesku 2800 K. Sekundariji dobivajo adjutum v enako visokem znesku.

Druge doklade odpadejo.

Asistentje in sekundariji morajo stanovati v deželni bolnici.

Izven bolnice sekundariji ne smejo izvrševati zdravniške prakse.

Asistentje smejo izvrševati izven-bolnično prakso le v onem omejenem obsegu, ki jo določi deželni odbor na predlog primarija, kateremu je asistent prideljen.

Vsak sekundarij je obvezan v slučaju potrebe službovati tudi v deželni blaznici.

§ 13.

Z onim dnevom, ko se deželnim uradnikom nakažejo užitki po predstojecih določilih, odpadejo draginjske doklade.

Ravnatelj, adjunkt in učitelj na Grmski šoli dobijo 20 % draginjsko doklado, dokler se njih plače ne uredijo.

§ 14.

Oni uradniki, ki uživajo naturalno stanovanje, imajo pravico le do polovice aktivitetne doklade.

§ 15.

Deželni odbor ima statut o preskrbninah deželnih uradnikov, njih vdov in sirot primerno po določilih za državne uradnike spremeniti ter ga deželnemu zboru v odobrenje predložiti.

§ 16.

Uvrstitev že nastavljenih uradnikov v posamezne stopnje in plačilne razrede ima izvršiti deželni odbor. Pri tem velja, da noben uradnik ne sme dobiti manjših prejemkov, nego so mu bili zagotovljeni v zadnjem dekretu.

Imenovanje uradnikov I., II. in III. plačilnega razreda si pridržuje deželni zbor. Isto velja tudi za prvo uvrstitev sedanjih uradnikov v te tri razrede.

Deželni zbor pa si pridržuje še nadaljno pravico, potegniti tudi imenovanja nižjih plačilnih razredov na se, če smatra to kot umestno.

Vsa imenovanja, katera so pridržana deželnemu zboru, se izvršijo v posebni nalašč v ta namen sklicani tajni seji brez debate.

Pisarniško pomožno osebje.

§ 1.

V kategorijo pisarniškega pomožnega osebja spadajo:

- 1.) pisarniški oficijanti.
- 2.) pisarniški pomočniki.

§ 2.

Plače pisarniških oficijantov se določijo:

Za službeni čas

od 3 do 6 let na	900 K
„ 6 „ 10 „ „	1020 „
„ 10 „ 14 „ „	1140 „
„ 14 „ 18 „ „	1260 „
„ 18 „ 22 „ „	1380 „
„ 22 „ 26 „ „	1500 „
„ 26 „ 30 „ „	1620 „
čez 30 let na	1740 „

Pisarniškim oficijantom se izplačuje plača v mesečnih naprednih obrokih.

§ 3.

Poleg plače, omenjene v § 2., dobivajo pisarniški oficijanti še aktivitetno doklado v znesku 360 K na leto. To aktivitetno doklado je izplačevati v trimesečnih naprednih obrokih koncem meseca januar, april, julij in oktober.

§ 4.

Pisarniškim oficijantom, njihovim vdovam in sirotam gre po vsaj 10letni nepretrgani službi preskrbnina, ki se ima zračuniti po zadnjem prejemku po merilu pokojnin deželnih uradnikov.

Najmanjša pokojnina vdov znaša 500 K.

Od aktivitetne doklade je vzeti za podstavo pri odmeri pokojnine 60 %.

Vsi pisarniški oficijanti imajo v pokojninske namene plačevati 1.6 % od vseh za pokojnino vštevnih aktivitetnih prejemkov.

§ 5.

Službena doba za pisarniške oficijante se določi na 35 let.

§ 6.

Za uvrstitev v plačilne kategorije, katera pristoji deželnemu odboru, je merodajen ves dosedanji službeni čas, prebit nepretrgano v deželni službi.

§ 7.

Draginjske doklade odpadejo, vendar pa ne sme nikdo manj dobiti nego je dobival dozdaj z vsemi dokladami vred.

§ 8.

Deželni odbor je opravičen najeti po potrebi pisarniške pomočnike, katerim je plačevati dnevščino 3 kron.

D. Uradni služabniki.

§ 1.

Število definitivnih služabnikov za deželni odbor, deželne urade in deželne zavode se določa na 17.

§ 2.

V kategorijo služabnikov spadajo tudi nadpazniki in pazniki deželne prisilne delavnice.

Nadpazniki dobe naslov „poduradnik“.

Stalnega pazniškega osobja je:

2 nadpaznika,

30 stalnih paznikov.

Provizorične paznike je potom razpisa najeti le takrat, če je kako od ustanovljenih stalnih mest izpraznjeno. Vsak na novo sprejeti paznik ima vsaj dve leti provizorno službovati, predno se stalno namesti.

§ 3.

Noben služabnik (paznik) se ne sme definitivno namestiti, dokler ni spolnil 25. leta svoje starosti.

§ 4.

Prejemki stalno nameščenega služabniškega osobja so:

1.) plača,

2.) aktivitetna doklada,

3.) starostna doklada,

4.) užitek službene obleke.

§ 5.

Plače znašajo na leto:

na plačilni stopnji:	za poduradnika:	služabnike in paznike:
1.	1000 K	900 K
2.	1080 „	970 „
3.	1160 „	1040 „
4.	1240 „	1110 „
5.	1320 „	1180 „
6.	1400 „	1250 „
7.	1480 „	1320 „
8.	1560 „	1390 „
9.	1640 „	1460 „
10.	1720 „	1530 „
11.	1800 „	1600 „

Pomikanje na višjo plačilno stopnjo se vrši redno po vsakih treh letih pod pogojem zadovoljivega službovanja.

Pomaknitev na višjo plačilno stopnjo more disciplinarnim potom izostati za gotovo toda ne dalj nego tri leta trajajočo dobo. Čas, za kateri je pomaknitev na višjo plačilno stopnjo izostala, se računi za pomaknitev na daljno višjo plačilno stopnjo.

§ 6.

Po štirih na najvišji plačilni stopnji doslužbenih službenih letih se prizna uslužbencem starostna doklada, ki znaša 100 K na leto.

Po preteku daljnih štirih službenih let se prizna uslužbencem daljna starostna doklada v isti izmeri.

§ 7.

Aktivitetna doklada znaša za vse stalno nameščeno služabniško osobje 35% od vsakratne plače. Aktivitetno doklado je izplačevati v trimesčnih naprednih obrokih in sicer zadnjega dne meseca januar, april, julij in oktober.

§ 8.

Če uživa služabnik naturalno stanovanje, se mu od aktivitetne doklade odračuni polovica.

Aktivitetna doklada se ne skrajša, če se odkáže služabniku prosto stanovanje iz službenih ozirnov.

Stanovanja v pazniških hišah ni šteti med naturalna stanovanja, torej ima deželni odbor določiti, koliko se za odkaz stanovanja v teh hišah odteguje od aktivitetne doklade.

§ 9.

Glede službene obleke ostanejo v veljavi dosedanja določila.

§ 10.

Za uvrstitev v plačilne stopnje je merodajen doslej v definitivni lastnosti dosluženi čas.

Deželni odbor ima pravico tudi provizorično službeno dobo v celoti ali deloma všteti za uvrstitev v plačilne stopnje — toda brezkvarno določbi § 3.

Nikdo pa ne sme manj dobiti, nego je dobival doslej inkluzivno vseh doklad i. t. d.

§ 11.

Službena doba za služabniško osobje se določa na 35 let. Tudi glede odmerjenja pokojnine veljajo ista določila kakor za deželne uradnike.

Znesek, ki ga je vzeti za podstavo odmere pokojnine, znaša mesto aktivitetne doklade 20% od plače.

Vse služabniško osobje ima v pokojninske namene plačevati 1.6% od vseh za odmero pokojnine vštvenih aktivitetnih prejemkov.

§ 12.

V slučaju potrebe sme deželni odbor najeti pomožne služabnike in jim določiti plačo v okviru v to dovoljenega kredita.

Za leto 1909. se daje deželnemu odboru v to svrhu kredit 6000 K na razpolaganje.

§ 13.

Plače ključavničarja in kurjačev ter vrtnega čuvaja v deželni bolnici, dalje kurjača in njegovega pomočnika ter vrtnarja v blaznici na Studencu se odmeri tako, kakor je določeno za definitivno služabniško osobje.

§ 14.

Plače služabniškega osobja na Grmski šoli se določijo tako:

- 1.) hišniku na leto 900 K
- 2.) opravniku na leto 1200 „

- 3.) sadjarju na leto 1000 K
 4.) vrtnarju „ „ 1000 „
 5.) vinščaku „ „ 840 „

Deputati tega osobja odpadejo, le vrtnar dobi še naprej 10% od skupička na vrtu. Vinščaku se pusti še deputatna krava in užitek njive.

§ 15.

Šolski babici se zviša plača na 1000 K, aktivitetna doklada pa na 100 K.

Pomožna babica dobi plačo 800 K.

Draginjska doklada se jima vstavi.“

Sedaj pridejo še resolucije in sicer (bere: — liest):

„1.) Deželni odbor se pozivlje, da na novo ustanovljena službena mesta popolni le sukcesivno po razmeri in potrebi napredujoče reorganizacije deželnih uradov.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da izdela in deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju v odobrenje predloži preosnovo celega navodiša za poslovanje deželnega odbora.

3.) Deželnemu odboru se naroča, da izdela in deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju v odobrenje predloži načrt času primerne službene pragmatike za deželne uradnike in služabnike.

4.) Deželni odbor se pozivlje, da pospeši obravnave z vlado glede primerne prispevka k stroškom prosekture v deželni bolnici in da v prihodnjem zasedanju stavi nasvete glede stalne ureditve prosekture.

5.) Deželni odbor pretresaj vprašanje glede reorganizacije kmetijske šole na Grmu in ima o tem kakor hitro mogoče predložiti deželnemu zboru svoje predloge.

6.) Deželni odbor se pozivlje, da v prihodnjem zasedanju deželnemu zboru poroča, kako je primerno urediti službi zdravnika in učitelja v deželni prisilni delavnici.

7.) Deželnemu odboru se naroča, da do prihodnjega deželnozbornskega zasedanja izdela novelo k zakonu z dne 27. oktobra 1900, dež. zak. štev. 27, glede ureditve služb okrožnih zdravnikov na Kranjskem, glede njih plač in pokojnin ter glede pokojnin njihovih vdov in sirot.

8.) Deželnemu odboru se naroča, da predloži kakor hitro mogoče deželnemu zboru načrt, ki se naj po njem preosnuje sedanji oddelek za korigende pri deželni prisilni delavnici v posebno vzgojevališče za zanemarjeno mladino.“

V tem pogledu, kar se tiče resolucije 8., bi se deželni odbor morebiti lahko pečal z mislijo, stopiti v stik s Salezijanci, ker bi prišla stvar morda ceneje za deželo, ko bi oskrbovali to vzgojevališče Salezijanci, kakor pa če bi se upravljalo v lastni režiji.

Glede vseh teh predlogov specialnega odseka za reorganizacijo deželnih uradov mislim, da je prav, da se vse to danes sklene, da bo uradniški aparat res tak, kakoršnega rabi dežela in kakoršen je ljudstvu v korist; potem pa moramo gospodom deželnim odbornikom naložiti to, da morajo naj-

strožje zahteve staviti do tega uradniškega aparata, kajti zagotavljam Vas, da bomo potem, ko se to izvrši, tudi mi najstrožje zahteve stavili do gospodov odbornikov, ki bodo v polni meri odgovorni za breztožbeno delovanje deželnega odbora in njegovih uradov.

Deželni glavar:

Otvaram splošno razpravo o predlogih, katere je ravnokar stavil in prečital gospod poročevalec.

Zum Worte hat sich gemeldet und gelangt nun der Herr Abgeordnete Graf Margheri.

Abgeordneter Graf Margheri:

Hohes Haus! Es ist mir die Aufgabe zuteil geworden, den Standpunkt zu präzisieren, den der Klub, dem ich die Ehre habe anzugehören, in der Frage der Reorganisation der Landesämter einnimmt.

Wir anerkennen im vollen Umfange, daß die Beamten der Landschaft ihre Pflicht in gewissenhafter, ja in aufopfernder Weise erfüllen. Wir anerkennen in gleicher Weise, daß die Bezüge in keinem Verhältnisse stehen zu den Emolumenten der Staats- und anderer Beamten — und in keinem Verhältnisse zu den Leistungen.

Ich habe diese Erklärung vorausgeschickt, um a priori jeden Zweifel über meine Ausführungen auszu schließen.

Schon gestern hat Seine Excellenz Freiherr von Schwegel auf die große Belastung hingewiesen, welche das Landesbudget durch die Reorganisation der Ämter, wie diese uns nun vorliegt, erfahren wird, und wir können die Bemerkung nicht unterlassen, daß bei Prüfung der einzelnen Punkte manche der neu freierten Stellen vielleicht schwerwiegende Bedenken erregen dürften.

Wir beschränken uns aber darauf, dies zu konstatieren und gleichzeitig die Erwartung auszusprechen, daß die neufreierten Stellen nur nach Maßgabe des Bedarfs besetzt werden werden.

Geleitet aber durch die Erwägung, daß ein Eingehen in die Details eine Verzögerung der Reorganisation hervorrufen könnte, durch welche die bereits im Amte befindlichen Beamten, denen — wie gesagt — volles Lob gebührt, in ihren berechtigten Ansprüchen verkürzt werden würden, werden wir in vollem Umfange, also en bloc für den Antrag stimmen. (Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Predlagam konec debate!

Deželni glavar:

Stavljen je predlog na sklep debate.

Gospodje, ki ste za sklep debate, prosim, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Gospod poslanec Gangl se je oglasil za besedo k glasovanju.

Poslanec Gangl:

Predlagam, da se sprejmejo vsi predlogi in resolucije odseka za reorganizacijo deželnih uradov brez debate en bloc.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Jaz se popolnoma pridružujem temu predlogu, samo da ni ugovora proti temu načinu glasovanja.

Deželni glavar:

Ali je kaj ugovora proti temu predlogu, da se sprejmejo predlogi in resolucije odsekov en bloc?

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Temu ni tako in torej prosim takoj glasovati.

Gospodje, ki ste za to, da se en bloc sprejmejo predlogi in resolucije, kakor jih predlaga odsek za reorganizacijo deželnih uradov, prosim, blagovolite ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Enoglasno sprejeto. In sedaj bomo imeli tajno sejo.

Prekinem javno sejo za $\frac{1}{4}$ ure, da se gospodje posvetujejo o nekaterih personalnih zadevah in funkcijonarjih, katere ima imenovati deželni zbor.

(Javna seja prestane ob 1. uri 15 minut popoldne in se nadaljuje ob 2. uri 10 minut popoldne. — Die öffentliche Sitzung wird um 1 Uhr 15 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 2 Uhr 10 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)

Konstatujem sklepčnost, javna seja se nadaljuje.

Prosim prečitati zapisnik tajne seje.

Poslanec Pogačnik:

(bere — liest):

„Zapisnik

tajne seje v deželnem zboru kranjskem dne 16. januarja 1909.

Deželni glavar odvarja tajno sejo ob 1. uri 45 minut popoldne in konstatuje sklepčnost.

Poslanec dr. Šusteršič predlaga, da se imenujejo:

1.) Ravnateljem deželnih uradov dosedanji deželni nadsvetnik Matija Zamida v prvi plačilni stopnji.

2.) Podravnateljem deželnih uradov svetnik dr. Fran Zbašnik na prvi plačilni stopnji.

3.) Stavbenim nadsvetnikom dosedanji svetnik Anton Klinar na četrti plačilni stopnji.

Plača se jim nakaže z veljavnostjo z 1. februarjem 1909.

Predlogi se sprejmejo.

Poslanec grof Margheri predlaga, da se dovoli:

1.) Pomožnemu konceptnemu uradniku Jožefu Pichlerju milostna pokojnina letnih 1200 K.

2.) Nadupravitelj deželnih dobrodelnih zavodov Andrej Kremžar se s koncem januarja 1909 trajno upokoji ter se mu za pokojninski užitek dovoli letnih 4320 K.

3.) Umirovljenemu vodji kmetijske šole na Grmu Rihardu Dolencu se prizna od 1. februarja 1909 cela pokojnina v znesku 3800 K.

Predlogi se sprejmo.

Poslanec grof Barbo poroča imenom finančnega odseka:

Deželni zbor dovoli bivšemu deželnemu glavarju Oton pl. Deteli častno letno nagrado v znesku 4000 K — pričenši z 1. aprilom 1908.

Sprejeto.

Ko se zapisnik prečita in odobri, zaključi deželni glavar tajno sejo ob 2. uri 8 minut popoldne.

Pogačnik s. r.

zapisnikar.

E. Gangl s. r.

zapisnikar.

Deželni glavar:

Prosim visoko zbornico, da vzame te sklepe tajne seje na znanje.

Landeshauptmann-Stellvertreter

Freiherr von Liechtenberg:

(Prevzame predsedatvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Wir übergehen nunmehr zu Punkt 5 der Tagesordnung.

5. Ustno poročilo obrtnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca Jakliča, dr. Žitnika in tovarišev glede ustanovitve obrtnega pospeševalnega urada.

5. Mündlicher Bericht des Gewerbeausschusses über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Jaklič, Dr. Žitnik und Genossen, betreffend die Gründung eines Gewerbeförderungsamtes.

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Jaz mislim, da vsem gospodom ustrezem, če kolikor mogoče kratko poročam o sklepih obrtnega odseka glede na nujni predlog poslanca Jakliča, Žitnika in tovarišev o ustanovitvi zavoda za pospeševanje obrta na Kranjskem s sedežem v Ljubljani. Vsled sklepa deželnega zbora v seji dne 12. maja 1899 je bila

ustanovljena deželna obrtna komisija z nalogo, da uredi v Ljubljani zavod za pospeševanje obrta na Kranjskem. Ta komisija je z dopisom z dne 2. novembra 1900 povabila trgovsko in obrtniško zbornico, naj v smislu akcije c. kr. trgovskega ministrstva sodeluje pri ustanovitvi zavoda. Odsek deželne obrtne komisije ter trgovska in obrtniška zbornica sta izdelala organizacijsko ustanovilo za tak zavod ter sestavila proračun za osnovo zavoda. To organizacijsko ustanovilo, ki ga je c. kr. trgovsko ministrstvo v sporazumu z naučnim ministrstvom odobrilo leta 1907., je sestavljeno po vzorcu statuten takih zavodov v drugih deželah.

Glasom tega ustanovila je:

„§ 1. Namen obrtnopospeševalnega urada:

„Delovanje zavoda se ima raztegniti zlasti na to-le polje:

1.) Seznanjati mu je obrtnike z vsakočasnimi tehničnimi izboljški strojev in orodja za njihove stroke;

2.) pospeševati tehnično in trgovsko izobrazbo obrtnikov s poukom, zlasti tudi med njimi razširjati znanje novih preizkušenih proizvodnih načinov;

3.) posredovati med obrtniki in na pospeševanje obrta merečimi akcijami, izproženimi po poklicanih činiteljih;

4.) posredovati med obrtniki in proizvajalci motorjev, strojev in orodja kakor tudi dobavitelji surovin in poluizdelkov;

5.) dajati strokovna pojasnila ter moralno in drugače pomagati kakor v pospeševanje tehničnega napredka v obrtnem proizvodjanju, tako tudi v vseh na prostovoljni združbi temelječih činov samopomoči, v kolikor se nanašajo na produkcijo.“

Samo ob sebi je umevno, da spada v delokrog tega zavoda tudi pospeševanje „domače industrije“ kakor je: Slamnikarstvo, sitarstvo, izdelovanje lončenih posod, pletarstvo i. t. d. Zato naj se v ustanovilo izrecno naglašajo tudi „domača industrija“.

„§ 2. Sredstva.

Sredstva v dosegu teh namenov so med drugim:

1.) prireditve razstav motorjev, strojev, orodja, najvažnejših surovin in poluizdelkov, v zvezi s preizkušnjo in presojo teh predmetov glede na njih tehnično in gospodarsko ugodnost;

2.) prireditve strokovno-obrtnih in trgovskih tečajev za mojstre in pomočnike na Kranjskem;

3.) prireditve razstav v zmislu akcije v pospeševanje obrta (zlasti specialnih razstav tehničnih delovnih pripomočkov in vajenskih del); dalje pospeševanje takih razstav in udeležba na v take namene po drugih činiteljih prirejenih razstavah;

4.) prireditve predavanj, ki se nanašajo na naloge zavoda;

5.) osnova knjižnice in čitalnice;

6.) vzdrževanje stalne pisarne za strokovne nasvete v vseh vprašanih zadevajočih delokrog

zavoda, kakor tudi za posredovanje v primerih, navedenih v § 1. pod točko 3.) in 4.); zlasti pa 7.) vzdrževanje nepretrgane dotike z obrtnim pospeševalnim uradom c. kr. ministrstva za javna dela v vzajemno podporo pri pospeševanju obrta.“

§ 3. Uprava zavoda.

Po tem ustanovilo bi zavod upravljal kuratorij ali obrtni svet, v katerem bi bili:

„1.) Trije zastopniki c. kr. ministrstva za javna dela, oziroma njegovega obrtnega urada;

2.) štirje zastopniki deželnega odbora kranjskega;

3.) trije zastopniki mestne občine ljubljanske;

4.) štirje zastopniki trgovske in obrtniške zbornice za Kranjsko;

5.) tajnik trgovske in obrtniške zbornice, ki naj bi bil obenem tajnik kuratorija;

6.) vodja zavoda, ki pa naj bi imel le posvetovalen glas.“

Ta paragraf ustanovila je bil sestavljen na podlagi mnenja, da ustanovi zavod trgovska in obrtniška zbornica, katera je doslej tudi vodila večinoma vse priprave. Trgovska in obrtniška zbornica pa se je sama prepričala, kakor izjavlja v svojem tiskanem poročilu, da bi sama ne mogla osnovati in vzdrževati takega zavoda, marveč morajo večji del stroškov prispevati drugi činitelji, katerim se mora dovoliti tudi prispevkom primerno število zastopnikov v kuratoriju. In to je v prvi vrsti dežela, ki bode tudi največ prispevala.

Obrtni odsek je torej mnenja, da namen zavoda, ki ga opisuje ustanovilo, navedena sredstva, delokrog kuratorija in naštetih viri v pokritje stroškov, v glavnem odgovarjajo sedanjim razmeram v deželi, nikakor pa ne sestava kuratorija ali obrtnega sveta. Število zastopnikov v kuratoriju se mora v primernem razmerju porazdeliti na one činitelje, ki bodo prispevali za ustanovitev in vzdrževanje zavoda.

Mi pa danes ne vemo, koliko bo država, odnosno c. kr. ministrstvo za javna dela prispevalo. V dopisu državnega pospeševalnega urada na Dunaju z dne 18. aprila 1907 je za vzdrževanje zavoda obljubljenih le 5000 K na leto. Prepričan pa sem, da bo vlada zvišala ta prispevek, ki pa danes ni še določen.

Občinski svet ljubljanski je sklenil v svoji javni seji dne 5. maja 1908, da za ustanovitev zavoda prispeva 3000 K, katerih prvo polovico (1500 K) mestna blagajna izplača 1. aprila 1909, drugo polovico 1. novembra. Od leta 1910. nadalje pa hoče mestna občina v to svrhu prispevati redni prispevek letnih 1000 K, ki se bo izplačal v enakih poluletnih rokih dne 1. aprila in 1. novembra vsakega leta.

Trgovska in obrtniška zbornica pa je sklenila v svoji plenarni seji dne 12. agusta 1908, da bo „za osnovo in vzdrževanje zavoda prvo leto obstoja zavoda prispevala do najvišjega zneska 2000 K in sicer ne glede na to, katero leto se ustanovi zavod“.

Trgovinska in obrtniška zbornica pa je troške za osnovo in prvo leto obstoja proračunila na 24.300 do 25.000 K. Ta proračun pa se ozira le na najpotrebnejše izdatke za uradno osebje, prostore, opravo, kurjavo, svečavo, predavanje, poučne tečaje, razstave, potne stroške, zbirke i. t. d.

V pokritje teh stroškov je upati, da bo država prispevala v taki izmeri, kakor prispeva zavodom v drugih kronovinah, torej vsaj tretjino vseh prispevkov. Doslej je država le neznatno podpirala in pospeševala obrt v naši deželi iz kredita, ki ga ima vsako leto na razpolago v državnem proračunu. Glavni vzrok je pač ta, ker nimamo še obrtno-pospeševalnega urada, ki bi posredoval pri vladi za potrebne podpore. Zato upamo, da bo država vsaj za ustanovitev zavoda prvo leto prispevala 10.000 K in zagotovila tudi za vzdrževanje zavoda izdaten letni prispevek.

Iz teh kratkih pojasnil je jasno, da obrtni odsek ni mogel in tudi ni smel deželnemu odboru vezati rok glede na sestavo kuratorija. Ker bo ta zavod deželni, naj tudi deželni odbor v sporazumu z udeleženiimi faktorji določi število zastopnikov v kuratoriju. Naravno in tudi namenu zavoda primerno je, da vlada, dežela, mestna občina in obrtniška zbornica pri izvolitvi zastopnikov niso omejene na krog svojih članov. To se pravi: Te korporacije naj po možnosti izberejo več zastopnikov v kuratoriju (obrnem svetu) iz vrst praktičnih in večjih obrtnikov, kateri bodo imeli priliko dajati zavodu nasvete. Zavod je namenjen v pospeševanje obrta, torej morajo tudi obrtniki sami po svojih večšakah imeti v strokovnih vprašanjih primerno besedo, da ne ustvarimo novega birokratskega urada.

Zatorej bo le v korist zavodu in v prosep obrtnikom, ako bodo že našteje štiri korporacije, v prvi vrsti deželni odbor, po enega zastopnika izbrale tudi iz raznih obrtniških društev, ki že obstoje ali se bodo še osnovala. Tako opozarjam na društvo obrtniških mojstrov v Ljubljani, obrtniško obrambeno društvo, deželno zvezo obrtniških za drug itd. To vse pa naj uredi deželni odbor, ki naj zasliši mnenja ostalih treh korporacij. Opozarjam še na določbo v § 5. ustanovila, ki navaja, da se pokrijejo stroški zavoda tudi s prispevki drugih kranjskih občin in javnih činiteljev. Ako katera občina, društvo ali javni zavod prispeva na leto vsaj 1000 K, naj dobi tudi enega zastopnika v kuratoriju, kakor je drugod običajno. V tem oziru more kuratorij vsak čas v dogovoru z vlado izpremeniti ali izpopolniti organizacijsko ustanovilo.

„§ 4. Delokrog kuratorija.

Delokrogu kuratorija pripada:

- a) izvršitev zavodovih nalog;
- b) finančna in tehnična uprava zavoda in oskrbitev potrebnih sredstev;
- c) sestava, oziroma prememba in izpopolnitev posebnih službenih instrukcij in poslovnega reda s pridržkom odobritve po c. kr. ministrstvu za javna dela;

d) sestava proračuna in računskega zaključka;

e) nastavitev, nadzorstvo in odpustitev uradnikov in uslužbencev zavoda;

f) morebitne premembe in izpopolnitve organizacijskega ustanovila s pridržkom odobritve po c. kr. ministrstvu za javna dela.

§ 5. Pokritje stroškov.

Stroški zavoda se pokrijejo:

a) s stalno letno podporo c. kr. ministrstva za javna dela;

b) s stalnimi letnimi prispevki dežele, trgovske in obrtniške zbornice, mestne občine ljubljanske in eventuelno drugih kranjskih občin;

c) s prispevki drugih javnih in zasebnih činiteljev;

d) z dohodki zavoda.“

H koncu še omenim, da je sklenil deželni zbor v seji dne 3. decembra 1887., kakor čitam v poročilu trgovske in obrtniške zbornice, osnovati kranjski obrtni muzej. Za ta obrtni muzej, ki naj bi se pred vsem oziral na umetno obrt, je država doslej deželi v letnih prispevkih po 10.000 K že izplačala vsoto, ki z obrestmi danes presega znesek 100.000 K, da osnuje obrtni muzej, oziroma obrtni oddelek v deželnem muzeju. Ker pa v Rudolfinu ne bo mogoče najti dovolj prostora za obrtni muzej, treba bo misliti na posebno zgradbo za obširni muzej, kjer naj bi bil pozneje nastanjen tudi zavod za pospeševanje obrta.

Z ozirom na ta pojasnila predlaga obrtni odsek:

„Visoki deželni zbor skleni:

1.) V Ljubljani se ustanovi deželni zavod za pospeševanje obrta.

2.) Za priprave in ustanovitev tega zavoda se dovoli deželnemu odboru kredit do 10.000 K iz deželnih sredstev.

3.) Deželnemu odboru se naroča, da

a) od c. kr. ministrstva za javna dela izposluje čim najvišjo podporo za ustanovitev zavoda in reden letni prispevek;

b) določi za vzdrževanje zavoda primeren letni deželni prispevek;

c) prenaredi sporazumno z udeleženiimi činitelji § 3. od c. kr. trgovskega ministrstva že odobrenega organizacijskega ustanovila glede na sestavo kuratorija (obrnega sveta), v katerem naj dobi deželni odbor deželnim prispevkom primerno število zastopnikov, in tako izpremenjeno org. ustanovilo v prihodnjem zasedanju deželnemu zboru predloži v odobrenje;

d) preskrbi večšega vodjo zavodu, pisarno ter v smislu sklepa deželnega zbora z dne 3. decembra 1887. primerne prostore za deželni obrtni muzej, kjer naj bi bil, ako mogoče nastanjen tudi obrtni pospeševalni urad.

4.) O tem (točka 3) poroča deželnemu zboru v bodočem zasedanju.“

Dostavljam še, da obrtni odsek ni mogel določiti letnega deželnega prispevka za ta zavod, ker ni hotel vezati deželnemu odboru rok, ampak določi naj ta prispevek deželni odbor sam sporazumno z drugimi v poštevh prihajajočimi faktorji.

To je, gospoda, kratko poročilo moje in jaz prosim, da sprejmete prečitane predloge.

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Wünscht jemand zu den Anträgen des Gewerbeausschusses das Wort?

Der Herr Abgeordnete Dr. Triller hat das Wort.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Izjavljam predvsem, da bom z veseljem glasoval za vse predloge obrtnega odseka, katere si pa usojam v neki smeri še dopolniti. Gospoda moja! Če hočemo uspešno podpreti malo obrt, moramo izpolniti še neke pogoje, dati jej moramo vsestransko zanesljivo obrtno sodstvo. Vsakdanje izkušnje v središčih količkaj živahnega obrtnega gibanja kažejo, da, kar se tiče obrtnega pravosodstva, često odreka praksa rednih sodišč. Naši sodniki ne morejo imeti zadosti globokega vpogleda v vprašanja mezdne razmerja med delodajalci in delojemalci, da bi ga mogli soditi iz lastnega prepričanja; nakazani so torej na izvedence, ki so pa zopet često navezani na sporne stranke. To so že davno uvidevale bolj napredne države in spoznale potrebo obrtnih sodišč, pri katerih sicer posluje kot predsednik učeni sodnik, prideljena sta mu pa po eden od delodajalcev in delojemalcev prosto izvoljena prisednika. Na Francoskem so poznali obrtna sodišča že l. 1806. Sledila so temu izgledu nemška mesta ob Reni in Belgija, in l. 1845. zasledite prvo obrtno sodišče na Pruskem. V naši monarhiji so se upeljala prva obrtna sodišča leta 1869. Toda ker so bila omejena le na tvorniški obrat, niso zadostno mogla izpolnovati svoje naloge. Resnični napredek zabeležiti nam je stoprav z zakonom iz leta 1896., ki je, kakor znano, stopil v moč s 1. julijem 1898. Od tačas so, lahko rečem, rastla v večjih industrijskih centrih obrtna sodišča iz tal, kakor gobe po plodonosnem dežju. Zadnje tako sodišče se je ustanovilo šele pred par meseci v Trstu. Zanimanje za obrtno sodišče pojavilo se je tudi v našem javnem življenju že večkrat. Naglašala se je najprej ta potreba na različnih javnih shodih obrtnih korporacij. Prva je bila ljubljanska gostilničarska zadruga. Tudi vlada se je začela zanimati za to stvar, in vsled tega je že prišlo tako daleč, da je tudi trgovinska in obrtna zbornica podala posebno obširno pro memorijo, ki je opremljena s statističnimi podatki, iz katerih je razvidno, da je za Ljubljano in okolico vsled velikega tvorniškega obrata ustanovitev obrtnega sodišča absolutno potrebna. Če se ne motim, je neko mnenje o tej stvari oddal tudi že deželni

odbor; vsekakor pa vem iz lastne skušnje, da je stvar že tako daleč dozorela, da se je že iskalo prostorov za bodoče obrtno sodišče, in da se je vlada obrnila na mestno občino ljubljansko s pozivom, naj preskrbi dotične prostore. Mestna občina ljubljanska, ki je vneta za razvoj in napredek obrtnije, se je radevolje odzvala temu pozivu in se izrekla v smislu zakona pripravljeno, da spravi obrtno sodišče pod streho. Justična uprava je ponudila mestni občini, da priredi za obrtno sodišče potrebne prostore v justični palači proti temu, da plača mestna občina primerno najemščino, menda letnih 500 K. Stvar je torej tako daleč dozorela, da so prizadeti krogi že pričakovali takojšnjo ustanovitev c. kr. obrtnega sodišča, sedaj pa se kažejo znamenja, da se stvar nahaja v nekakem mrtvem štadiju in je bržčas zalezala v kakem c. kr. arhivu. V svrhu, da jo privabimo od tod in da povspestimo končno ustanovitev tega prepotrebne posebnega sodišča, se usojam staviti in priporočati Vam sledečo resolucijo:

„Visoki deželni zbor skleni:

1.) Za nujno in neodložno potrebo se smatra ustanovitev c. kr. obrtnega sodišča za Ljubljano in okolico.

2.) Visoka c. kr. deželna vlada se pozivlja, da ustanovitev tega sodišča kar najbolj mogoče pospeši.“

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Zunächst muß ich die Unterstützungsfrage stellen und ich erlaube diejenigen Herren, welche die Resolution des Herrn Abgeordneten Dr. Triller unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Die Resolution ist genügend unterstützt und steht daher in der Debatte.

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Excellenz Baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Zu den Ausführungen des Herrn Berichterstatters habe ich nur eine kurze Bemerkung beizufügen. Ich gehe nicht auf die auf der Tagesordnung stehende Frage der Förderung des Gewerbewesens näher ein, dem ich selbstverständlich die beste und günstigste Entwicklung wünsche, und wenn sie in der Form erreicht werden kann, wie es hier vorgeschlagen wird, werden wir alle gewiß mit der größten Bereitwilligkeit dafür stimmen. Der Herr Berichterstatter hat aber auch von einer staatlichen Subvention gesprochen, die dem Lande Krain im Betrage von 10.000 K zur Förderung und Entwicklung des Museums Rudolfinum gegeben worden ist. Er hat, gestützt auf eine auf das Museum bezügliche Publication darauf hingewiesen, daß diese Subvention bestimmt ist zur Errichtung eines Gewerbemuseums. Da dies ein Irrtum ist, halte ich mich für verpflichtet, den Sachverhalt richtig zu stellen, und daß ich dazu berechtigt bin, möge daraus entnommen werden, daß ich selbst es

war, der seinerzeit von der Regierung diese Zuwendung von 10.000 K jährlich zur Förderung unserer Museal-zwecke erwirkt hat.

Der Betrag von 10.000 K jährlich, den der Herr Berichterstatter erwähnt hat, ist bestimmt zur Reorganisation unseres Rudolfinum-Museums auf jenen Grundlagen, wie sie seinerzeit der hohe Landtag gebilligt hat.

Unter den verschiedenen Reorganisationen dieser Art ist allerdings auch die Förderung gewerblicher und kommerzieller Interessen gedacht gewesen, aber erst in dritter Reihe. Dem hat voranzugehen die Förderung kulturhistorischer, naturhistorischer und ähnlicher Interessen.

Ich werde mich hier auf die Reorganisation des Museums nicht weiter einlassen, sondern möchte nur konstatieren, daß diese Zuwendungen, die heute bereits einen namhaften Betrag erreicht haben, den wir aber bei der Reorganisation vollauf benötigen werden, nicht einseitig für gewerbliche Zwecke verwendet werden kann, und daß daher der Landesausschuß den Zweck der Widmung sich genau wird vor Augen halten müssen.

Andererseits wäre es im höchsten Grade wünschenswert, die Reorganisation des Museums auf jenen Grundlagen, die der Landtag seinerzeit festgestellt hat, je eher durchzuführen. Wir haben in unserem Museum eine Institution, die in der ganzen Welt die größte Anerkennung finden würde, die aber leider mangels einer Reorganisation dem hohen Zwecke, dem sie dienen könnte, heute nicht entspricht.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Sickingen:

Weiters hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Kref.

Poslanec dr. Kref:

Oglasil sem se k besedi samo zaradi tega, da konstatiram, kar je prezrl gospod poslanec dr. Triller, da se je namreč deželni zbor kranjski in sicer v seji dne 18. aprila 1899. že baval z vprašanjem obrtnih sodišč. Takrat je prijatelj Kalan stavil ta-le predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

Visoka vlada se pozivlja, da čim preje vse potrebno ukrene, da se ustanove v naši kronovini potrebna obrtna sodišča v smislu zakona z dne 27. novembra 1896. (drž. zak. št. 218).“

Naj konstatiram še to, da sta poslanec Hribar in dr. Schaffer nasvetovala, naj se ta resolucija izroči upravnemu odseku v predpovetovanje. Čemu je bilo to potrebno, ne vem. Pač pa vem, da ni nič več na dan prišla. To sem hotel omeniti, ker se mi je zdelo potrebno, da se konstatira v zapisniku današnje seje, da se je deželni zbor z zadevo, ki jo je danes spröžil gospod poslanec dr. Triller že pečal.

Glede obrtnih sodišč omenjam še to. Naše obrtno zakonodajstvo ima v mnogih ozirih značaj ideološki. Ni ta obrtni zakon vzrastel iz prakse, in zato se je moral tolikrat spremeniti. To velja tudi o drugih zakonih. Da pa more legislatura pravilno napredovati, je treba, da judikatura značaj zakona

na vse strani predela. To je pa silno otežkočeno brez obrtnih sodišč in zato je potrebno legislativi podati priložnost, da se judicijalna praksa natančno in lahko izpeljuje po obstoječih zakonih. Tega pri obrtnem redu danes ni, ker večinoma ljudje komaj vedo, kako in kam bi se obrnili, nimajo zaupanja do sedanjih sodišč, in zato je na vsak način ne samo v interesu obrtnikov, ampak tudi v interesu našega legislativnega napredka v obrtni zakonodaji obrtno sodišče neobhodno potrebno.

Jaz raztezam ta predlog v tem smislu, kakor ga je stavil že prijatelj Kalan. Stavil je takrat, kakor rečeno to-le resolucijo:

„Visoki deželni zbor skleni:

Visoka vlada se pozivlja, da čim preje vse potrebno ukrene, da se ustanove v naši kronovini potrebna obrtna sodišča v smislu zakona z dne 27. novembra 1896. (drž. zak. št. 218).“

Jaz stavim danes to resolucijo z nova s to spremembo, da besedo „Visoka“ črtam.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Sickingen:

Zunächst bitte ich jene Herren, die den Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Kref unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht daher in der Debatte.

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall und ich erteile somit dem Herrn Berichterstatter das Schlusswort.

Poročevalec dr. Žitnik:

Hvaležen sem gospodu poslancu ekscelenci baronu Schweglu, ki me je opozoril na neko pomoto, ki pa ni moja krivda, ampak v poročilu trgovske in obrtne zbornice je tiskano, da je vlada dajala deželi po 10.000 K na leto in skupaj do sedaj že nad 100.000 K za ustanovitev obrtnega muzeja. Stvar deželnega odbora je torej, da stvar natančno prouči in premisli, kako se bo moral dotični denar obrniti, da bo natanko odgovarjalo namenu, ki ga je imel pred očmi gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel, ko je pri vladi izposloval dotične prispevke.

Kar se tiče resolucije gospoda tovariša dr. Trillerja glede ustanovitve c. kr. obrtnega sodišča v Ljubljani, jej ne ugovarjam, ampak jo toplo priporočam, in ravno tako resolucijo gospoda tovariša dr. Kreka, ki predlaga, da bi se po celi deželi Kranjski ustanovila taka sodišča. Tako se je tudi že glasilo sklep deželnega zbora iz leta 1899.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Sickingen:

Wir schreiten nun zur Abstimmung.

Wünschen die Herren, daß die Anträge des Gewerbeausschusses nochmals verlesen werden? (Klici: — Rufe; „Ne, ne!“)

Somit bitte ich abzustimmen und ich ersuche die Herren, welche mit den Auschußanträgen einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen. Ich ersuche nun den Herrn Berichtserstatter, die Resolution des Herrn Abgeordneten Dr. Triller nochmals vorzulesen.

Poročevalec dr. Žitnik:

Resolucija gospoda tovariša dr. Trillerja se glasi (bere — liest):

„1.) Za nujno in neodložno potrebo se smatra ustanovitev c. kr. obrtnega sodišča za Ljubljano in okolico.

2.) Visoka c. kr. deželna vlada se pozivlja, da ustanovitev tega sodišča kar najbolj mogoče pospeši.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Ich ersuche diejenigen Herren, welche dieser Resolution zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Dieselbe ist angenommen.

Wir haben nun noch abzustimmen über die Resolution des Herrn Abgeordneten Dr. Krek, welche ich gleichfalls zu verlesen bitte.

Poročevalec dr. Žitnik:

Resolucija gospoda tovariša dr. Kreka se glasi (bere — liest):

„Vlada se pozivlja, da čimpreje vse potrebno ukrene, da se ustanove v naši kronovini potrebna obrtna sodišča v smislu zakona dne 27. novembra 1896 (drž. zak. št. 218).“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Die Herren, welche auch dieser Resolution zustimmen, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen und hiemit ist dieser Punkt der Tagesordnung erledigt.

Der nächste auf der Tagesordnung stehende Punkt:

6. Ustno poročilo finančnega odseka:

a) o nujnem predlogu gospoda poslanca grofa Barba in tovarišev, glede častne nagrade bivšemu deželnemu glavarju Otonu pl. Deteli.

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

a) Über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Grafen Barbo und Genossen, betreffend eine Ehrengabe dem gewesenen Landeshauptmann Otto Edlen von Detela.

ist bereits in der heutigen geheimen Sitzung erledigt worden.

Wir übergehen somit gleich zum nächstfolgenden Punkte der Tagesordnung, das ist zum Berichte des Finanzausschusses:

b) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev, glede deželnih prispevkov za zgradbo cest.

b) Über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Lampe und Genossen, betreffend Landesbeiträge für Straßenbauten.

Poročevalec Pogačnik:

Visoki zbor! Imenom finančnega odseka imam poročati o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede deželnih prispevkov za zgradbo cest in sicer (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželni odbor se pooblašča, da sme za posebno nujne novogradnje, preložitve in korekture deželnih, okrajnih in občinskih cest in na njih se nahajajočih objektov (mostov itd.), za katere so načrti in proračuni že izdelani in od deželnega stavbnega urada pregledani, brez prejšnjega posebnega dovoljenja deželnega zbora deželni prispevek k tem zgradbam dovoliti in po napredku dela tudi izplačati, vendar pa le pod pogojem, da je ostali del potrebščine v vsakem slučaju pred oddajo dotične zgradbe popolnoma pokrit.

Deželni prispevki ne smejo za deželne ceste 50%, za okrajne in občinske ceste pa 33% skupne potrebščine presegati.

V ta namen sme deželni odbor porabljeni zaklad, ki je ustanovljen z zakonom v zadevi najetja deželnega posojila do 10.000.000 kron in sme osobito v § 1. tega zakona sklenjeno posojilo v to svrhu po potrebi realizovati.“

Prosim visoko zbornico, da pritrdi temu nasvetu finančnega odseka.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, schreiten wir zur Abstimmung und ich ersuche diejenigen Herren, welche mit dem Antrage des Finanzausschusses einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Der Antrag ist angenommen.

Der nächste Punkt der Tagesordnung ist der Bericht des Finanzausschusses:

c) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve višjih nego 20% priklad za cestne namene (k prilogi 48).

- c) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung höherer als 20 % Umlagen für Straßenzwecke (zur Beilage 48).

Poročevalec Pogačnik:

Poročam v imenu finančnega odseka o poročilu deželnega odbora glede dovolitve višjih nego 20 % priklad za cestne namene.

Po § 24. cestnega zakona z dne 28. julija 1889, dež. zak. št. 17., ima deželni odbor pravico dovoljevati okrajnim cestnim odborom priklade od 11 % do 20 %. Na podstavi tega zakonitega določila se je vsem onim cestnim odborom, ki so za leto 1909. sklenili višje nego 20 % doklade, dovolilo, da smejo pobirati le 20 % priklade.

Ker je pa na korist rednega vzdrževanja cest, da se potrebna sredstva za to dobijo iz priklad, in bi cestni odbori, ako bi si morali denar izposoditi, imeli zanj plačevati obresti, nasvetuje finančni odsek (bere — liest):

„Deželni odbor se pooblašča, da onim okrajnocestnim odborom, kateri bodo pravoredno dokazali, da z 20 % priklado ne morejo izhajati, dovoli za leto 1909. tudi višje priklade na vse neposredne davke z dokladami vred, izvzemši osebno dohodnino.

Naroča se pa deželnemu odboru strogo nadzorstvo nad gospodarstvom okrajnih cestnih odborov“.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Pire.

Poslanec Pire:

Visoka zbornica! Dovoljena naj mi bo kratka beseda o neki nujni zadevi, o kateri radi pozne ure včeraj nisem hotel spregovoriti in ki ni v neposredni zvezi s predmetom, stoječim na dnevnem redu, a vendar po svojem bistvu spada semkaj. V mislih imam krajevne napise, takozvane vaške table.

Če je žvenketanje ljubljanskih šip odmevalo gori od nemškega morja pa doli do nemškega otočka kočevskega, potem se pač ne smemo čuditi, ako je po nedolžnem prelita slovenska kri v Ljubljani vzdramila celo pohlevnega Slovenca. Vzбудila se je narodna zavest, zamrla vsled večletnega medsebojnega boja, in mogočno je vzplamtel narodni ponos, pojavljajoč se osobito na ta način, da se je ljudska volja obrnila predvsem zoper vidne znake zapostavljanja slovenskega naroda.

Izginili so ponekod dvojezični krajevni napisi, takozvane vaške table; ponekod se je odstranilo ali zamazalo samonemško besedilo, nekateri županstva so pa sama odstranila dvojezične krajevne deske z namenom, da jih nadomesté s samoslovenskimi. Naša preskrbna c. kr. vlada, ki se sicer bore malo briga za pravice in zahteve

slovenskega naroda, ki v popolnoma slovenskih okrajih nastavlja slovenščine ali saj slovenskega uradovanja nezmožne uradnike, je v tem slučaju takoj posegla vmes in po svojih organih na deželi zaukazala županstvom, da morajo zopet napraviti dvojezične napise.

Gotovo je, da so krajevne deske lastnina dotičnih občin, in naravno bi bilo, da bi občine odnosno deželni odbor odločeval o besedilu na vaških tablah. Tako je tudi bilo, dokler se kranjski deželni vladi ni zdelo potrebno, vtikati se v avtonomne pravice občin. Sklicuje se na § 9. zakona o ljudskem štetju z dne 29. marca 1869., drž. zak. št. 67., glasom katerega je pri vходу in izhodu vsakega kraja na občinske troške napraviti krajevne table in glasom katerega odloča c. kr. deželna vlada, v katerih deželnih jezikih je treba napisati besedilo na teh deskah, je deželna vlada z odredbo z dne 18. oktobra 1892. l. zaukazala, da morajo biti vsi krajevni napisi na Kranjskem dvojezični. In zato se poleg lepih slovenskih krajevnih imen šopirijo na vaških tablah nemške spake.

Ne more biti danes moja naloga baviti se z vprašanjem, če ni ravno kar citirana naredba morda v protislovju z osnovnimi zakoni in če ni morda tudi ta pomislek vodil druge deželne vlade, da drugače razlagajo § 9. zakona o ljudskem štetju, kakor kranjska deželna gospodarka. Konstatiram le dejstvo, da doslej še nobena druga deželna vlada ni vporabljala pravice § 9. navedenega zakona v tem smislu, kakor kranjska, čeprav je zakon v veljavi že skoro štirideset let. Praksa glede krajevnih napisov na Kranjskem je v velikem nasprotju s prakso po drugih kronovinah. Le pogledimo na Tirolsko, Češko, Moravsko, Primorsko, Štajersko, Koroško itd. Na Tirolskem najdete le jednojezične napise, samonemške ali samoitalijanske, prav tako na Češkem in Moravskem skoro izključno samočeške in samonemške in le izjemoma dvojezične napise. Ta princip je uveden tudi na Primorskem, kjer bi po naredbi naše deželne vlade morali nabijati občinske table kar v štirih, v deželi navadnih jezikih. Na Štajarskem se prične z bagateliziranjem slovenske narodnosti. V zgornjem, samonemškem delu dežele imajo seveda samonemške krajevne table, v mariborskem okraju, čeprav so Slovenci v večini, skoro samonemške, v drugih okrajih nemško-slovenske, slovensko-nemške, pa tudi samoslovenske napise. Vlada se ne protivi samoslovenskim napisom, še manj ji pa seveda pride na um, da bi zaukazala za mariborski okraj ali celo za domovino naših hrabrih Belgijcev dvojezične vaške table. Bog ne daj, da bi se kedaj kaj takega zgodilo. To bi imelo še vse hujše posledice, kakor žvenketanje ljubljanskih šip. Najbolj žalostne so razmere v tem pogledu na Koroškem, kjer prebiva okrog 130.000 Slovencev. Tam najdete tudi v popolnoma slovenskih krajih samonemške table, kar pa deželne vlade v Celovcu niti malo ne ženira.

Iz navedenega sledi, da vlade izven Kranjske priznavajo občinam načelno pravico določati

besedilo na vaških deskah. Sicer pa izvajajo iz § 9. zakona o ljudskem štetju le za-se dolžnost, oddati v slučaju prepirov in paziti na to, da so napisi napravljeni samo v v deželi navadnih jezikih. To je gotovo edino pametno ter praktično tolmačenje navedenega zakona. Če bi se te vlade postavile na stališče kranjske deželne vlade, potem bi morale dekretirati za celo Tirolsko nemško-italijanske, za Češko in Moravsko češko-nemške napise itd. Vsak razsoden človek bo moral priznati, da bi bila velika nesmisel, kaj takega zahtevati, kakor so tudi brezprimerna budalost dvojezični napisi na Kranjskem. (Pritrjevanje v središču — Zustimmung im Centrum.)

Zakon o ljudskem štetju velja menda za celo Avstrijo. Kranjska kaže glede prebivalstva jednoten značaj, kakor malokatera kronovina. Saj imamo okraje, kjer sploh ni Nemcev, ali jih pa lahko preštejemo na prstih jedne roke. A kljub temu je diktirala deželna vlada v protislovju z drugimi deželnimi vladami in zlorabeč zakon o ljudskem štetju za Kranjsko dvojezične napise.

Pri tem koraku deželno vlado niso morda vodili stvarni ali praktični nagibi. Nemška vlada je izdala svoj ukaz z namenom, da pritisne deželi kranjski pečat dvojezičnosti in da zada jednotnemu slovenskemu značaju naše kronovine občuten udarec. V podkrepilo svoje trditve naj navedem le dejstvo, da ima mesto Kočevje že od nekdanj in baje tudi nekatere kočevske občine krajevne deske s samonemškim besedilom, čeprav je bil ukaz izdan za celo deželo. „Ja, Bauer, daß ist was anderes!“ Ukaz velja samo za Slovence, ne pa tudi za nemške Kočevarje.

Odredba deželne vlade kranjske z dne 18. oktobra 1892. l. bije pravici naravnost v obraz, (Klici v središču: — Ruße im Centrum: „Tako je!“) sramotilna je ter poniževalna za slovenski narod. Naša narodna čast zahteva, da napravimo že enkrat konec nevzdržljivim razmeram glede krajevnih napisov.

Usojam si staviti nastopno resolucijo:

„Deželni odbor se pozivlje, da izposluje pri c. kr. deželni vladi, da le-ta prekliče naredbo z dne 18. oktobra 1892, št. 2092., glede krajevnih napisov in da zavzame gledé krajevnih napisov tisto stališče, kakor ga zavzemajo lokalne vlade družih dežel.“

(Živahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Prosim Vas, častiti gg. tovariši, da pritrdite tej moji resoluciji. Izbrišimo madež na naši lepi kranjski deželi, čeprav izgine ž njim tudi zadnji spomin na nekdanji „Bundesland Krain“. (Živahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Siedtenberg:

Ich konstatiere hier nur, daß die vom Herrn Abgeordneten Pirca vorgebrachte Angelegenheit nicht ganz zu dem in Verhandlung stehenden Punkte der Tagesordnung gepaßt hat.

Im übrigen muß ich die Unterstützungsfrage stellen. Ich erlaube diejenigen Herren, welche die Resolution des Herrn Abgeordneten Pirca unterstützen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die Resolution ist genügend unterstützt und steht daher in der Debatte.

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Matjašič hat das Wort.

Poslanec Matjašič:

Slavni zbor! Omenil bi še neko stvar glede resolucije gospoda poslanca Pirca.

Kar se tiče krajevnih, oziroma občinskih tabel, je tudi moje prepričanje, da na slovenski zemlji slovenskemu ljudstvu ni potrebno nemških napisov (Klici na levi: — Ruße links: „Tako je!“), kajti vsak Slovenec zna gotovo slovenski bolje brati kakor pa nemški. Torej čemu potem?

Te nemške napise na občinskih in krajevnih tablah smatram kot ravno tako nepotrebne, kakor če bi se štirim dobrim kolesom hotelo pridodati peto kolo.

V nemških pokrajinah niste nikoli videli na krajevnih tablah slovenskih napisov, in kako torej mi pridemo do tega, da bi se morali posluževati nemščine.

Jaz smatram to kot popolnoma nepravilno in nepotrebno.

Sicer pa predlagam, da visoka zbornica pritrdi resoluciji gospoda predgovornika, da se ta stvar čim prej popolnoma odpravi. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Siedtenberg:

Wünscht sonst noch jemand das Wort?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht — der Herr Berichterstatter?

Poročevalec Pogačnik:

Prosim, da pritrdite sklepu finančnega odseka, priporočam pa obenem v sprejetje tudi resolucijo gospoda poslanca Pirca, za katero bom tudi sam glasoval.

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Siedtenberg:

Wir schreiten somit zur Abstimmung.

Die Herren, die mit dem Auschußantrage einverstanden sind, bitte ich sitzen zu bleiben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Nun bitte ich die Herren, welche für die Resolution des Herrn Abgeordneten Pirca stimmen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Ist ebenfalls angenommen und hiemit kommen wir zum nächsten Punkte der Tagesordnung d. i. zum Berichte des Finanzausschusses:

- d) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5⁰/₀ naklade na najemino od stanovališč v mestni občini Kočevje (k prilogi 53).
- d) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung einer 5⁰/₀ Auflage von den Mietzinsenträgnissen in der Stadtgemeinde Gottschee (zur Beilage 53).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Mestni svet kočevski je v seji dne 22. januarja 1907 sklenil, da se pobira od vštetega leta 1909. naprej za dobo 10 let 5⁰/₀ naklada na najemniščino od stanovališč. Mestni svet je izkazal, da potrebuje to naklado, pritožbe proti pravilno razglašenemu sklepu ni bilo nobene, in torej predlagam v zmislu predloga deželnega odbora (bere — liest):

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

- 1.) V mestni občini Kočevje dovoljuje se za dobo desetih let, torej pričenši z letom 1909 do vštetega leta 1918, pobiranje 5⁰/₀ naklade na najemniščino od stanovališč.
- 2.) Deželnemu odboru se naroča, da temu sklepu izposluje Najvišje potrjenje.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nein, — so bitte ich abzustimmen.

Die Herren, welche für den Antrag stimmen, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Der nächste Punkt ist der Bericht des Finanzausschusses:

- e) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 319⁰/₀ priklade na vse neposrednje davke razun osebne dohodnine in plačarine v davčnih občinah Jasen in Vrbovo leta 1909. (k prilogi 54).

- e) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung der Einhebung einer 319⁰/₀ Umlage von allen direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo für das Jahr 1909 (zur Beilage 54).

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoki zbor! Davčnima občinama Vrbovo in Jasen se je zgradil vodovod in v pokritje svojih prispevkov potrebujeta približno 2500 K. Vsled tega je sklenila občina Jablanica, da se za ti dve občini zviša za leto 1909. doklada na direktne davke od 67⁰/₀ na 319⁰/₀. Ta sklep je bil pravilno razglašen, vložene ni bilo proti njemu nobene pritožbe, in zaradi tega predlagam v zmislu predloga deželnega odbora in finančnega odseka (bere — liest):

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

- 1.) V davčnih občinah Jasen in Vrbovo krajne občine Jablanica dovoli se za leto 1909 v pokritje stroškov za vodovod pobiranje 319⁰/₀ priklade na vse neposredne davke razen osebne dohodnine in plačarine.

- 2.) Deželnemu odboru se naroča, da temu sklepu izposluje Najvišje potrjenje.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Herren haben den Antrag des Finanzausschusses vernommen.

Wünscht jemand hiezu das Wort zu ergreifen?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall und ich ersuche daher um die Abstimmung.

Ich bitte die Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Er ist angenommen und somit ist dieser Gegenstand der Tagesordnung erledigt.

Wir gelangen nun zum Berichte des Finanzausschusses:

- f) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 155⁰/₀ priklade na vse neposrednje davke razun osebne dohodnine in plačarine od pri vodovodu udeleženih posestnikov katastralne občine Stara Vrhnika (k prilogi 55).

- f) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 155⁰/₀ igen Umlage auf die direkten Steuern, mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer von den bei der Wasserleitung beteiligten Besitzern der Katastralgemeinde Stara Vrhnika (zur Beilage 55).

Poročevalec Kobi:

Slavni zbor! Davčna občina Stara Vrhnika si je zgradila vodovod in najela v to svrhu posojilo 22.000 K, za katerega poplačevanje in obrestovanje potrebuje na leto 1723 K. Udeležencem predpisani,

dokladam podvrženi direktni davki znašajo okolu 1723 K in je torej v pokritje gorenje potrebščine treba 100% doklade. Ker se mora že za občinske in šolske potrebščine pobirati v tej davčni občini 55% doklada, bo skupna doklada na direktne davke daleč presegala 100%, za katere dovolitev je po določilu občinskega reda potreben sklep deželnega zbora in Najvišje potrjenje.

Po naročilu finančnega odseka, ki je stvar pretresal in spoznal potrebo po 155% dokladi utemeljeno, priporočam (bere — liešt):

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

1.) V namen obrestovanja in poplačila najetega posojila za zgradbo vodovoda v Stari Vrhniki in v pokritje občinskih in šolskih potrebščin dovoli se za leto 1909. pobiranje 155% priklade na vse neposredne davke razen osebne dohodnine in plačarine od pri omenjenem vodovodu udeleženih davkoplačevalcev.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu sklepu Najvišje potrjenje.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall und ich ersuche ich die Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Der nächste Punkt ist der Bericht des Finanzausschusses:

g) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5% naklade na najemnino od stanovališč v mestni občini Novo mesto (k prilogi 56).

g) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Umlage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Rudolfswert (zur Beilage 56).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoki zbor! Ravno tisto, kar se je zgodilo v Kočevju, zgodilo se je tudi v Novem mestu, da je namreč tudi mestna občina novomeška sklenila, da naj se za dobo 10 let pobira 5% naklada na najemščino od stanovališč. Ta naklada bi znašala na leto okroglih 3000 K, proračun je pa tak, da bi mestna občina brez nje ne mogla izhajati. Za deželni zbor je stališče tem lažje, ker je že prejšnje čase, če se ne motim dvakrat, dovolil mestni občini novomeški tako naklado in z ozirom na to predlagati finančni odsek (bere — liešt):

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

1.) V mestni občini Novo mesto se za leto 1909. do vstetega leta 1918. dovoljuje pobiranje 5% naklade na najemščino od stanovališč na ta način, da se ta naklada ne pobira od letnih najemščin pod 48 K in od najemščin za stanovališča c. in kr. oziroma c. kr. vojaških oblastev in c. in kr. oziroma c. kr. častnikov, dočim je od vseh drugih najemščin za stanovališča plačevati na leto po 5 h od vsake najemninske krone.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da izprosi temu sklepu Najvišje potrjenje.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Wünscht jemand das Wort zu diesem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich abzustimmen und ich ersuche die Herren, welche mit demselben einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir übergehen zum nächsten Punkte der Tagesordnung, zum Berichte des Finanzausschusses:

h) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 136% priklade na vse neposredne davke razun osebne dohodnine in plačarine v občini Trava (k prilogi 59).

h) Über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 136% Umlage auf die direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer in der Ortsgemeinde Obergratz (zur Beilage 59).

Poročevalec Kobi:

Visoki zbor! Občini Trava je šolska oblast za leto 1909. predpisala 2009 K 41 h za šolske potrebščine, med temi tudi 600 K za obrestovanje in amortizacijo posojila 12.000 K, ki se ima najeti za šolsko zgradbo v Starem kotu.

Vrh tega ima občina še druge neizogibne troške, vsega skupaj 3664 K, dohodkov pa le 1120 K, med katerimi je tudi že obsežen dohodek 20% naklade na užitnino in pa dohodek od naklade na žganje in pivo.

Nepokriti primanjkljaj znaša 2562 K.

Ker znašajo direktni davki občine približno 1887 K, je torej v pokritje gorenjega primanjkljaja treba 136% doklade.

Z ozirom na določila § 79., odstavek 2. občinskega reda, in sklep finančnega odseka si usojam predlagati (bere — liešt):

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

1.) Občini Trava dovoli se v pokritje občinskih potrebščin za leto 1909 pobiranje 136⁰/₀ občinske priklade na vse neposredne davke, razun osebne dohodnine in plačarine.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu sklepu Najvišje potrjenje.“

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, — so bitte ich die Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Derselbe ist angenommen.

Bezüglich des Punktes 7 der Tagesordnung „Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Kref und Genossen betreffend die Annexion Bosniens und der Herzegowina“ hat einer der Herren Abgeordneten den Wunsch ausgesprochen, daß dieser Gegenstand als letzter Punkt der heutigen Sitzung in Verhandlung genommen werde.

Wenn kein Widerspruch dagegen erhoben wird, so werde ich diesem Wunsche entsprechen.

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Mithin gelangt also dieser Punkt später zur Verhandlung.

Wir kommen nun zu Punkt:

8. Nujni predlog gospoda poslanca Pirca in tovarišev, radi dobave krmil iz državne podpore.

8. Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Pirc und Genossen, betreffend die Futterlieferung aus Mitteln der Staatsubvention.

Poslanec Pirc:

Umaknem svoj predlog.

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:

Da der Herr Abgeordnete Pirc seinen Antrag zurückgezogen hat, so entfällt dieser Punkt und wir kommen somit zu Punkt:

9. Ustno poročilo upravnega odseka:

- a) o peticiji deželne zveze gasilnih društev Kranjske za spremembo § 1., zakona z dne 20. decembra 1884., dež. zak. št. 17.

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

- a) Über die Petition des Landes-Feuerwehrverbandes für Krain um Änderung des § 1 des Gesetzes vom 20. Dezember 1884, L. G. Bl. Nr. 17.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Odbor zveze gasilnih društev Kranjske podal je peticijo na visoki deželni zbor kranjski s prošnjo, da bi se spremenil § 1. zakona z dne 20. decembra 1884. dež. zak. št. 17. Ta peticija bila je odkazana upravnemu odseku, in ta mi je poveril poročilo. Upravni odsek popolnoma pritrjuje potrebi zaprosene spremembe, in rekel bi, gotovo ji bo pritrjevala tudi visoka zbornica. Gotovo je vsak gospodov prepričan o zlorabi in krivici, ki se je godila od raznih zavarovalnic pri po sedaj veljavnem uplačevanju 2⁰/₀ prispevka za gasilno-stražni zaklad, iz katerega naj se podpirajo razna gasilna društva in delijo podpore ponesrečenim gasilcem, ki žrtvujejo svoje življenje v prid in blagor domovine. Zavarovalnice so se kartelirale, osobito velike, in so lepo ta po sedanjem zakonu veljavni prispevek predpisale zavarovancu, in ta je bil obvezan poleg premije plačati zavarovalnici še 2⁰/₀ prispevek za gasilno-stražni zaklad, katerega je zavarovalno društvo res oddalo deželnemu zakladu. Gospoda moja! Mi imamo v deželi kranjski hvala Bogu lepo razvite požarne brambe. Deželni zakon veleva, da občine skrbje za ognjevarnost. Znano je, da je deželni odbor celo kaznoval župane, ako v tem oziru niso potrebnega ukrenili. Mi imamo v Ljubljani zvezo vseh požarnih bramb, v deželi pa je ni skoro večje občine, da bi ne imela organizirane požarne brambe. Vprašanje je, komu koristijo gasilna društva. Gotovo da zavarovancem, ampak gotovo tudi koristijo zavarovalnicam samim. Statistično dokazano je in razvidno je tudi iz poročila raznih drugih deželnih odborov, da imajo koristi od gasilnih društev v prvi vrsti zavarovalnice, katere imajo izplačevati veliko manj zavarovalnine, odkar se je razvila požarna bramba, ker se od takrat pojavlja veliko manj požarnih slučajev, in še tisti, ki se pripete, so bolj omejeni s pomočjo požarnih bramb. Zato je naravnost pregrešno, ako so zavarovalnice prevalile prispevek za gasilno-stražni zaklad na zavarovance, in je zato popolnoma opravičena prošnja zveze požarnih bramb na Kranjskem, da se postavnim potom uzakoni, da mora ta prispevek plačati zavarovalnica in da ga ne sme zaračunati zavarovancem. Ko smo obravnavali o nujnem predlogu tovariša gospoda Mandlja, da naj se ustanovi deželna zavarovalnica proti ognju, je bilo gotovo vsem pred očmi, da je treba ljudstvu zavarovanje olahkočiti s tem, da se znižajo premije. Da zavarovalnice lahko izhajajo, je pač vsakemu jasno.

Peticija deželne zveze gasilnih društev intendirala zvišanje prispevka za gasilno-stražni zaklad na 4⁰/₀. Upravni odsek se je združil na 3⁰/₀. Da ne nasvetuje zvišanja na 4⁰/₀, vodilo ga je to, da ta prispevek nikjer v Avstriji ne presega 3⁰/₀. Doslej so šleski, solnograški in nekateri drugi deželni zbori sklenili zvišane prispevke; ker je pa bilo ministrstvo mnenja, da je to stvar pogodbe med zavarovancem in zavarovalnico, vlada dotičnih sklepov ni predložila v Najvišjo sankcijo.

Sedaj pa je ministrstvo od lanskega leta sem postalo drugega mnenja, in torej je upanje, da dobi sprememba zakona Najvišje potrjenje. Zato nasvetujem 3% prispevek, iz katerega se bo nabiral zaklad, in iz tega zaklada naj potem deželni odbor enakomerno deli podpore požarnim družbam in deli podpore ponesrečenim gasilcem, kakor tudi njih svojcem v slučaju nesreče ali smrti.

Treba je bilo pa, da je upravni odsek sklenil še nek amendent za slučaj da bi zavarovalnice zopet hotele odvaliti plačilo prispevka za gasilno stražni zaklad na zavarovance. Da se jim to onemogoči, nasvetuje deželni odbor razun spremembe v 1. odstavku § 21., kjer se letni prispevek zavarovalnic za gasilno-stražni zaklad določa na 3% še 2. in 3. alineja, ki se glasita (bere. — liešt):

„Požarne zavarovalnice in družbe povračila tega doneska od zavarovancev ne smejo zahtevati niti pri sklepanju zavarovalne pogodbe, niti pozneje.

Prestopki te prepovedi se kaznujejo z globo do štirih sto kron.“

Če tega 3. določka ne sprejmemo, potem ne bo nobenega sodnika in nobenega določila, ki bi omogočilo dotično zavarovalnico kaznovati. Načelno je upravni odsek sklenil alineja 4. in 5., ki se glasita (bere. — liešt):

„Globe se stekajo v deželni gasilno-stražni zaklad.

Preiskava in odmerjenje globe pristoji tistemu c. kr. političnemu okrajnemu oblastvu, v katerega ozemlju leži objekt, pri čegar zavarovanju je bila predstojeca prepoved prelomljena.“

V drugem ostane zakon iz leta 1884. nespremenjen.

Po tem kratkem utemeljevanju predlagam, da izvoli visoka zbornica prestopiti v specialno debato o zakonskem načrtu, katerega predlaga upravni odsek v prilogi 64.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

In der Generaldebatte hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Turk.

Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec Turk:

Visoka zbornica! Kot član gasilne zveze z veseljem pozdravljam, da je upravni odsek sklenil povišanje doklade za gasilno-stražni zaklad, ki je bila namenjena gasilnim društvom, oziroma gasilni zvezi od 2 na 3%. Jaz pa mislim, da ne bo nihče trpel krivice, ako sklenemo danes namestu predlaganega 3% prispevka, donesek 4%. Zavarovalnice doslej niso niti krajcarja plačale iz svojega, ampak so vse prevalele na zavarovance. To sedaj nič več ne bo mogoče, zavarovalnice pa bodo vseeno naprej delale mastne dobičke, in zato bi, ne da bi se dalje spuščal v debato, samo predlagal, da naj se prispevek zavarovalnic za gasilno-stražni zaklad poviša na 4%.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Abgeordnete Turk beantragt die Erhöhung des Beitrages der Versicherungsgeellschaften zum Feuerwehrfonde von 2%, beziehungsweise von 3% auf 4%.

Ich ersuche diejenigen Herren, die diesen Antrag unterstützen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und befindet sich demnach in der Debatte.

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, — der Herr Berichterstatter?

Poročevalec Povše:

Glede na predlog gospoda poslanca Turka moram še enkrat povdarjati, da je upravni odsek, ko je sklenil povišek prispevka na 3%, vodila misel, da ta prispevek v nobeni kronovini ni določen v višjem znesku. Vsem gospodom je znano, kako važno je, da ima naše ljudstvo zavarovano svoje domovje. Vemo pa tudi, kako znajo zavarovalnice računati in zaračunavati tiste takozvane „Manipulationsgebühren“ — manipulacijske prispevke, in če jim bomo preveč naložili, bodo pa zvišale manipulacijske prispevke. Zaradi tega in pa, ker kakor rečeno, v nobeni deželi, tudi ne v nižjeavstrijski, ne presega ta prispevek 3% in pa končno tudi, da ne bo povoda, da bi ta zakon ne bil sankcioniran, predlagam, da ostanemo pri 3% prispevku. Že iz prvotne moje motivacije ste razvideli, koliko važnost polagamo na požrtvovalnost gasilnih društev in da jim privoščimo kolikor mogoče podpore. Ako se bodo zboljšale razmere deželnih financ, sem prepričan, da se bo upoštevala požrtvovalnost domoljubnih mož pri gasilnih društvih, in da se bo tudi kaj pridodalo iz deželnih sredstev gasilno-stražnemu zakladu, ki pa bo, ako zvišamo prispevek zavarovalnic na 3%, za sedaj tudi že nekoliko okrepljen.

Kot referent torej vztrajam pri prvotnem svojem predlogu, da se določi prispevek na 3%.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Berichterstatter beantragt das Eingehen in die Spezialdebatte.

Ich ersuche die Herren, die diesem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen, — ich ersuche daher den Herrn Berichterstatter in die Spezialdebatte einzugehen.

Der Antrag des Herrn Abgeordneten Turk kommt bei § 1 zur Abstimmung.

Ich bitte den Herrn Berichterstatter den § 1 zu verlesen.

Poročevalec Povše:

Jaz sem že prej dovolj pojasnil pomen § 1. Povedal sem, da se zviša prispevek požarnih zavarovalnic in društev za gasilnostražni zaklad na 3 %, dalje se ravna za to, da zavarovalnice ne smejo zahtevati povračila tega prispevka od zavarovancev, in da se tako postopanje smatra za prestop, ki se kaznuje z globo do 400 K; potem je določeno, da se imajo te globe stekati v gasilnostražni zaklad, — in končno da odmerja te globe c. kr. okrajno glavarstvo, v čegar ozemlju leži dotični zavarovalni objekt.

§ 1. se torej glasi dobesedno (bere — lieš):

„§ 1.

Domače kakor tudi inozemske požarne zavarovalnice in družbe, katerim je dopuščeno poslovati po naši državi, morajo brez razločka na to, če so delniške ali vzajemne zavarovalnice in družbe in če je njih poslovanje omejeno samo na zavarovanje proti požarnim škodam ali če se razteza tudi na druge vrste zavarovalstva, od vseh surovih (brutto) premij, kolikor so jih prejele v dotičnem solnčnem letu za premične in nepremične predmete v vojvodini Kranjski, proti požarnim škodam zavarovane, vsako leto plačevati donesek treh odstotkov v korist gasilnih straž in v podporo v službi ponesrečenih gasilcev ter njih ostalih.

Požarne zavarovalnice in družbe povračila tega doneska od zavarovancev ne smejo zahtevati niti pri sklepanju zavarovalne pogodbe niti pozneje.

Prestopki te prepovedi se kaznujejo z globo do štirih sto kron.

Globe se stekajo v deželni gasilno-stražni zaklad.

Preiskava in odmerjenje globe pristoji tistemu c. kr. političnemu okrajnemu oblastvu, v katerega ozemlju leži objekt, pri čegar zavarovanju je bila predstoječa prepoved prelomljena.

§ 1.

Die inländischen sowie die zum Geschäftsbetriebe im Inlande zugelassenen ausländischen Feuerversicherungsgesellschaften und Vereine ohne Unterschied, ob dieselben Aktien- oder auf Wechselseitigkeit beruhende Gesellschaften und Vereine sind und ob sich ihr Geschäftsbetrieb nur auf Versicherung gegen Feuer Schäden beschränkt oder auch auf andere Zweige des Versicherungswesens erstreckt, haben von den Brutto-Prämieineinnahmen, welche sie im betreffenden Solarjahre für die im Herzogthume Krain gegen Feuer Gefahr versicherten beweglichen und unbeweglichen Objecte erzielten, einen jährlichen Beitrag von drei Prozent zu den Kosten der Feuerwehren des Landes und zur Unterstützung im Dienste verunglückter Feuerwehrmänner und der Hinterbliebenen derselben zu leisten.

Die Feuerversicherungsgesellschaften und Vereine dürfen den Ersatz dieses Beitrages weder beim Abschlusse des Versicherungsvertrages noch auch später von den Versicherten verlangen.

Die Übertretung dieses Verbotes ist mit einer Geldstrafe bis zu vierhundert Kronen zu ahnden.

Die Geldstrafen fließen in den Landes-Feuerwehrrund.

Die Untersuchung und Bestrafung steht der politischen Bezirksbehörde zu, in deren Gebiet das Object gelegen ist, bei dessen Versicherung das vorstehende Verbot übertreten worden ist."

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Siefstberg:

Bei § 1. haben wir zunächst über den Abänderungsantrag Turf abzustimmen, welcher dahin geht, daß der Feuerwehrfondsbeitrag mit 4 % fixiert wird.

Ich ersuche die Herren, welche diesem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschlecht.)

Der Antrag ist abgelehnt.

Ich bitte nun die Herren, welche mit dem Antrage des Ausschusses einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschlecht.)

§ 1 ist nach dem Wortlaute des Ausschussesantrages angenommen.

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter, den Artikel I des Gesetzes zu verlesen.

Poročevalec Povše:

(Bere člen I., II. in III. ter uvod in naslov zakonskega načrta v prilogi 64., ki obveljajo brez debate. — Berliest die Artikel I, II und III sowie Eingang und Titel des Gesetzes aus Beilage 64, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Predlagam nadalje, da visoka zbornica sprejme ta zakonski načrt takoj tudi še v tretjem branju.

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Siefstberg:

Der Herr Berichterstatter beantragt die dritte Lesung.

Ich ersuche diejenigen Herren welche dem oben in zweiter Lesung angenommenen Gesetzentwurfe auch in dritter Lesung zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschlecht.)

Der Gesetzentwurf ist in dritter Lesung angenommen und mithin ist dieser Punkt der Tagesordnung erledigt.

Wir kommen nunmehr zum Berichte des Verwaltungsausschusses:

b) o peticiji zastopnikov vasi Gradenc i. dr. za cestno zvezo Hinje-Zuzemperk in Hinje-Zvirče.

b) Über die Petition der Vertreter der Ortschaft Gradenz u. a. um die Straßenverbindung Hinnach-Seisenberg und Hinnach-Schwörz.

Poročevalec Jaklič:

Upravni odsek se je posvetoval o tej zadevi, se je uveril o potrebi teh cestnih zvez, in zato predlagal (bere — lieš):

„Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da izvrši vse poizvedbe glede ceste iz Žužemberka v Hinje event. Ambrus-Hinje, dá izdelati potrebne načrte, da v prihodnjem zasedanju o tem poroča in stavi primerne predloge.“

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Da dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die dem Antrage zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Angenommen.

Der nächste Punkt der Tagesordnung ist der Bericht des Verwaltungsausschusses:

c) o peticiji okr. cestnega odbora na Bledu za uvrstitev okrajne ceste od Boh. Bistrice do Boh. jezera, od tam skozi Srednjo Vas do deželne ceste na Bitnje — med deželne ceste.

c) Über die Petition des Bezirksstrassenausschusses Beltes um Einreihung der Bezirksstrasse von Woch. = Feistritz bis zum Wocheinersee, von dort durch Mitterdorf bis zur Landesstrasse nach Bitnje unter die Landesstrasse.

Poročevalec Piber:

Visoka zbornica! Ustavni odsek mi je naročil, naj poročam o peticiji cestnega odbora na Bledu, kateri prosi, da bi se sedajna okrajna cesta iz Bohinjske Bistrice k Bohinjskemu jezeru, od tam skozi Srednjo vas do deželne ceste na Bitnje uvrstila med deželne ceste.

To zadevo je lahko priporočati in utemeljevati.

Saj veste, da je, odkar je izpeljana železnica, Bohinj poleg Bleda, rekel bi najbolj razvito središče in torišče tujskega prometa.

Prej je šel ves promet voznim potom skozi „Štenge“. Sedaj je ta cesta opuščena, trava raste na njej in vse, kar pride v Bohinj, prihaja po železnici.

Vse je osredotočeno na Bistrici.

Na Bistriškem kolodvoru so nakopičene velike množice lesa. Vse to mora priti po sedajni okrajni cesti iz Stare fužine in Srednje vasi.

Ta cesta nikakor več ne zadostuje sedajnim razmeram in neobhodno potrebno jo je razširiti in sprejeti med deželne ceste že vsled gospodarskih razlogov.

To zahteva pred vsem tudi ozir na tujski promet in zato predlagam v imenu upravnega odseka sledeče (bere — ličst):

„Deželnemu odboru se naroča, da peticijo okrajnega cestnega odbora blejskega radi uvrstitve okrajne ceste od Bohinjske Bistrice do Bohinjskega jezera, od tam skozi Srednjo Vas do deželne ceste na Bitnje med deželne, proučeva in po deželnem tehniku vse lokalne poizvedbe izvrši ter na podlagi teh deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju predloži zakonski načrt za uvrstitev te ceste med deželne.“

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Liechtenberg:**

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ich bitte also abzustimmen, da sich niemand zum Worte meldet.

Die Herren, welche mit dem Antrage des Verwaltungsausschusses übereinstimmen, bitte ich sitzen zu bleiben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Der Antrag ist angenommen.

Statt des unter Punkt 10 auf der Tagesordnung stehenden Gegenstandes würde ich nun beantragen, daß nunmehr die Angelegenheit des Rudolfswerter Frauenospitals in Verhandlung gezogen werde, welche dem Finanzausschusse in der VI. Landtagsitzung mit dem Auftrage zugewiesen wurde, binnen 24 Stunden hierüber zu berichten.

Wird diesbezüglich ein Widerspruch erhoben?

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Da dies nicht der Fall ist, nehme ich an, daß das hohe Haus dem zustimmt, und es kommt als 10. Punkt somit an die Reihe:

**Ustno poročilo upravnega odseka
o prilogi 47. glede deželnega prispevka 55.000 K za zgradbo ženske
bolnice v Novem mestu in glede pravice
javnosti za to bolnico.**

**Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über Beilage 47, betreffend die
Landessubvention von 55.000 K für den
Bau des Frauenospitals in Rudolfswert und
das Öffentlichkeitsrecht für dieses Spital.**

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Gospod deželni glavar je, ker je visoka zbornica temu pritrdila, odkazal upravnemu odseku prilogo 47., to je poročilo deželnega odbora glede deželnega prispevka 55.000 K za zgradbo ženske bolnice v Novem mestu in glede pravice javnosti za to bolnico.

Stvar je nujna in ravna se za dobrodelno podjetje, katero vrši zdravstveno-okrožni zastop Novomeški.

Deželni zbor je v seji dne 23. novembra 1905 dovolil za zgradbo ženske bolnice v Novem mestu prispevek 55.000 kron. Te podpore pa deželni odbor dejansko ni izplačal, ker ni imel dovoljenega pokritja, pač pa je dovolil zdravstveno-okrožnemu zastopu Novomeškemu, da si najme pri hranilnici posojilo po 55.000 kron proti 4 $\frac{1}{2}$ % obrestim, ter mu zajedno obljubil, da bo deželnemu zboru svoječasno predlagal, naj se obresti tega posojila do izplačila deželne podpore iz deželnih sredstev povrnejo zdravstveno-okrožnemu zastopu, da ne bo imel nobene škode.

Priznati se mora, da je bila res velika požrtovalnost od zdravstveno-okrožnega zastopa novomeškega, da je napravil to žensko bolnico, ki bo služila v veliko korist celi dolenjski strani.

Novo mesto je imelo dosedaj svojo od usmiljenih bratov po načelih prave človekoljubnosti uzorno upravljeno bolnico, ki je že nebroju bolnikov in ponesrečencev zopet pripomogla k zdravju, toda ta bolnica je bila namenjena le moškim.

Velika potreba je bila torej za našo Dolenjsko, da je dobila v svojem osrčju to žensko bolnico.

Gotovo je, da ima zdravstveno-okrožni zastop veliko skrb s tem zavodom in zato je več kakor opravičeno, da deželni odbor žrtvuje in mu povrne tisto majhno svoto, ki jo je moral izplačati na obrestih za posojilo 55.000 kron.

V drugem predlagam po nasvetu deželnega odbora, da se ugoti tudi prošnji zdravstvenega zastopa za izposlovanje pravice javnosti tej ženski bolnici.

To je absolutno potrebno, ako se hoče, da bo bolnica aktivno izhajala in da ne bodo iz nje vzrastla bremena zdravstveno-okrožnemu zastopu novomeškemu in ne v zadnji vrsti tudi deželi Kranjski, ker bi mi bili kruti, ako bi v takem slučaju ne priskočili zastopu s podporo na pomoč.

Zato se naj raje bolnica s podelitvijo pravice javnosti postavi na krepko in zdravo podlago, da bo zamogla se tem krepkeje razvijati.

Zato predlagam v imenu upravnega odseka visoki zbornici tudi to, da se ugoti tudi tozadevni prošnji zdravstveno-okrožnega zastopa in deželnemu odboru naroči, da izposluje Elizabetni ženski bolnici v Novem mestu pravico javnosti.

V tretjem oddelku priporoča deželni odbor, naj deželni zbor sklene, da se oskrbnine za one bolnike, ki bodo sprejeti v Elizabetno žensko bolnico v Novem mestu, predno se jej podeli pravica javnosti, prevzemo na deželni zaklad, vendar le s pogojem, da pripadajo bolniki po svojem domovinstvu na Kranjsko, in da bo neiztirljivost oskrbnin dokazana na isti način, kakor je to predpisano za javne bolnice.

Naj utemeljujem le na kratko tudi še tretji peti, katerega zagovarja tudi deželni odbor, ko je razmotrival položaj in se prepričal o potrebi, da se iz deželnega zaklada plačajo oskrbni stroški za one bolnike, ki imajo domovinsko pravico na Kranjskem.

Ako bi ne bile bolnice sprejete v novomeško bolnico, bi bržkone prišle v ljubljansko bolnico in v slučaju dokazane neiztirljivosti oskrbnin bi bila potem itak dežela dolžna skrbeti za pokritje dotičnih oskrbnih stroškov.

Decentralizacija dobrodelnih naprav je že iz človekoljubnega stališča potrebna, kajti kako hudo bi bilo za bolnike, ako bi morali iz Novega mesta še po več ur se voziti po železnici. Poslabšalo bi se lahko njih stanje tako, da bi prišli v Ljubljano umirajoč.

Zato je pravi blagoslov in prava sreča, da se je omislilo tudi za dolenjsko stran moško in žensko bolnico. In ker bi deželni zaklad oskrbne stroške v slučaju neiztirljivosti itak moral plačati, je dokazano, da je tudi ta petit utemeljen.

Na podlagi teh pojasnil predlagam sledeče:

„1.) Visoki deželni zbor izvoli deželni odbor pooblastiti, da sme zdravstveno-okrožnemu zastopu v Novem mestu iz deželnih sredstev povrniti izkazane obresti do največ 4 $\frac{1}{2}$ % od posojila, ki ga je ta zastop pri kranjski hranilnici na račun od visokega deželnega zbora v seji dne 23. novembra 1905 dovoljene podpore 55.000 K najel v enaki visokosti, in sicer za čas od 3. septembra 1907, to je od dne dotičnega sklepa deželnega odbora, pa do izplačila deželne podpore.

2.) Visoki deželni zbor izvoli deželni odbor pooblastiti, da izposluje Elizabetni ženski bolnici v Novem mestu pravico javnosti.

3.) Visoki deželni zbor izvoli skleniti, da se oskrbnine za one bolnike, ki bodo sprejeti v Elizabetno žensko bolnico v Novem mestu, predno se jej podeli pravica javnosti, prevzemo na deželni zaklad, vendar le s pogojem, da pripadajo bolniki po svojem domovinstvu na Kranjsko, in da bo neiztirljivost oskrbnin dokazana na isti način, kakor je to predpisano za javne bolnice.“

V drugem predlagam, da se ti trije predlogi sprejmejo en bloc.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Sichtenberg:

Der Herr Berichterstatter beantragt die en bloc-Aannahme seiner soeben verlesenen Anträge.

Die Herren, welche diesen Anträgen des Verwaltungsausschusses en bloc zustimmen, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die Anträge sind angenommen.

Deželni glavar:

(Prevzame predsedstvo. — Den Vorſitz übernehmend.)

In sedaj posežemo nazaj na točko 7. dnevnega reda, o kateri se je dopoldne sklenilo, da pride v razpravo kot zadnja točka današnje seje.

Prosim gospoda predlagatelja dr. Kreka, da poprime besedo.

7. Nujni predlog gospoda poslanca dr. Kreka in tovarišev glede na aneksijo Bosne in Hercegovine.

7. Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Krek und Genossen betreffend die Annexion Bosniens und der Herzegowina.

Poslanec dr. Krek:

Visoka zbornica! V prvi oziroma četrti seji stavil sem s tovariši predlog, naj sklene deželni zbor sledeče (bere — liest):

„Deželni zbor pozdravlja aneksijo Bosne in Hercegovine, v trdni nadeji, da je s tem zvršen prvi korak k združenju vseh južnih Slovanov naše monarhije v državnopravno samostojen organizem pod žezlom habsburške dinastije.“

Utemeljevati mi je nujnost tega predloga.

Gospoda moja! Kdor smatra, da je prav, ako prvi avtonomni zastop južnih Slovanov, ki se je sešel potem, ko se je aneksija Bosne in Hercegovine izvršila, izpregovori o tem dejstvu svojo besedo, mora reči, da je moj predlog nujen zato, ker je priložnost dana samo sedaj; pozneje bi se o tej stvari po pameti govoriti ne dalo. In ker smatra stranka, kateri jaz pripadam, za potrebno, da se izpregovori o tem dejstvu besedo v tej zbornici, zato je za nas nujnost sama po sebi dana.

Upam, da tudi drugi gospodje tovariši imajo ravno to prepričanje, in zato nisem v strahu, da bi se nujnost mojega predloga ne sprejela.

Da že pri utemeljevanju nujnosti govorim o stvari sami, to moram storiti zategadelj, da bo priložnost, razpresti debato.

Najprej moram zavriniti tisto očitjanje, katero se največkrat nam Slovanom, posebno pa južnim Slovanom meče v obraz, kadarkoli se mi bavimo s kakim globljim političnim vprašanjem. Očitajo nam namreč, da smo naivni.

Gospoda moja! Tu si v duhu mislim takoj izurjenega nemškega žurnalista pri dunajskem listu, ki ima veliko bralcev in nobene stranke. Če si predstavljam takega žurnalista, ko razmotriva dejstvo, da govore Slovenci o aneksiji, da govore, da pomenja ona zblizanje vseh južnih Slovanov v eno samostojno državnopravno organizacijo, potem mu berem najgloblje zaničevanje napram nam na vsem licu. Neizrekljivo visoko se čuti nad nami. In v tem trenutku, ko sem zasačil tega žurnalista, ki je tip nam nasprotnega časnikarja, v tej poziciji, se zavedam, da stojim višje nad njim, in očitek naivnosti je za me pokopan.

Gospoda moja, omeniti pa moram iz prešlih dob, kako se izražajo ti žurnalisti o nas. Okrog leta 1870. je največji nemški list pisal tako-le (bere — liest):

„In den Thälern der südslawischen Schweinehirten regt sich jedes Frühjahr die Sucht sich bemerkbar zu machen.“

Tako so pisali nemški žurnalisti, tako so mislile nemške stranke o vsem idealnem, o vsem silnih kreposti polnem delu Slovanov, tako mislijo tudi danes.

Če danes ti ljudje govore, da pozdravljajo aneksijo Bosne in Hercegovine, jo pozdravljajo z drugega stališča, s stališča, da je v tistih dolinah ubogih svinjskih pastirjev bilo mnogo dobička in ga še bo. Čisto navadni trgovsko-gospodarski oziri so, ki velike vodilne kroge vodijo, da govore drugače o Bosni in Hercegovini in o orijentu, kakor so svoj čas govorili.

Svoj čas — et meminisse iuvat — so računali, koliko bo imela Avstrija izgube z Bosno in Hercegovino. Zlasti v nemških liberalnih listih se je na vse mogoče načine obsojalo politiko Andrassyjevo. Danes so zadovoljni in danes vedo, da Bosna in Hercegovina, domovina teh ubogih svinjskih pastirjev, njihovu kapitalu in njihovi dobičkaželjnosti kaže pot v daljni svet in jim odpira za njihov dobiček nove, silno plodonosne pokrajine.

Stališče, s katerega mi razmotrivamo aneksijo Bosne in Hercegovine, je pač drugačno.

Gospoda moja! Mi se zavedamo prvič, da so geografično ti dve deželi združeni z nami in da govorimo o sebi, ko govorimo o Bosni in Hercegovini, da govorimo o svojem domu in svojih ljudeh. (Pritrjevanje na levi in v središču. — Zustimmung links und im Centrum.)

Poglejte karto! Vsak razumen človek, ki pozna nekoliko gospodarski razvoj, bo vedel, da označujejo enotnost v gospodarskem oziru vodne ceste, poleg njih železnice in z železnicami pota in vsa druga občila. In tukaj vali sinje valove Sava, doma pod našim Triglavom, in vodi po svojih pritokih v osrčje Bosne in Hercegovine. Vsa Bosna in Hercegovina, vsa Slavonija in Hrvatska, velik del Štajerske — ravno naš del — in velik del Koroške, koder prebiva naš narod, spada k tej zemlji. Naša je ta zemlja, ki jo mora geograf po njenem značaju oceniti kot enoto, ki jo pa tudi mi po svojem srcu cenimo in ljubimo kot svojo domovino. (Odobranje na levi in v središču. — Beifall links und im Centrum.)

Gospoda moja! Ne samo zemlja, za katero se gre, tudi narod je naš narod. Mi ne govorimo o tujcih, ko govorimo o Bošnjakih in Hercegovcih, to so naši ljudje.

Razumen in pameten filolog, ki ne upošteva samo tega, kar se je zgodovinsko razvilo pod danimi pogoji, marveč ki življenje jezika študira v narodu samem, mi bo priznal, da ko se gre zato, da se oceni jezik, je odločilna dialektologija.

Dialekti so živ dokaz ljudske tvorbe jezikovne in filologi so konstatirali, da od Zile dol do Črnega morja ni mogoče najti filologu prehoda pri teh dialektih. To gre v enomer: eden se z drugim zliva, eden v drugega preliva.

In da z filologiškega stališča še bolj okrepim to trditev, moram navesti, da je za značaj jezika merodajno glasoslovje. Glasoslovni zakoni pa so od Zilskega do Bolgarskega eni in isti. In če je bol-

garski narod izgubil svojo deklinacijo in svoj infinitiv in pridobil pod tujim uplivom člen, je bolgarski jezik nekoliko težje umljiv za nas.

Glede hrvatskega ali pa srbskega jezika pa vemo vsi, da še danes Slovenec in Hrvat popolnoma bratski občujeta drug z drugim. Tu ni treba nobene slovnice, nobenega slovarja, marveč kakor povsod in vsakemu, ki pride iz drugega okoliša, je treba le prilagoditi uho prozodiji, akcentu.

Tako stojte razmere, gospoda moja! Tukaj ne moremo govoriti o večih jezikih, o večih narodih. En jezik je to in en narod. (Pritrjevanje na levi in v središču. — Zustimmung links und im Centrum.)

To, da pri nas avstrijski eksekutor in onostran Sotle hrvatski pandur rubi, ni bistvena razlika, po kateri bi se narodi ločili. En narod smo in en jezik govorimo. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Pri teh raznih dialektih, ki se prelivajo drug v drugega, pa vidimo, da ne stojte koordinirana, da bi eden bil poleg drugega, da bi eden prehajal v drugega, ampak ti dialekti se čudovito menjajo.

Ruski vseučiliški profesor Boudoin de Courtenay je dokazal, da je jezik beneških Slovencev mnogo bolj podoben hrvaščini, kakor slovenščini.

Vi imate na severnem Koroškem imena krajev, ki dokazujejo, da so tam stanovali ljudje, ki so se imenovali Hrvate in ki so govorili hrvatski dialekt; hrvatske naselbine s hrvatskimi imeni imamo še danes na Moravskem.

Menjavanje dialektov je odvisno od najrazličnejših faktorjev, v prvi vrsti od poguma dotičnih plemen, ki so si izbrala nevarnejša pota, kakor drugi. In v tem oziru, gospoda moja, dovolite, da izrazim svoje prepričanje, da iz tega zgodovinskega dogodka sledi, da so bili med vsemi slovanskimi plemeni najpodjetnejši in najpogumnejši naši pradedje, ker so šli najdalje na zapad. (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Centrum.)

Govori se torej o naši zemlji, o našem jeziku, o našem narodu, ko se govori o Bosni in Hercegovini, ko se govori o narodih, ki na tej zemlji prebivajo. Zato je razumljivo, da nam o vsakem dogodku, ko postanejo vezi našega skupnega edinstva ožje, srce gorkeje bije.

Izjavljam pa, da ga ni in ga ne more biti bolj važnega dejstva za južne Slovane, kakor je aneksija Bosne in Hercegovine, ki je končno pod isto dinastijo postavila skoro dva milijona naših bratov po krvi, po zemlji, po jeziku. Zato se ni čuditi, ako izjavljamo mi, da aneksijo pozdravljamo. (Odobrovanje na levi. — Beifall links.)

Še ga vidim tistega nemškega žurnalista in njega stranko, ki jo vodi in vlada in vleče, kakor hoče, še ga vidim, kako iz kota gleda in se norčuje iz moje naivnosti, kako piše: Saj ste v drugih deželah, meje dežel so tako različne, saj nimate drug z drugim nobenega stika, zato je popolnoma nemogoče, po čemer stremite. Nisem naiven; zato pa bo v tem oziru treba nekaj na-

tančnejših besed spregovoriti s tem tipom naših nasprotnikov.

Deželne meje niso nič tako narejenega, da bi se o njihovi prenareditvi govoriti ne dalo. Deželne meje je zgodovina delala in jih bo delala. (Odobrovanje na levi in v središču. — Beifall links und im Centrum.)

Jaz vem, da jih je veliko, ki tega stališča danes še ne odobravajo, ki so zaostali za tokom časa. In če se ti ljudje dajo voditi zastarelim, če tudi na pergamentu pisanim zahtevam, nasproti zahtevam svežega življenja, potem je jasno, da bodo oni propadli, ker življenje ostane. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“)

In konstatiram, da se je tako godilo tudi z našo kranjsko deželo. Mi vemo, da je v desetem veku Karantanija segala od Dunava do Pada — Karantanija z vsemi markami — in vemo, da je slovenski živelj imel v njej glavno besedo, namreč slovenski koroški vojvoda, čegar slovensko ustoličenje je ostalo kot dokaz temu tudi pozneje, ko so Nemci pričeli vladati Slovence. Potem, ko so prišli Habsburžani in se je meja z nova spremenila, vidimo Kranjsko, katere meja sega dol do Pazina ter obsega Trst in tržaško ozemlje do Reke.

Svoj čas, in želel bi, da bi zastopniki veleposestva pokazali isto moč, isto energijo, kakor so jo njihovi predniki čutili v boju za pravice kranjske dežele, se je kranjska dežela imela deliti in je hotel cesar Karol V. za se ohraniti Kras, Istro, Metliko in Trst, drugo pa je hotel dati svojemu bratu Ferdinandu I. Takrat so se Kranjski stanovni tako uprli, da se niso hoteli pokoriti, dokler se cesar ni udal in zagotovil, da ostane cela dežela samo cesarju Karolu V. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „To je bil ponos!“) Cesar Karol V. je v svojem pismu „Gegeben in Brüssel am 16. März 1520“ pisal kranjskim stanovom (bere — liest):

„Wir Karl der fünft von gots gnaden Erwelter Römischer kaiser, etz. etz. Embieten den Erwirdigen und Edln Ersamen geistlichen unsern Andächtigen besonder lieben und getrewen — allen den von Prelaten, grauen, freyherrn Ritterschaft und Adl; Auch Stetten und merkten, gemeiner landschaft. Dort zu Ambtleuten, Pfanntschaften, Pflegern, urbarsleuten und gemeinliche allen underthanen unsers fürstentumbs Crain, zusambt jegelichen grafschafte, herrschafte und allen den, so bey weyland Kaiser Fridrichen, und kaiser maximilian, baiden Römische kaisern, unsere lieben herrn, uranherrn und Anherrn löblicher gedaechtnuß, zu bemelten fürstentumb gehört, und von den venedigern erobert worden, Unser gnad und alles gut. — Als wir Euch verschiner Zeit durch unser offene Brief und mandat angetzaigt und eroeffent daz wir und der durchlauchtig fürst, Don Ferdinand u — Infannt in hispanien, Ertzhertzog zu Österreich etz. unser lieber Bruder uns der Fürstenthumb der nideren-österreichischen lannde und leut, so an uns und denselben unsern lieben Bruder nach abgang genännts unsers lieben herrn und Anherrn

kaisers Maximilians Erbliehen können un geuallen, vergleicht und veraint haben. Nemlichen daz gedachtem unserm lieben Bruder die niederösterreichische lannde und Fürstentumb Österreich under der Enns, Steyer, Kerndten und Crain und unns unser grafschafft Tyrol sambt andern oberrösterreichische lannde, Elsaß, Sunken, Breisgau, Swartzwald und andern stugkhs der vordern lande, so bisher under die Regirung zu Innsprugg gehört; und wir uns dortzu vorbehalten haben, Auch die Grafschafft Görtz, Ortenburg, Burstertal, Karst, Ysterreich, Metling, Friaul, Triest, Meran, Gradisch mit andern, so gemelter unser lieber herr und Anherr von den venedigern erobert, zusteem, zugehörn, und erbliche volgen und beleiben solle. Darauf wir Euch beuolhen, unserm lieben Bruder allain, und sein Erben als Eurm Rechtmainigen natürlichen Erbherrn und landsfürste die gewöndlich Erbhuldigung Pflicht und gehorsam zutun, alles nach Inhalt derselben unser brieue an Euch ausgegangen. Als aber mergedachter unser lieber Bruder in krafft derselben unser verainigung und unser brief Euch umb solch Erbhuldigung und Pflicht ersuche lassen, hab Ir Euch des gewaigert, an ettliche Eure Priuilegien und freyheiten getzogen und mit grosser beswerung angezaigt. Nachdem etlich grafschaffte, herrschaffe, Stugken und flegkhen von dem Fürstentumb Crain abgesondert und sonderlichen jetzo mit obangezaigten unserm vorbehalt enntzogen wären, des doch nit allein unsern lieben Bruder, sondern auch dem Fürstentumb und gemainer landschaft an Iren priuilegien, altem herkömen und in manigerley wege zu grossem abbruch und nachtail Raiche. So wir uns aber mit offtgedachten unserm lieben Bruder hier Innen widerumbe persöndlich zusammen getan haben, und daselbs weiter mit einander freuntlichen und Brüderlichen vergleicht und vertragen — Und sonderlichen, daz zu bestimbtten fürstuntumb Crain die herrschaffe Mettling, Ysterreich und Karst, und alles anders, nichts ausgenommen, daz vor zu dem jetzt berürten fürstentumb von Recht oder gewonhait wegen gehört und von den venedigern erobert und dem Fürstentumb Crain zuaigennt und eingeleibt, offternennten unserm lieben Bruder genutzlichen zusteem, zugehören und erblichen volgen und beleiben sollen mit allen lannden und leuten, auch jeglichen landsfürstlichen oberkaiten, aigenetumben, hochhaiten, Regierungen, nutzungen, Camerguetern und urbarn sambt allen brieften und urkunden, dortzu dienent, so vorhanden sein oder gefunden werden möchten, wie wir uns dann deshalb vergleicht und veraint. Auf söchs wir genutzliche all unser Regirung und Administration gemelts fürstentumb Crain mitsambt der grafschaffe, herrschaffen, flecken, stuggen und gütern darzu gehörig; nach allen Rechten von gerechtigkeiten, nichts ausgenommen, die wir uns vorbehalten, und von dem fürstentumb abgesondert gewest sein widerumbe von uns aufgehebt uns der vertzigen und begeben. Und darauf dieselben und ainen yeden Standt und person insonderhait der Erb-

huldigung so Sy hieuor zu unsern handen gethan und schuldig sein gewest, erledigt und derselben quitt und frey gemacht haben, Sy auch mit allen landsfürstliche aigenthumb, oberkaiten, herrlichkeiten, Regierungen, nutzungen, Camerguetern sambt allen brieften und urkunden, dartzu dienend, vollkommenlich und ganntz in unsers lieben Bruders, und seiner lieb Erbenn ainig hennd und gewalt gestellt und übergeben. Tuun dog auch hiemit guten wissen zeitlicher vorbetrachtung und wollen, daz dasselb fürstentumb Crain mit allen abgesöndertn stuggen widerumbe veraint sey, in allermassen wie daz bei unsern vorfordern gewest, dardurch auch unser lieber Bruder noch dieselb Lanndtsschafft an Iren priuilegien, freyhaiten und alten herkomen khainerley nachtail haben, und unangesehen ob ainicherlay von uns oder unsern vorfordern dawider erlangt und erworben wäre, söchs wir alles aufgehebt, cassiert und vernicht wollen haben, aufheben, cassieren und vernichten dasselb auch hiemit wissentliche, und empfelhen Euch darauf allen sammentlichen yedem in sonderhait mit ernst und wellen. Und zellen Euch der Erbhuldigung, mit der Ir uns bisher verwand gewest, quitt, frey und ledig, damit Ir unserm lieben Bruder Ertzhertzog Ferdinanden allain, und seiner lieb Erben für Eur ainig natürlich Erbherrn und landsfürsten erkennt, seiner lieb persöndlichen oder denen so sein lieb solchs beuelhen wurd, gewöndliche Erbhuldigung tuet, dartzu getrew lieb und gehorsam beweiset, dienet, und gewaertig seit, und tuet alles das Ir als getrew, Redlich hold landleut und undertan am Euerm ainigen natürliche Rechte herrn und landsfürsten schuldig seid, und des khainswegs waigert, daran tuet Ir zusambt Eure schuldigen pflichte unsern gueten willen, gefalln und ernstliche meynung. Geben in unser Stad Brüssel in Brabant den sechtzehnden tag des monads marz. Anno domini etz. im zwaiundzwanzigsten Unserer Reich des Römischen im dritten — und der anndern aller im Sibenden Jaren.“

Teh dolgih besedi smisel je ta, da je volja vladarjeva, naj bi kranjska dežela ostala vedno v tistem obsegu, kakor je bila takrat.

In če se oholi Madžar, ker se je kralj Bela ime-noval tudi rex Rama, ker je imel vladati neki majhen košček tudi Bosne, upa zahtevati Bosno in Hercegovino, gospoda moja, odprimo mi zgodovinski arhiv (Klici na levi: — Ruše lufs: „Dobro! Dobro! Tako je!“) in na tej podlagi zahtevajmo, da je Trst naš, da je Reka naša, da je cela primorska dežela naša in nikogar drugega. (Živahno pritrdjevanje na levi in v središču. — Zebhafte Zustimmung lufs und im-Zentrum.)

Ali imamo pravico, gospodje veleposestniki, govoriti o tržaški univerzi? (Ploskanje na levi in v središču. — Hänkeflatschen lufs und im Zentrum. — Klici: — Ruše: „Dobro! Dobro!“)

Kasneje, gospoda moja, vidimo, da so celjski grofje zvezbo Jugoslovanov, ker so se nekaj časa

rgali, hoteli zopet doseči: Herman, Urh III. Od leta 1406 so šla ta prizadevanja.

Oni so gospodarili na Kranjskem, so imeli posestva na Spodnjem Koroškem, so imeli svojo popolno državico na Štajerskem in so bili z zadnjim kraljem Bosne in Hercegovine v svaštvu. In na tej podlagi so zahtevali, da se zveže ves ta veliki kompleks pod njihovim žezlom. Mi nismo imeli sreče: to se ni izvršilo in mi nismo bili nikoli in tudi ne kratko združeni. Toda ta zgodovinska remeniscenca, da so gospodarji Kranjske bili sorodniki kraljev Bosne in Hercegovine, nam bodi dovoljena v tem trenutku, ko govorimo v tem deželnem zboru o aneksiji Bosne in Hercegovine.

Gospoda moja, še več! Doli v naši zapuščeni Belokrajini — Žumberk, Kostel, in dalje ob Kolpi brez dvombe še mnogo drugih vasi, pričuje, da so naši Bosanci in Hercegovci, ko so bežali pred Turki, našli pri nas varno zavetje. Mi smo jih sprejeli, jim dali drugi dom. In ko je danes njihova prvotna domovina združena pod istim vladarjem kot mi, se radujemo tega dejstva, (Odobranje in ploskanje na levi. — Beifall und Händeklatschen links) in brez dvoma ne samo v imenu tistih svojih sodeželanov bosanskih in hercegovskih rojakov, marveč v imenu vsega prebivalstva od Triglava do Kolpe.

Gospoda moja! Ne bom dalje govoril o tej stvari, o tem dejstvu. Dovolj sem pojasnil, da imamo pravico žeteti, da bi ta edinost med nami, ki jo imamo po zemlji in po jeziku, da bi se ta edinost v državnopravni obliki pokazala. Dovolj sem tudi povedal, da to ni utopično, da se pri tem opiramo, kakor vsi drugi, ki stavijo tako zahtevo na zgodovinsko svojo pravico, da pa pri tem govori za nas, kar ne govori za vse zahteve, ki se v imenu zgodovine stavijo do naše dežele v naši državi, da govori za nas tudi zdrava pamet, da govori za nas interes monarhije, interes dinastije. (Burno odobranje na levi in v središču. — Stürmischer Beifall links und im Zentrum.)

Gospoda moja! Pri tej priliki naj se tudi dotaknem vprašanja, kaj je s Srbi?

To nam je vsem znano, da jih je Leopold I. povabil v svojo državo in jih naselil v južne dele Ogrske. Imamo pa jako veliko dokumentov, kako so se Bosanci in Hercegovci obračali v novjšem času s prošnjami na zastopnike naše vlade in našega vojaštva, naj bi se jih usmilil vladar in rešil izpod turške jarma. Kaj je torej s Srbi?

Kdor sodi Srbe po tem, kakor jih sodi tisti tip nemškega žurnalista, ki se norčuje iz svinjskih pastirjev, ker stranka, kateri pripada, nima nobene dobička, ta Srbov ne pozna. Tisti tip žurnalista piše o Srbih tako, da mora Slovanu rdečica sramu politični obraz, ko čita, kar piše. Tako pisanje je krivično.

Srbski narod, gospoda moja, to so naši Neapolitanci. Živahni so, govore veliko, govore vse, kar jim čuti duša. Po vsem se vidi, da prevladuje v njih poezija, in ne realnost.

Ako hočeš spoznati srbski narod, pojdi gledat, kako se srbski kmet, ko orje, razgovarja s svojim voličem in kako poje. Videl boš, kako vse njegovo delo preveva poezija in ne realni svet. In neka mladostna poezija živi tudi v političnih skokih tega naroda; razumne, realne politike je žalibog silno malo v njem. Toda ti skoki niso nevarni. Ta narod, ki je bil svoj čas najzvestejši oboževatelj našega vladarja, bo tudi zopet še ljubil avstrijsko državo in našel v njej svojo zaščitnico, seveda, če bo Avstrija drugačna, kakor je bila v neposredni preteklosti in kakršna je v sedajnosti. (Odobranje in ploskanje na levi in v središču. — Beifall und Händeklatschen links und im Zentrum.) Tega ne smemo prezreti, da take simpatije in antipatije, ki se hitro menjajo, niso nič čudnega pri narodih, ki živijo poetično življenje tudi v politiki, ki so si jo ustvarili sami iz najnižjih slojev svojega ljudstva.

Morda bo kdo rekel: Ti demokrat imenuješ nekatere sloje najnižje? Govorim v smislu tistih, katerim je namenjeno, da me svet razume.

Gospoda moja! Konstatiram, da, ko se je šlo za to, da se Grk osvobodi turškega jarma, je vsa Evropa odmevala panhelenizma. Najboljši možje vseh narodov so šli za Grke v boj, vsi veliki politiki so jih podpirali. Za Slovane, kateri je moral pustiti svoj plug in svojo čredo prašičev ali koz, in se boriti proti Turku, ki mu je hotel uropati njegovo ženo in otroke, so imeli k večjemu besede, kakor sem jih prej navedel: „Im Tale der Schweinehirten regt sich in jedem Frühjahr die Sucht, sich bemerkbar zu machen . . .“

Nikdo ni pomagal temu narodu, nikdo se ni zavzemal zanj v javnosti. Sami so si priborili to, kar imajo. In če so si ustvarili ideale, take nedosegljive ideale, kdo bi jim zameril?

Tak nedosegljiv ideal je velika Srbija. Konstatiram hladno in kratko, da bi ta ideal bil tudi za splošnost, ne samo za Avstrijo, poguben. (Klici v središču: — Ruhe im Zentrum: „Sreča!“)

Če Srbi na eni strani iščejo v svojem združevanju uresničenje svojega ideala in se pri tem dotikajo tudi teženj hrvatskega naroda, je jasno, da antagonizem ne more nehati. Po moji sodbi je ravno s tem, da je padla možnost, da bi se uresničil ideal velike Srbije, nastopila doba, da se zblížata, da se objameta brata, ki sta doslej tavalala v zmotah, ktere so jima v glavo vcepili predniki, pa tudi najhujši sovražniki. Ta dva brata bosta potem v bratskem objemu živela kot eden, da se ne bo več vprašalo odkod razlika med Hrvatom in Srbom, ker je ne bo.

Omenjam, da je ravno srbska ideja, srbska politika v tem oziru le priučena od nasprotnikov. Slonela je na tisti, vsega prokletstva vredni teoriji, o kateri sem prepričan, da se vzdržati ne more, in katera vlada danes na Ogrskem. In zato sem tudi prepričan, da sedanja Madžarska v tej obliki živeti ne more in prepričan, da je možno uresničenje naših idealov v jugoslovanskem smislu. Ta teorija obstoji v tem, da je posebna politična narodnost

možna poleg drugih narodnosti. To je teorija, da je posebna politična narodnost različna od drugih narodnosti.

Madžari kot političen narod, to je madžarski šovinisti, hočejo, da se Madžarom podvržejo vsi ostali narodi na Ogrskem, da Nemci, Slovaki, Rusini izgube svojo narodnost, da izgube svoj jezik, da se pomadžarijo.

Ravno na tem stališču stoji tudi mladoturška stranka in zato sem prepričan, da to gibanje ne bo imelo srečnega konca. To gibanje sloni tudi na tem, da se uvaja liberalizem, ampak najprej se konstituira absolutizem osmanskega šovinizma. In kakor so se naučili od Madžarov Srbi, tako so se naučili od Srbov in Madžarov Turki in si postavili teorijo politične narodnosti za načelo.

Gospoda moja, jaz končam. Dokazov, da je stvar nujna, o kateri govorim, sem podal dovolj. Izjavljam, da upam, da se bo posrečilo, po čemer stremimo in da previdnost božja da jugoslovanskim narodom priliko, da se bodo maščevali nad Košutom in njegovo svojatjo. In kakor je leta 1848., kakor je lepo popisal Smičiklas v svoji „Povjesti Hrvata“, kakor je leta 1848. ta predzrni oče sedanjega voditelja avstro-ogrske politike izrekel besede: „Kje je Hrvaška? Jaz je ne morem najti“ — tako upam, da pride čas, ko bo Jugoslovan vzel v roke zemljevid in Madžarom rekel: „Kje je Madžarska? Jaz je ne morem najti“. (Burno odobravanje in ploskanje na levi in v središču, poslanci „Slovenske ljudske stranke“ govorniku čestitajo. — *Stürmischer Beifall und Handeklatschen links und im Zentrum, Redner wird von den Abgeordneten der slowenischen Volkspartei beglückwünscht.*)

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo o nujnosti.

Kot prvi govornik je oglašen gospod poslanec dr. Triller, ki ima torej besedo.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Narodno-napredna stranka mora biti le hvaležna gospodu predlagatelju, ker jej je dal priliko, da tudi ona na tem pristojnem mestu in po svojih poklicanih zastopnikih precizuje svoje stališče napram velevažnemu historičnemu dogodku, ki je v razpravi. Nujno potrebna je v tem pogledu popolnoma odkrita in neustrasena beseda, kajti vsi vemo, da romajo iz Ljubljane na cesarski Dunaj jako tendenciozna poročila o političnih načelih in stremljenjih naše stranke; poročila, v katerih se nas naravnost dolži veleizdajskih allur. (Klici v središču: — *Hufe im Zentrum: „Smešno!“*) In meni vsaj bo težko iztrgati prepričanje, da je vir takih poročil iskati v vladni palači na Bleiweisovi cesti. V tem prepričanju me je še posebno utrdil sinočnji ekspozé gospoda deželnega predsednika, s katerim se pa hočem pečati, ker odklanjam v imenu stranke vsako polemiko s sedanjim vladnim zastopnikom v tej zbornici, le v dveh točkah.

Prva je ta, da je skušal gospod deželni predsednik za vse usodne nerodnosti javnih oblasti ob septembrskih dogodkih in njih posledice storiti odgovornega našega ljubljanskega župana. V rokah imam pismeno izjavo gospoda župana, v kateri decidirano izjavlja, da dotične dejanske navedbe gospoda barona Schwarza ne odgovarjajo resnici, in ker smo mi vajeni, da verujemo svojemu županu, zategadelj prav nič ne dvomim, na kateri strani je resnica; vendar pa izjave ne bom prečital, ker mi še ni na razpolago oficijalni tekst ekspozeja. Na vsak način pa naj bo gospod deželni predsednik miren o tem, da bo prejel od strani krivično osumljenega ljubljanskega župana na pristojnem mestu primeren odgovor. (Klici v središču: — *Hufe im Zentrum: „Dobro!“*) Druga točka vladnega ekspozeja je pa tista, v kateri je gospod deželni predsednik jako prozorno namigaval, da so bili septemberski dogodki uprizorjeni in pripravljeni od naše strani in da pravi krivci zanje sede baje tudi na klopeh te naše narodno-napredne deželnozborske delegacije. Fiksiral nas je pri čitanju te obdolžitve prav ostentativno, (Poslanec — *Abgeordneter dr. Tavčar: „Infamija!“*) toda tistega poguma svojemu dozdevnemu prepričanju ni imel, da bi bil na naš poziv imenoval imena (Poslanec — *Abgeordneter dr. Tavčar: „Denuncijant!“*), kar bodi tu izrecno konstatovano. Zaradi tega mi bo gospod baron že oprostil, ako izjavljam v imenu naše stranke, da sprejemamo obe navedeni točki njegovega ekspozeja le (Klici v središču: — *Hufe im Zentrum: „Z zaničevanjem!“*) s tisto mero spoštovanja, katere so vredna in pri spodobnih ljudeh tudi vsikdar deležna — kot pavšalna sumničenja! (Klici v središču: — *Hufe im Zentrum: „Ne spoštovanja, zaničevanja, ako ne imenuje imen! Podla denuncijacija!“* — Deželni glavar pozvoni. — *Landeshauptmann giebt das Glockenzeichen.*) — Bodite prepričani, gospod deželni glavar, jaz sem definitivno pri kraji z deželnim predsednikom in prehajam sedaj k stvari sami. Ne njemu, temveč tej visoki zbornici in vsej avstrijski javnosti bodi torej povedano, da narodno-napredna stranka smatra zrelega za blaznico vsakega Slovenca, ki išče bodočnost našega naroda kjerkoli drugje, kakor v pravični Avstriji. V Avstriji smo trpeli in krvaveli in v tej Avstriji hočemo živeti tudi še lepšo bodočnost! (Živahno odobravanje na levi in v središču. — *Lebhafter Beifall links und im Zentrum.*) Toda nečesa smo se odvadili, tega namreč, da bi poljubovali šibo, ki nas tepe! (Živahno odobravanje v središču in na galeriji. — *Lebhafter Beifall im Zentrum und auf der Galerie.*) Če je to iridentizem, potem smo iridentisti, a po naši vesti smo le dobri patrijoti in Njega Velikanstva najlojalnejša, toda tudi najneizprosnejša opozicija, kadar gre za pravice slovenskega naroda. (Klici v središču: — *Hufe im Zentrum: „Tako je!“*)

In ker videvamo tudi mi v aneksiji Bosne in Hercegovine v prvi vrsti krepko ojačenje jugoslovanskega življa v naši državi, s tem pa tudi močno oporo sobojevnikov slovenskega naroda, za-

radi tega pozdravljamo tudi mi aneksijo teh slovanskih dežela. (Klici na levi in v središču. — Rufe links und im Zentrum: „Dobro, dobro!“)

Toda gospoda moja, znamenja kažejo, da se hoče izriniti nas Slovence iz tiste bodoče jugoslovanske skupine, kateri je položila temeljni kamen aneksija. V tem pogledu nam je opaziti v nemški politiški javnosti dve struji. Prva je ona radikalno nemška, katera bi rada žrtvovala tudi še Dalmacijo samo zaradi tega, da bi še bolj oslabil slovenski element v Cislajtani ter tem lažje pritirala zlasti slovenski narod v germansko mesnico; to pa zaradi tega, ker vodi preko slovenskih dežela pot germanskemu „drangu“ do Adrije. In jaz mislim, visoka zbornica, da ne bom delal nikomur krivice, ako trdim, da je tudi v tej zbornici zastopana ta struja. (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: „Tako je! Žalibog!“) — Druga struja je pa tista, ki upa spraviti tudi Bosno in Hercegovino v okvir takozvane Veleavstrije s prikrito nemško hegemonijo. In tej struji stoji na čelu tovarišem od slovenske ljudske stranke jako simpatični dunajski župan dr. Lueger. (Klici na levi: — Rufe links: „Ni res!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Kaj pa imamo mi z njim?“) Pač gospoda, to so tisti nemški krščanski socijalisti, s katerimi imate skupen gospodarski program, katerim pa žalibog še niste mogli vcepiti pojma narodne pravičnosti. Navdušeni sprejem bosanskih deputacij v dunajski mestni hiši navdajal je vsaj mene z velikim skepticizmom. Res je, da je odmevala slavnostna dvorana dunajskega mesta od navdušenih hrvatskih govorov in Luegerjevih živio-klicev, toda to je ona ista dvorana, ki bi se baje podrla ob prvem Na zdar-klicu! Zategadelj jaz ne verujem v pristnost te ljubezni in nehoté se spominjam tistega momenta, ko je dr. Lueger, če se ne motim v deželni zbornici nižjeavstrijski, očital nemškim liberalcem, da ne znajo germanizirati. Rabil je ta čas jako drastično prispodobo, primerjajoč avstrijskega Slovana s potnikom, ki je ogrnjen v težak plašč — svoje narodnosti. In če na tega popotnika — tako je pripovedoval dr. Lueger — grmi toča in nevihta prisilne germanizacije, tedaj se tem tesneje ovija v ta svoj plašč. Zategadelj naj toplo solnce nemške ljubeznivosti sije na slovanskega potnika, da bo potem nehoté odvrzel svoj plašč! To je vsa politika dr. Luegerja, zoper katero moram pri tej priliki protestovati nič manj odločno, nego zoper manj diplomatično-nasilstvo nemškega radikalizma. (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: „Tako je!“)

Avstrijsko Nemštvo se mora odpovedati vsaki aspiraciji do anektiranih dežela, ako hoče upoštevati nauk enega svojih najuglednejših prvoboriteljev na slovanskem jugu t. j. Anastazija Grūna. Pred menoj leži ponatisk pisma, katero je pisal ta veliki naš rojak pred 50 leti osorej starosti slovanskega naroda dr. Bleiweisu. V tem pismu pravi doslovno: „— — — — — die Mission des Germanentums auf slavischem Boden ist eine zwar unabwendbare, aber erspriessliche, jedenfalls aber eine vorübergehende, deren erfüllter Zweck zugleich ihre Auf-

lösung bedingt. Diese wird ihrer Zeit und auf solchem Wege für das Deutschtum in slavischen Landen ebenso wenig unehrenhaft sein, als der Tod schmerzhaft ist für einen Greis, der eine schöne Lebensaufgabe würdig gelöst hat, und im natürlichen Gange der Dinge seinem Ende entgegen reift.“ (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: „Čujte!“)

In sedaj Vas vprašam, čestiti gospodje tovariši od desnice, zakaj ne uvidevate, da je nemštvo že davno izpolnilo svojo dozdevno in vseskozi ponesrečeno kulturno misijo v Jugoslovanih, in zakaj se ne umakne, sledeč navodilu svojega velikega apostola! (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: „Tako je! Dobro!“) Zakaj se izpostavljate očitanju, da ste prespali zadnjih 50 let jugoslovanskega napredovanja? In še neki, nič manj interesanten odstavek iz imenovanega pisma naj mi bo dovoljeno citirati z željo, da bi ga dal nabiti tudi gospod deželni predsednik kranjski v zlatih črkah nad vsako uradnico naše politične uprave! Ta odstavek se glasi, govoreč o nemški birokraciji na Kranjskem, doslovno: „Drum empört es mich nicht weniger, als Sie, zu sehen, wie manche dieser Herren“ — to je nemška birokracija — „sich hinter den angeblichen Bildungsmangel unserer Volkssprache verstecken, um die eigene Bequemlichkeit zu bemänteln, wie sie das Idiom eines Landes für so unschmackhaft erklären, dessen Brot sie doch so schmackhaft finden!“ (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: „Čujte, gospod baron, opozorite na to svoje Laschane in Kalteneggerje!“)

In ako sedaj slovesno protestujem zoper en kakor drugi poskus odtujenja anektiranih dežela veliki jugoslovanski ideji, oziroma izzivanja našega slovanskega naroda bodisi v celoti ali tudi le deloma iz obsega te jugoslovanske ideje, tedaj, visoka zbornica, prisvajam si pravico, da storim to kot slovenski in ne kot kranjski deželni poslanec. Bodočnost celega slovanskega naroda zamore in sme biti le ena in ista! V tem pogledu mi ne poznamo takozvanih „historičnih provincijalnih meja“, temveč edinole jezikovno in narodno mejo. Iz polnega srca torej pritrujem gospodu predlagatelju, ki je dokazal, kako smešni so tudi z ozirom na zgodovino vzklici na sedanje deželne meje, in tudi jaz kot slovenski naprednjak sem demokrat dovolj, da žvižgam na tako historično šaro. (Živahno odobranje v središču. — Lebhafter Beifall im Zentrum.) Največji Nemec, Bismark, na čigar politična načela se je v zadnji seji skliceval eden izmed čestitih tovarišev na desni strani te zbornice, postavil je tudi sledeče politično načelo: „Was ist Recht? Recht ist das, was durchführbar ist und nur weil es durchführbar ist, heißt es Recht.“

Tega, četudi nekoliko makjavelističnega načela, oprijeti se moramo tudi mi Jugoslovani vzpričo atavističnemu vzklicu na nedotakljivost sedanjih slovanskih deželnih meja in najslabša avstrijska vlada ne bo tista, ki bo imela pogum, da bo vzela v roke škarje in radirko v svrhu ustanovitve jugoslovanske skupine.

Prava avstrijska politika v anektiranih deželah in na slovanskem jugu sploh mora težiti za tem,

da bodo Srbi v kraljevini in v Črni gori zavidali svoje rojake pod žezlom habsburškim, ne pa da bi jih morali pomiljevati. (Burno odobravanje v središču in na levi. — *Stürmischer Beifall im Zentrum und links.*) Ako ne bo prodrlo v merodajnih krogih to prepričanje, potem se je bati, da bo naletela Avstrija na slovanskem Balkanu na nov Pijemont in na novega Cavourja, ki jej bo z istim uspehom zaklical svoj historični; „Noi non chiediamo, che l' Austria diventi più umana, noi chiediamo, che se ne vada.“ Ne zahtevamo, da postane Avstrija bolj človeška, mi zahtevamo, da naj gre! — In tega jaz ne želim, tega se bojim kot avstrijski patrijot v najboljšem, v slovenskem pomenu besede. (Klici v središču: — *Rufe im Zentrum: „Dobro, dobro!“*)

Visoka zbornica! Če sem pa rekel, da pozdravljamo dejstvo aneksije, tedaj pa s tem nikakor nisem hotel reči, da odobravamo tudi obliko, v kateri se je izvršila. V tem pogledu marveč vidimo v postopanju avstrijske diplomacije usoden faux pas, ki je že do sedaj imel žalosten efekt, da se je prvotna zvoneča naša fanfara izjalovila v ponižno šamado. In to zaradi tega, ker nismo iskali pravočasno stika in soglasja s prizadetimi državami. (Klici v središču: — *Rufe im Zentrum: „Tako je!“*)

Upam in iskreno želim, da bi se ta velika napaka ne maščevala nad našo državo; upam in želim, da se bo še vedno našla pot, po kateri bo mogoče spraviti v sklad vse potrebne obzire na ugled in dostojanstvo naše monarhije z umevnimi željami sosednjih jugoslovanskih držav po primerljivih garancijah zlasti za njihovo gospodarsko nezavisnost.

V tej nadi glasoval bom za nujnost predloga, v tej nadi kličem iz dna svojega slovenskega srca: Pozdravljena nam, z razprostrtimi rokami sprejeta junaška Erceg-Bosna kot nova čila sobojevnica tudi za staro pravdo Slovenstva! (Viharno odobravanje in ploskanje v središču in na levi. — *Stürmischer Beifall und Händeklatschen im Zentrum und links.*)

Deželni glavar:

Kot drugi govornik pride do besede gospod poslanec dr. Šusteršič.

Prosim ga, da poprime besedo!

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Ne bil bi se danes oglasil k besedi, ako ne bi bil v nepremišljenem trenutku v včerajšnjem svojem govoru obljubil, da bom o neki zadevi, katero sem včeraj omenil, v današnji debati malo obširneje govoril. Ker sem obljubil, moram to obljubo držati, in zaradi tega gospoda moja, bodi mi dovoljeno, da, četudi sem jako slabo razpoložen, vendar o tej velevažni zadevi spregovorim nekaj besed v tej dvorani.

Gospoda moja! Pred vsem mi bodi dovoljeno, da z veseljem pozdravljam, da se je vprašanje o aneksiji Bosne in Hercegovine sprožilo v deželnem

zboru kranjskem, ki je — in to sledi iz izvajanj gospoda predlagatelja — prava korporacija, v kateri se ima razpravljati tudi to vprašanje. Razun tega so pa razmere nanesele tako, da je ravno kranjski deželni zbor prvi jugoslovanski sabor, ki ima priliko pečati se s to v prvi vrsti jugoslovansko zadevo.

Bodi mi, gospoda moja, dovoljeno, da pred vsem reagiram na nekatera izvajanja neposrednega gospoda predgovornika, ki so mi bila sicer po večini zelo simpatična, v kolikor so se dotikala predmetnega vprašanja. Gospod predgovornik je izražal dvom, ali je način aneksije bil pravi, in je šel celo dalje in je rekel, da načina aneksije ne odobrava, in da bi bilo pravilno po njegovih mislih, ako bi bila naša monarhija pred aneksijo iskala stika s prizadetimi balkanskimi državami. Naj mi oprostijo gospod tovariš, toda če bi bila naša monarhija na ta način postopala, potem bi po mojem uverjenju do aneksije nikdar ne bilo prišlo. (Pritrjevanje na levi. — *Zustimmung links.*) Če bi mi bili iskali pred aneksijo soglasja s Srbijo in Črno goro in pred vsem privolitve Turčije, ki je prav za prav edina oblast, ki ima poleg nas pravico o tej zadevi govoriti, potem bi nikdar ne bilo prišlo do aneksije, in če ne bi bilo prišlo do aneksije, — in v tem soglašajo gospod predgovornik z gospodom predlagateljem, — bi to gotovo ne bilo v korist avstrijskega jugoslovanstva. (Pritrjevanje na levi. — *Zustimmung links.*)

Gospoda moja! Dejal sem, da o vprašanju aneksije prav za prav nima nihče drugi govoriti, kakor mi, to je avstro-ogrška monarhija, in Turčija. Kakšen pa je bil pravni položaj pred aneksijo? Pravni položaj Bosne in Hercegovine pred aneksijo je slonel na dveh mednarodnih dokumentih in poleg tega na celi vrsti suhih zgodovinskih dejstev, ki so se izvršili od dne okupacije do zadnjega časa.

Tista dva mednarodna dokumenta sta berlinska pogodba in carigradska konvencija.

Gospoda moja! Kaj pravi berlinska pogodba? Člen XXV. se izraža o tem zelo kratko. Original pravi (bere — liest):

„Les provinces de Bosnie et d' Herzégovine seront occupées et administrées par l' Autriche-Hongrie.“ To se pravi: „Provinciji Bosna in Hercegovina se zasedeta in upravljata po Avstro-Ogrski.“ To je vse. Drugega v tem pogledu v berlinski pogodbi ne najdete.

Gospoda moja! Ta pravica, Bosno in Hercegovino okupirati in upravljati, tu ni omejena na nobeno dobo. Kaj je bila posledica te pogodbe? Da smo faktično okupirali Bosno in Hercegovino in sicer, kakor bom dokazal, z velikanskimi troški in da smo skozi 30 let dejansko izvrševali v Bosni in Hercegovini vse pravice suverenitete, brez vsake omejitve. Vmes leži samo carigradska konvencija, v kateri se je formalno priznala sultanova suvereniteta. Dejansko pa te določbe carigradske konvencije nismo spoštovali skozi vseh 30 let, in turški sultan je to čisto mirno prenašal in se v

svojem haremu ravno tako dobro zabaval, kakor če bi njegovo suvereniteto rešpektirali. (Veselost. — Heiterkeit.) To mu ni motilo spanja, in mi smo ob molčnem priznanju Turcije to suvereniteto tako daleč izvrševali, da Bosanec ali Hercegovec, če je dobil kak red od formalnega suverena, od sultana, ga ni smel nositi brez dovoljenja našega vladarja (Klici na levi: — Hufe hufš: „Čujte, čujte!“). To je najboljši dokaz, da je tudi formalna suvereniteta prešla na našega cesarja. Kaj je preostalo? Le mrtva črka v carigradski konvenciji iz leta 1879.

Gospoda moja! Če smo mi sedaj prečrtali to mrtvo črko, če smo storili to, kar so, in to konstatujem, Hrvatje v kraljevini in bosanski Hrvatje skozi vseh 30 let zahtevali, nismo s tem kršili nobene žive pravice; s tem smo samo formalno konstatirali to, kar je v resnici že bilo, in zaradi tega rečem, da se ni imel čez naš čin nihče pritoževati in da po pravnih načelih ne gre za ta naš čin nikomur kaka kompenzacija. Pravice do kompenzacije nima nihče, ker se nobenemu ni krivica storila, kvečjem formalna krivica sultanu, ker se je tisti stavek v carigradski konvenciji prečrtal. Ali Turčija je že v naprej dobila popolno kompenzacijo s tem, da se je naše vojaštvo iz Sandžaka umaknilo. — Gospoda moja, po mojem uverjenju se aneksija drugače sploh ni dala izvršiti, nego tako, kakor se je izvršila, in po mojem uverjenju je baron Aehrenthal postal pravilno in jako pametno. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Samo prej bi bil moral!“) Prej pa ni mogel, ker je bil zunanji minister Goluhowski! (Živahna veselost. — Lebhafter Heiterkeit.)

Torej, gospoda moja, dejansko se stvar ni mogla drugače izvršiti, in Izvolskega govor v ruski dumi je bil sijajno spričevalo za Aehrenthala. Mi danes vemo, da je baron Aehrenthal namero glede aneksije Rusiji naznanil, nanašajoč se na gotove dogovore med Avstro-Ogrsko in Rusijo, in da Rusija tej nameri ni ugovarjala, kar je Izvolški lojalno priznal, ko je rekel: „Rusija mora spoštovati dogovor, katerega je sklenila z Avstrijo.“ Jaz moram reči, da v nasprotju z neposrednim gospodom predgovornikom ne odobravam le aneksije same, temveč odobravam popolnoma tudi način aneksije, in sicer odobravam ne samo kot Slovenec, ampak tudi kot avstrijski državljani. Upoštevati je treba tudi velikanske troške, katere smo imeli z okupacijo Bosne in Hercegovine.

Gospoda moja, tukaj imate natančen račun, do vinarja natančen račun okupacije, in ta znaša 628,252.942 K in 45 h. Ja, gospoda moja, vprašam Vas, ali hočejo Srbija, Črna gora in Turčija poravnati ta račun? Poleg dejanskih izdatkov moramo še računati obresti in če prištejemo k glavnici obresti in obresti od obresti, pridemo okroglo na eno milijardo. Katera velesila se bo, če je enkrat za pridobitev kakega teritorija izdala tako velikanske svote, potem odpovedala pravici do tega teritorija? Kdo je morebiti tako nespameten misliti, da bo kaka velesila, ki je zabila tako velikansko svoto v teritorij, samo znabiti iz rešpekta pred

kosom papirja berolinske pogodbe ali carigradske konvencije, naenkrat odstopila od svojih se zgodovinskimi dejanji pridobljenih pravic? Ali, gospoda moja, če rečem: „Iz rešpekta pred berolinsko pogodbo“, rečem preveč. Aneksija ni v nasprotju z berolinsko pogodbo, ker tam nikjer ni najti obveze Avstrije, da Bosne in Hercegovine ne bo nikdar anektirala; rečeno je samo, da naj Avstro-Ogrska ti deželi okupira in administrira, in to bo storila, kakor doslej; zahteva pa, da bi se Avstrija odpovedala svojim pridobljenim pravicam morda iz samega spoštovanja pred angleško interpretacijo berolinske pogodbe, to je — ker se je danes že govorilo o naivnosti, naj rabim tudi jaz ta izraz — naravnost naivna zahteva nekaterih vlasti, stoječih pod uplivom Anglije, ki pri tem zasleduje svoje posebne namene.

Gospoda moja! Dovolite, da se še enkrat povrnem k računu stroškov okupacije. Ta račun je tudi zato interesanten, ker se iz tega računa jasno razvidi, koliko je prispevala Avstrija in koliko Ogrska. Ogrska je plačala 199,916.017 K 44 h, mi pa smo plačali 428,336.925 K in 1 h. (Klici na levi: — Hufe hufš: „Čujte, čujte!“)

Gospoda moja, ta račun je najostreji odgovor tistim ogrskim državnikom, ki hočejo Bosno in Hercegovino za Ogrsko ugrabiti. Ugrabiti hočejo ti deželi na podlagi nekega bajnega državnega prava izza časa kraljestva Rama, o katerem do zadnjega časa noben človek nič vedel ni, razun madžarskih državnikov, ki pa imajo sploh, kakor znano, svojo posebno metodo glede obravnavanja državnega prava in svojo posebno svetovno zgodovino, ki velja izključno le za ogrski globus, ki pa sicer v znanstvenih krogih ni priznana. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Gospoda moja, sedaj pa nekaj drugega! Mi moramo soditi hladnokrvno in ne smemo prezreti dejstva, o katerem je govoril neposredni gospod predgovornik, ki je rekel, da se je Avstrija v zadnjem času ponižala. On je očitno menil tistih 54 milijonov, katere bomo Turčiji plačali kot odškodnino za tiste bosanske gozdove in nekatere druge nepremičnine, ki so baje last turškega erarja; ali bolje rečeno, katere plačamo — in za to se prav za prav gre — kot odškodnino za formalno sultanovo suvereniteto, ki prav za prav nič vredna ni! V tem oziru pravim jaz, da tisti, ki je močan, ki je močnejši od nasprotnika, je tudi lahko velikodušen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Pa močnejši mora biti!“) — Napram Turčiji je lahko močnejši biti. — Jaz pravim nadalje to, da teh 54 ali 55 milijonov prav za prav ne velja mnogo v primeri z ogromnimi troški, ki smo jih že imeli za Bosno in Hercegovino. In jaz pravim slednjič, da je bilo popolnoma pravilno, da smo raje prinesli še to razmerno majhno žrtev, katero morata konečno poravnati Bosna in Hercegovina sami, da se s to žrtvijo doseže boljši vnanji položaj, da se doseže pomirjenje in da se s tem odvrzame angleški politiki vsaka možnost, da bi nadaljevala v Carigradu svoje hujskarije zoper našo

državo. Prav je, da imamo napram Turčiji mir! Položaj na Balkanu se je vsled tega za nas nenkrat silno izboljšal. Faktum je, da smo danes v prijaznih razmerah z Bolgarijo, Rumunijo, Grško in sedaj tudi s Turčijo, in da nam torej od te strani ne preti nobena resna nevarnost več. Da smo pa za to plačali en eskompt, se mi ne zdi odveč. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Sedaj pa preidimo na drugo stvar! Mi moramo žalibog konstatirati, da, lahko rečem, večina bosansko-hercegovskega prebivalstva čina aneksije ni pozdravila z navdušenjem. Mi moramo žalibog konstatirati, da imamo v Bosni in Hercegovini močno opozicijo zoper Avstrijo. S tem faktom moramo računati in priznati moramo, da avstro-ogrska uprava v teh tridesetih okupacijskih letih ni bila taka, kakoršna bi bila morala biti. (Pritrjevanje na levi in v središču. — Beifall links und im Zentrum.) Priznati moramo, da ako bi se uprava bila drugače vršila, kakor se je, bi danes celo prebivalstvo Bosne in Hercegovine aneksijo z navdušenjem pozdravljalo. Grešilo se je, gospoda moja, od strani vrhovnih upraviteljev, ki so Madžari. Žalibog se je uprava Bosne in Hercegovine takoj v prvem početku izročila na milost in nemilost madžarskim ministrom, ki so potem po madžarski metodi oskrbovali in opravljali obe ti dve lepi deželi. (Živahno pritrdjevanje na levi in v središču. — Lebhaftes Zustimmung links und im Zentrum.)

V prvem momentu, ko sta bili Bosna in Hercegovina okupirani, je bil za nas silno ugoden položaj. Takrat je bil na čelu Bosne in Hercegovine vojaški komandant Filipovič, in ako bi bil imel on priliko, nekaj let dalje ostati tam, bi bile razmere drugačne, nego so sedaj. Filipovič je takoj uvidel, da se mora uprava izvrševati v sporazumljenju z ljudstvom in da treba ljudstvu dati neko avtonomijo. Ta priprosti vojak je imel tako bistro oko, da je takoj videl, da treba ljudstvo pritegniti k upravi, da se je s tem pridobi, da ljudstvo kolikor toliko samo gospodari na svojih tleh. Uradniki so mu ugovarjali, da ljudstvo za avtonomijo ni zrelo, a on je odgovoril: „Vsako ljudstvo je toliko zrelo, da lahko kontrolira, kako se uporabljajo davki, katere plačuje.“ Ko bi bil Filipovič uspel s svojimi nazori in bi se ti nazori bili izvrševali, bila bi pozicija Avstrije v Bosni in Hercegovini vse drugačna. Pa kar je bilo, je bilo. Računati moramo z razmerami, kakoršne so, in naša naloga mora biti, da skušamo za avstrijsko idejo pridobiti tudi tiste, ki so jej danes še nasprotni.

Toda tega vprašanja ne bom danes več dalje razmotrival, temveč preidem na tretjo točko svojih izvajanj, in to je vprašanje glede prihodnosti anektiranih provincij. Gospoda moja! Jaz stojim na stališču trializma. Po mojih mislih je ideja trializma sicer ideja, za koje uresničenje bo treba premagati še mnogo ovir in težav, ampak vendar se meni zdi to realno-politična ideja; zdi se mi, da je ta ideja izvršljiva, četudi, to je gotovo, ne od danes do jutri. Jaz iz polnega prepričanja podpisem, kar je rekel neposredni gospod predgo-

vornik, da se v politiki le to doseže, kar se sploh more doseči. Zato pa moramo, ako hočemo trializem, to je, ako hočemo priti do tega, da se poleg avstrijske in ogrske države dvigne kot enakopraven tretji faktor v okviru habsburške monarhije tudi jugoslovanska država, v enem oziru na jasnem biti, namreč v tem oziru, da moramo potom pametne, realne politike pripravljati tla za izvršitev te ideje. Tu ne pomaga, če še tako navdušeno govorimo o tej stvari, tu je treba delati za izvršitev te ideje in hladnokrvno računati z vsemi onimi faktorji, ki pridejo v tej zadevi v poštev.

Gospoda moja! Ideja trializma tudi našim nemškim politikom ni več tuja in zoperna, kakor jim je nekdaj bila. Gospoda moja, ne samo v krščansko-socijalni stranki, ki se je v državnem zboru po svojem govorniku princu Lichtensteinu jasno in točno izrekla za trialistično idejo, ampak tudi v nemški liberalni stranki imamo moze, — in ti niso najslabši, ampak moze, ki napredujejo, ki niso prespali zadnjega časa — ki uvidevajo potrebo trialistične preosnove naše monarhije.

Seveda, gospoda moja, je treba tukaj ločiti ožji in širši trializem. Nemški politiki še niso prišli tako daleč, da bi uvideli potrebo širšega trializma, to je tistega, ki zahteva združitev vseh habsburških jugoslovanskih dežel od Trsta do Drine. Gospoda moja! To je drug trializem, kakor tisti, za katerega se je izrekel voditelj nemške krščansko-socijalne stranke in za katerega so vneti tudi nekateri zelo imenitni voditelji nemške liberalne stranke, namreč ožji trializem, ki se omejuje na Hrvatsko, Slavonijo, Dalmacijo, Bosno in Hercegovino. Ako bi se trializem na ta način izvršil, potem nam nič ne koristi, ravno nasprotno, potem nam je v škodo, ker bi se zopet en del južnega slovanstva, ki nam je sedaj v ojačenje in oporo v Avstriji, odtujil, odtrgal! In zato stojimo mi in tako tudi „Narodna zveza“ v državnem zboru na temelju širšega trializma, in le tisti širši trializem je v pravem vitalnem interesu naše monarhije.

Gospoda moja! Gospod predgovornik je povdarjal: „Ena vlada mora priti, ki to izvrši.“ Gospoda moja, to je en prešibek faktor, ena avstrijska vlada, (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Parlamentarna vlada!“) vlada, — naj bo še tako parlamentarna, — ne bo v stanu napraviti trializma. Mi moramo pomisliti, da imajo v tej stvari govoriti razne vlade; poleg avstrijske ima tudi ogrska nekaj besede; prisvaja si celo prvo besedo. In ta beseda bo zmerom nasprotna! Državnopravne težave so velikanske, gospoda moja, in o tem si moramo biti na jasnem, da je izvršljiva ta ideja samo v slučaju kake izvenredne konstelacije, izvršljiva le v prav izrednih razmerah, izvršljiva le ob svetovno zgodovinskih okoliščinah. Ali to nam pa ne daje pravice, da bi se postavili na stališče kismetu in mirno čakali, da nam v naročje pade zrel sad. Gospoda moja, naša naloga je pripravljati teren. Zato je treba, da smo si glede cilja popolnoma na jasnem in zato moramo vsi jugoslovanski politiki naše politično delovanje v vsakem oziru, v kulturnem, gospodarskem in na-

rodno političnem urediti tako, da bo vsako politično dejanje, naj bo še tako malenkostno, samo po sebi služilo v dosego tega velikega smotra. (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Zentrum.) Kajti gospoda moja, če pridejo kaki veliki dogodljaji, — evropska atmosfera je precej napolnjena z elektriko, potem moramo biti pripravljeni, mi moramo takoj vedeti, kakšno stališče zavzamemo vsi kakor en mož. (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Zentrum.)

In tukaj moramo, gospoda moja, računati z realnim faktorjem, preko katerega ne moremo na dnevni red. Pridem na polje, ki je precej delikatno. Ako vendar govorim o tej stvari, storim to, ker ne kaže oči zapirati pred dejstvi, katerih spremeniti ne moremo.

Gospoda moja! Pri izvršitvi naše ideje moramo tudi z Nemčijo računati! Nemčija, gospoda moja, je imela svoje sanje in je sanjala o „mostu“, ki bi vodil od Berlina doli do Adrije. Res, ni še dolgo tega, ko so nemški politiki tako absolutno poveljevali celi evropski politiki, da ta sen ni bil tako neopravičen, da je imel, vsaj veliko več realne podlage, kakor velesrbske sanje. Toda razmere so se izpremenile. Nemčija danes ne preponderira več tako absolutno v evropski politiki, kakor je pred nekaj leti. Nemčija je sedaj obkrožena od neprijaznih jej sil. Malo prehitro je rastla in s tem vzbudila nemir in nepokoj v sosesčini. Nemčija stopila je malo preveč v konkurenci na svetovnem torišču, in vsled tega nastalo je potem — da govorim s tovarišem dr. Krekom z ozirom na njegov včerajšnji sklepni govor, — tudi nekoliko umazane konkurence in tudi nekoliko bojkota in podobnih prikazni. Tako stoji danes Nemčija na torišču mednarodne politične konstelacije nekoliko osamljena, in posledica tega je, da je Nemčija skoraj potisnjena v defenzivo, da mora braniti to, kar ima in da mora pokopati marsikatero aspiracijo.

Gospoda moja! To je današnji evropski položaj in meni se vidi, da se bo protinemški sistem entent razvijal še dalje, da se bo še bolj poglobil in utrdil, in da bo Nemčija čimdalje bolj potisnjena v defenzivo. Sicer je dosti močna, da brani, kar ima, nima pa moči, uresničiti vsenemške sanje. Gospoda moja, te moči nima, vsaj želeli moramo, da je nima, in gospoda moja, gotovo je, da se stvari sedaj čisto drugače razvijajo, kakor se je mislilo pred enim desetletjem. Jugoslovanski živelj v Avstro-Ogrski gre kvišku, pridobiva čimdalje več veljave, se čimdalje bolj upošteva in, četudi počasi, — kakor v svetovni zgodovini včasih resnica le počasi prodira — prodira tudi sedaj resnica, da je vprašanje jugoslovansko postalo ob enem vprašanje habsburške velesile, (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.) koje obstoj je zelo velikega pomena tudi za Nemčijo. In to je tista točka, gospoda moja, katera nam daje moč, katera nam daje upanje za prihodnost, to je tista točka, ki nas opravičuje misliti, da ni naivnost, ako računamo za prihodnost na jugoslovansko državo, ako

računamo s trializmom. (Pritrjevanje na levi, — Zustimmung links.)

Gospoda moja! Pravim: Vprašanje velesile habsburške je jugoslovansko vprašanje. Od srečne rešitve jugoslovanskega vprašanja z Avstrijo in po Avstriji, je odvisno sogospodstvo naše dinastije na Jadranskem morju, od tega je odvisna pozicija naše države na Balkanu. Kod pa je mogoča ekspanzija habsburške velesile? Ali je mogoča proti Nemčiji, ali je mogoča proti Italiji? Ne, gospoda moja! Mogoča je samo na eno stran: Mogoča je na Balkanu, mogoča je ob vzhodni obali Jadranskega morja.

Gospoda moja! To so tista dejstva, katera nam lahko delajo pogum. Dejal sem: Nemčija je kolikor toliko potisnjena v defenzivo, vsekako rabi svoje glavne sile v drugi smeri, ki se nas ne dotika, in lahko se stvari še razvijejo tako, da bo Nemčija vesela jugoslovanske države.

Gospoda moja, nemštvo bo še morebiti nujno rabilo na jugu en „Puffer“ med nemškim in romanskim rodom. Zato ne smatram kot nemogoče, da se sporazumemo z Nemci o najvitalnejših vprašanjih naše narodne bodočnosti. Ako nam je mogoče sporazumeti se z Nemci, se bomo sporazumeli z veseljem! Gospoda moja, jaz sem prvi pripravljen, in jaz mislim, mi vsi smo pripravljeni, tistim delom nemškega naroda, ki žive razpršeni med Jugoslovani, za večne čase garantirati narodni obstoj, svobodni razvoj, popolno ravnopravnost, ako tudi oni stopijo na naše stališče, katero imenujemo širši trializem.

Gospoda moja, hitim k sklepu. Jaz pravim, da je trialistiška preosnova našega cesarstva realna možnost, in se te možnosti radujem. Momenta, kadar se bo dala izvršiti ta možnost, ne ve nihče. Položaj za izvršljivost nastane lahko kmalu, lahko pa traja do tega tudi še dolgo vrsto let. Pomislite v katerem položaju je bila Ogrska leta 1848., ko je ruski general sporočil našemu cesarju: „Illyrien liegt besiegzt zu Füßen Ihrer Majestät! Ako Ogrski od takrat primerjamo Ogrsko od danes, vidimo, kako hitro včasih teče politično življenje narodov, kako hitro se vse spreminja, kako vsak dan kaže novo sliko, kako hiti dogodek za dogodkom; ako vse to upoštevamo, potem tudi lahko mislimo ali, če hočete, sanjamo, da pride oni veliki moment preje, nego se danes sodi. Ali gospoda moja, ako bi tudi imeli računati s tem, da bo oni veliki moment narodne samostojnosti jugoslovanstva prišel znabiti šele čez 100 ali 200 let, zaradi tega ne smemo omahovati, ne smemo opuščati dela za uresničenje te ideje. Nič ne škodi, če pustimo tudi še našim potomcem nekaj dela. Zadostovati nam mora tudi ponosna zavest, da smo storili to, kar nam je bilo v danih razmerah mogoče storiti za uresničenje velikega ideala, da smo storili svojo dolžnost in da smo ustvarili temelj, na katerem naši potomci lahko gradijo naprej.

Spominjam se besed francoskega pesnika do svoje hčere:

„Nul n' est heureux, nul n' est triomphant — L' heure est pour tous une chose incomplete.“

Nihče ni srečen, nihče ni triumfator — ura je za vse nepopolna stvar.

Gospoda moja! Naša ura bo znabiti nepopolna, ampak v grob idimo s prepričanjem, da smo storili svojo dolžnost! (Burno odobravanje in ploskanje — na levi in v središču. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links und im Zentrum.)

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangen nun Seine Exzellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel.

Abgeordneter Freiherr von Schwegel:

Der Herr Vorredner hat mit großem Nachdrucke und wiederholt erklärt, daß die wichtige Frage, die uns jetzt beschäftigt, mit kühlem Blute und mit ruhiger Besonnenheit beurteilt werden müsse. Diesen Grundsatz, dem er gehuldigt hat, werde auch ich in den kurzen Auseinandersetzungen, die ich an die abgeführte Debatte knüpfen will, mir zur Pflicht machen.

Von Seite des Herrn Antragsstellers ist in erster Reihe der Standpunkt eingenommen worden, den ja dann auch alle Redner nach ihm betont haben, daß die Annexion Bosniens und der Herzegowina gebilligt und als im Interesse der Monarchie gelegen erklärt werden müsse.

Das ist der Standpunkt, auf dem auch ich und meine Gesinnungsgeoffenen stehen.

Wenn ich auch gleichfalls der Meinung bin, daß hier eigentlich nicht der Platz ist, wo diese Angelegenheit kompetenzmäßig erörtert werden soll, werde doch auch ich mich daran nicht weiter kehren, sondern ganz ruhig jener Anschauung beitreten, die dahin ausgesprochen wurde, daß der erste Landtag, welcher in die Lage kommt, diese Angelegenheit zu besprechen, auch auf die Bedeutung seines Votums ein entscheidendes Gewicht zu legen hat.

Es ist erklärt worden, die Annexion sei eine Notwendigkeit gewesen. Gestatten Sie mir, ohne alle Punkte zu wiederholen, welche für diese Behauptung vorgebracht wurden, kurz die Tatsachen festzustellen, die diesen Anspruch nach jeder Richtung vollkommen rechtfertigen.

Der geehrte Herr Vorredner hat erklärt, daß der Berliner Vertrag allein keine andere Bestimmung enthält, als daß Bosnien und die Herzegowina von Österreich-Ungarn okkupiert und verwaltet werden sollen, daß diese Bestimmung des Berliner Vertrages aber keine befristete war und daß demnach die spätere Ausübung dieses Mandates in unbeschränkter Form mit Einschluß aller der Souveränität anhaftenden Bedingungen den besten Beweis liefert, daß mit dieser Okkupation etwas anderes als eine Annexion, mit anderen Worten ausgedrückt, schon damals nicht gedacht war.

Es sind aber seither durch verschiedene Publikationen Tatsachen bekannt geworden, welche auch weitere Beweise erbringen, daß diese Behauptung vollständig gerechtfertigt ist. So ist schon vom Herrn Vorredner auf die Erklärungen des russischen Ministers des Außern in der Duma hingewiesen worden, wo dieser Minister loyal erklärt hat, daß die russische Regierung tatsächlich in ihren Entschlüssen gebunden und nicht in der

Lage ist, den Ansprüchen der österreichisch-ungarischen Monarchie entgegenzutreten.

Aber noch mehr! Es sind weitere Tatsachen aus den Jahren 1876, 1877 und auch 1878 und andere einschlägige Abmachungen bekannt geworden, und ich verlege kein Amtsgeheimnis, wenn ich mich darauf beziehe, was bekannt ist, daß nämlich bezüglich Bosniens und der Herzegowina noch vor dem Vertrage von Berlin bestimmte Abmachungen getroffen worden waren, deren Respektierung die maßgebenden Faktoren im europäischen Konzerte wahrzunehmen haben.

Es wird oft und nur zu leicht vergessen, woher die Okkupation Österreich-Ungarns stammt und was eigentlich zu dieser Okkupation und Verwaltung Bosniens und der Herzegowina die Veranlassung geboten hat.

Erinnern Sie sich nur an die Ereignisse, die sich vom Jahre 1875 angefangen in den benachbarten Ländern, in Montenegro, in Bosnien und der Herzegowina zugetragen haben, und Sie werden finden, daß die Zustände dort so unhaltbar geworden waren, daß tatsächlich der Friede Europas dadurch jeden Tag gefährdet war. Diese Zustände waren ja die Ursache des türkisch-russischen Krieges, welcher die ganzen Verhältnisse auf dem Balkan in der allerernstesten Weise zu verrücken drohte. Ich erinnere daran, daß in jenen Jahren nicht tausend, nicht zehntausend, sondern viel, viel mehr Flüchtlinge aus Bosnien und der Herzegowina in Österreich und Ungarn Zuflucht suchten, (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersic: „Tako je! 19 milijonov smo dali za „Flüchtlinge!“) daß wir für die Erhaltung dieser Flüchtlinge kolossale Ausgaben zu tragen hatten (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersic: 19 Millionen!), sei es mit Rücksicht auf die schwer bedrängte Lage der Bewohner dieser Länder, sei es, um Frieden und Ordnung zu erhalten.

Wenn trotzdem infolge dieser Wirren der Krieg zwischen der Türkei und Rußland ausgebrochen ist, so bitte ich diejenigen, welche sich mit dem Studium der Geschichte dieser Zeit befaßt haben, an den Friedensvertrag von St. Stefano zurückzudenken und sich jene Situation zu vergegenwärtigen, welche durch diesen Vertrag geschaffen wurde. Dieser Vertrag war nichts anderes, als die Okkupation des Balkans in einer Weise, wodurch Österreich einfach vollkommen eingekreist und als Großmacht von jedem Verkehr mit dem Balkan nahezu ausgeschlossen und in seiner Stellung in der Adria ernstlich bedroht worden wäre. Diese Eventualität bildete für den Bestand der Monarchie als Großmacht eine so ernste Frage, daß jeder Staatsmann, der die Wahrung der Interessen der Monarchie im Auge hatte, ein Verbrechen an dem Bestande der Monarchie begangen hätte, wenn er zur Abwendung dieser Gefahr das Erforderliche nicht vorgesorgt hätte. Dafür ist aber vorgesorgt worden, und zwar in vollständig ausreichender Weise. Bevor noch dieser Krieg geführt, bevor noch der Vertrag von St. Stefano unterzeichnet wurde, waren Abmachungen, verpflichtende Abmachungen getroffen worden, die keine Änderung auf dem Balkan ohne Zustimmung Österreich-Ungarns zuließen. Die Verhandlungen in Berlin waren nur eine Konsequenz der vorhergegangenen Abmachungen, eine Konsequenz jener Vorsichtsmaßregeln, die von österreichisch-ungarischer Seite

getroffen werden mußten, um den Bestand und die Stellung der Monarchie zu wahren. Das ist die Vorgeschichte.

Und die Geschichte der Verhandlungen in Berlin! Diese Geschichte ist noch nicht geschrieben, sie ist aber viel interessanter, als man glaubt. Ich bin vielleicht nicht berechtigt, heute über all das zu sprechen, aber ich glaube doch einige Gesichtspunkte markieren zu dürfen, welche auf die Beurteilung der Frage einen gewissen Einfluß ausüben könnten, auch vom Standpunkte der Interessen der südslawischen Völker, der heute hier mit so großer Begeisterung präzipitiert wurde.

Meine Herren! Ich kann mich nicht auf den Standpunkt stellen, daß ein staatlicher Aufbau nur auf der Grundlage von Nationalitätsgrenzen stattfinden soll, und zwar deshalb nicht, weil ein Österreicher oder ein Ungar diesen Standpunkt unmöglich einnehmen kann, einen Standpunkt, auf den wohl auch andere Staaten sich nicht stellen werden. Der Staat ist ja vielleicht zu beneiden, der nur von einem einzigen Volksstamme bewohnt ist, die Großmächte aber, die in dieser Lage sich befinden, sind sehr rar.

Österreich-Ungarn hat die Verpflichtung, seinen territorialen Bestand und die Machtverhältnisse, die mit demselben verbunden sind, unter allen Bedingungen auf das entschiedenste zu wahren. Das sind die Grenzen, die nie übersehen werden dürfen, die aber nicht allein auf der Karte zu finden, sondern auch in anderen Verhältnissen, in der Machtstellung gelegen sind.

Die Balkanfrage ist eine schwere Frage. Seit einem Jahrhunderte oder länger heißt es, daß die orientalische Frage am allerschwierigsten zu lösen ist, aus dem einfachen Grunde, weil der Zerfall der ottomanischen Herrschaft, der dadurch möglicher Weise herbeigeführt würde, neue Verhältnisse schaffen müßte, die niemand vorhersehen kann.

Vergessen wir nicht, wie die Bevölkerung, wie die Machtverhältnisse der einzelnen Volksstämme auf dem Balkan beschaffen sind! Neben dem türkischen Volksstamme, der eine gewisse Position noch immer behauptet, finden Sie Bulgaren, Serben, Albanesen, Griechen und romanische Stämme, und keiner dieser Stämme ist so überwiegend stark, daß er allein eine prädominierende Stellung behaupten und die übrigen Volksstämme unter seine Herrschaft beugen könnte. Deshalb ist auf dem Balkan eine normale, friedliche Entwicklung nicht leicht möglich, solange eben Aspirationen bestehen, die über die Grenzen der normalen Verhältnisse hinausreichen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersic: „Weg nach Solun!“)

Österreich-Ungarn mußte sich zu allen Zeiten den Gedanken klar vor Augen halten, wie es seinen berechtigten Einfluß auf der Balkanhalbinsel wahren könne. Dieser Einfluß ist aber nicht so aufzufassen, wie er von unseren Gegnern immer ausgelegt wurde, als würde es sich darum handeln, die territorialen Grenzen der Monarchie über den Balkan auszudehnen. Es ist das einer jener Grundirrtümer, die absichtlich verbreitet wurden und die aus einem einzigen Satz im Berliner Vertrage abgeleitet werden, wonach man Österreich-Ungarn unter allen Umständen den Weg nach Saloniki — au-delà de Mitrowiza — als Ziel seiner Politik unterjoch. Das ist nie so verstanden worden.

Vor dem Berliner Vertrage und während desselben waren und sind die nachdrücklichsten Verhandlungen gepflogen worden, um zwischen Österreich-Ungarn und den benachbarten, von dem serbischen Volksstamme bewohnten Ländern des Balkan die allerinnigsten wirtschaftlichen Beziehungen zu schaffen, um diesem Volksstamme eine freie und die beste, zuerst wirtschaftliche und in Verbindung damit auch kulturelle Entwicklung zu sichern. Das ist jener Weg, den man in Berlin betreten wollte und auch betreten hat.

Ich werde beim zweiten Teile des Antrages darauf zurückkommen. Ich sage, den man in Berlin betreten, später aber leider nicht weiter verfolgt hat.

Die Politik vor 30 Jahren war eine korrekte. Die war basiert auf den Machtverhältnissen des Reiches, sie huldigte keinen Illusionen, sie entsprach allen gerechten, voraussichtlichen, realen Bedingungen vollständig.

Wenn auf dem Balkan eine derartige wirtschaftliche Verbindung bestände, — wie diese geplant und beschloßen war, ist heute ganz gleichgültig und ich enthalte mich hier in Details eingehen, weil sie nichts Wesentliches zur Sache beitragen, — wenn eine derartige wirtschaftliche Verbindung, sage ich, bestände, so ist es klar, daß aus derselben eine Machtstellung Österreich-Ungarns sich entwickeln würde, welche von dem geehrten Herrn Vorredner vor 2 Monaten in Budapest als die Großmachtstellung Österreichs auf dem Balkan bezeichnet wurde. (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersic: Südslawische Großmacht!) Das ist richtig, nur daß man diese Großmachtstellung nicht mit einem besondern nationalen Charakter bezeichnen dürfte. Die Großmachtstellung der Monarchie hätte ihren Einfluß auf dem Balkan in den angedeuteten wirtschaftlichen Richtungen auszuüben. Kraft der Majorität des serbischen Volksstammes, der unter dem Szepter Habsburgs vereinigt sein soll, kann die Monarchie dort einen maßgebenden, entscheidenden Einfluß ausüben, ohne politisch den bestehenden Staaten in den Weg zu treten.

Politische Änderungen sind nicht notwendig zur Durchführung dieses Endzieles. Die einzelnen staatlichen Konfigurationen können unbeschadet daneben bestehen, die Völker werden unter diesen Verhältnissen jene Entwicklung finden können, auf die sie Anspruch haben und zu der sie vollständig berechtigt sind. Das ist der Gedanke, welcher den Berliner Vertrag vom österreichisch-ungarischen Standpunkte diktiert hat, das waren die Ziele, die wir verfolgten, und diese Ziele würden allen Wünschen vollkommen Rechnung tragen, die heute selbst von den weitestgehenden Standpunkten aus als reale Politik erfüllbar erscheinen.

Nun gehe ich zum zweiten Teile der Ausführungen über. Es wurde gesagt, es sei tatsächlich das, was man geplant hatte, nicht erfüllt worden.

Ich will aber zuvor noch einige Bemerkungen bezüglich der Schwierigkeiten beifügen, die uns bei der Annexion gemacht wurden, weil es in dieser Hinsicht denn doch wünschenswert ist, zu konstatieren, daß nicht, wie einer der Redner gesagt hat, die Ungeschicklichkeit der österreichisch-ungarischen Diplomatie die großen Schwierigkeiten geschaffen hat, die wir in den letzten Wochen mit bangen Herzen gesehen und gefühlt haben.

Daß sie heute so gut wie überwunden sind, erfüllt uns gewiß alle mit dankbarer Freude.

Meine Herren! Wenn die österreichisch-ungarische Diplomatie im Oktober zur Annexion in der Form, wie sie verkündet wurde, geschritten ist, hatte sie dazu die volle Berechtigung. Ich will hier nicht mit Stillschweigen an jenem animosen Protokolle vom 13. Juli 1878 vorübergehen, aus dem alle diese Verwirrungen entstanden sind. Ich könnte zu meiner persönlichen Rechtfertigung heute mit Genugtuung Tatsachen anführen, die ich lieber verschweige; nur konstatieren muß ich, daß ich daran keine Schuld habe. Daß aber kann ich sagen, daß zur selben Stunde, als dieses überflüssige Protokoll unterzeichnet wurde, mit den maßgebendsten Vertretern anderer Staaten die klarsten Abmachungen in dem gleichen Sinne getroffen wurden, der in der kaiserlichen Kundgebung vom 5. Oktober v. J. zum Ausdruck gelangte.

Wenn uns von englischer Seite so ungeheuerere Schwierigkeiten gemacht wurden, so wissen Sie, daß da andere Motive mitspielt haben, (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Angleške intrige!“) als die Absicht, gerade Österreich-Ungarn zu schädigen. Der Zweck war — es ist das doch offen gesagt worden — eine Einkreisung Deutschlands zu vollziehen, und weil wir ehrlich an einem Bündnisse festgehalten haben, welches in dieser letzten Zeit das einzige war, was die Großmachtsstellung Österreichs in unwandelbarer Treue geschützt hat, (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Das glaube ich nicht!“) werden Sie wohl alles verstehen, aber das eine nicht verstehen und nicht begreifen können, daß ein Staat, welcher vor 30 Jahren durch seine maßgebendsten Vertreter, Salisbury und Beaconsfield in erster Reihe und mit allergrößtem Nachdrucke dafür eingetreten ist, daß diese Provinzen im Interesse der Erhaltung des europäischen Friedens auch deshalb, weil sie für die Türkei eine ungeheuerere Last sind, Österreich überantwortet werden, heute den Mut findet, eine so falsche Politik zu treiben. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šustersič: „Das perfide Albion!“) Die Herren werden sich aber noch bestimmen und zur Erkenntnis kommen, daß sie sich geirrt haben; wir aber können auch insofern diese Sache nicht unbeachtet lassen, weil auch der Vorwurf, der gemacht wurde, daß die österreichisch-ungarische Politik im Oktober v. J. von falschen Voraussetzungen ausgegangen ist, einer Korrektur bedarf.

Ebenso gut wie Rußland genau gewußt hat, was geschehen werde, wußten dies auch die anderen Großmächte, und von den anderen Großmächten haben auch welche vielleicht in der gegebenen Stunde sonderbarer Weise vergessen, was sie in der Stunde vorher gewußt haben. In der Politik braucht das niemanden zu überraschen (Zivahna veselost — Lebhaftes Heiterkeit), es ist das nicht schön, aber es ist wahr.

Daß wir nun in der Lage waren, diese Schwierigkeiten zu überwinden (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Pa smo se vendar udali!“ Klici na levi — Ruße links: „Zakaj smo pa plačali. če ni bilo treba!“) ist für jeden von uns gewiß ein Moment der größten Befriedigung.

Die Kosten, die uns das bisher verursacht hat — wenn man dabei von der Voraussetzung der Ver-

meidung größerer Auslagen ausgeht — sind vielleicht nicht zu groß; nichts destoweniger wage ich zu behaupten — und der unmittelbare Herr Vorredner hat das ziffernmäßig nachgewiesen — daß die Opfer, welche die Monarchie für Bosnien und die Herzegowina im Laufe der Zeit überhaupt gebracht hat, so groß sind, daß eine Kompensation von unserer Seite für die Annexion nicht etwa zu geben, sondern unter Umständen eher zu fordern wäre.

Es möge nun dies sein, wie es wolle. Heute möchte ich nur dankbar die Lösung der Schwierigkeiten begrüßen, die gefunden wurde, und zwar ebenso aus rein wirtschaftlichen, wie aus politischen Gründen.

Der uneligierte Boykott in der Türkei hat speziell unser engeres Vaterland in der schwersten Weise betroffen, und derartige Störungen können unter Umständen Konsequenzen herbeiführen, die jahrelang nicht zu verwischen sind. Es muß rasch eine Besserung eintreten, wenn nicht unsere Konkurrenten, die durch ihre Vertreter für den Boykott agitiert haben, einen bedeutlichen Erfolg erzielen sollen.

Es ist auch, wenn man die Berliner Abmachungen und die Okkupation ins Auge faßt, noch etwas nicht zu übersehen. Österreich-Ungarn hat durch die Übernahme der Verwaltung und Okkupation Bosniens tatsächlich zur Wahrung seiner eigenen Interessen gehandelt, — es war das seine absolute Pflicht; — es tat aber das auch zur Wahrung der Interessen des allgemeinen europäischen Friedens. Das ist eine Tatsache, die von aller Welt anerkannt worden ist. Es hat aber bei dieser Gelegenheit auch in geradezu besonders wohlwollender Weise die Interessen Serbiens geschützt.

Es sei mir gestattet, nur ganz kurz auf die neuere Geschichte Serbiens hinzuweisen. Serbien verdankt seine Unabhängigkeit zum größten Teile ausschließlich Österreich-Ungarn. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Und seine Schulden auch!“) Wenn Sie sich daran erinnern, wie die letzte türkische Besatzung aus Belgrad hinausgebracht wurde, wie bei einem späteren Kriege nur durch das Gebot unseres Monarchen die feindlichen Truppen zum Stehen gebracht und Serbien von einer großen Gefahr befreit wurde, so möchte ich dem nur noch beifügen, das jeder, der den Vertrag von St. Stefano und die Karte der Konfiguration der Länder des Balkan auf Grundlage dieses Vertrages betrachtet und mit der Karte vergleicht, die nach dem Berliner Vertrage entworfen wurde, zur Erkenntnis gelangen muß, daß nur durch den Einfluß Österreichs und nur durch die nachdrücklichste Unterstützung der Monarchie Serbien die wertvollsten Positionen auf dem Balkan errungen hat. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šustersič: „Ja, tako je!“) Ich verweise auf Branja und Birt, die Positionen, welche auch jenen, die die Verhältnisse nicht genau kennen, als solche erscheinen werden, die dem serbischen Staate eine prädominierende Stellung auf der Nordseite des Balkan sichern.

Ich habe mir früher zu bemerken erlaubt, daß in der Politik plötzlich Änderungen eintreten können und daß man in diesem Geschäfte auf keine Anerkennung oder Dank rechnen könne. Es gilt das auch für diesen Fall. Ich mache niemandem einen Vorwurf, ich behaupte aber, daß die ruhige Überlegung aller Verhältnisse vielleicht in nicht ferner Zeit die Beteiligten doch zur

Überzeugung führen wird, daß für Serbien und den serbischen Volksstamm in einem guten Verhältnisse zur Monarchie die allergünstigsten Bedingungen der Existenz und Entwicklung gegeben sind. (Splošno pritjevanje. — Allgemeine Zustimmung.)

Nun komme ich zum zweiten Teile der Ausführungen zurück. Der Herr Vorredner hat die Behauptung aufgestellt, jene Grundsätze, die für die Okkupation und die Verwaltung Bosniens nach dem Berliner Vertrage maßgebend waren, seien später nicht befolgt worden.

Ich habe bereits an einer anderen Stelle das offen einzugehen Gelegenheit gehabt und nehme auch gar keinen Anstand, hier zu wiederholen, daß dies eine Tatsache ist, die ich tief beklage. (Klici: — Rufe: „Če bi tudi drugi!“)

Die Politik vor 30 Jahren ist nicht richtig durchgeführt worden, und das hat zu den Konsequenzen geführt, die wir heute bedauern. (Klici: — Rufe: „Morali bi!“) Was war eine der Hauptaufgaben im Interesse der Erhaltung der Monarchie? Dalmatien in seiner vom Hinterlande abgeschlossenen Lage wäre ja geradezu dem Untergange geweiht. Wird die schmale Grenze gegen Osten abgeschlossen, so ist jede Entwicklung unmöglich. Bosnien und die Herzegowina sind das einzige natürliche (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersiö: „Hinterland!“) ja, Hinterland Dalmatiens und man müßte doch voraussetzen, daß eine richtige Politik tatsächlich die Entwicklung in dieser Richtung fördern würde. (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersiö: „Dalmatien ist die Kiste von Bosnien!“) Das Gegenteil ist geschehen. Wiederholt haben wir im Reichsrate reklamiert im Interesse Dalmatiens, und eine bessere Berücksichtigung der wirtschaftlichen Verhältnisse dieses Landes gefordert. Die Verbindungen wirtschaftlicher Natur, die alle anderen Verbindungen mit sich führen, sind nicht nach der Adria geleitet worden, sondern gegen Norden (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersiö: „Proti Pešti!“) und unter Bedingungen, die nicht die glücklichsten sind. Das ist derjenige Grund, welcher vielleicht dazu geführt hat, daß tatsächlich jene Befriedigung in allen Kreisen der Bevölkerung dieser Länder, die erwartet werden konnte, nicht eingetreten ist die aber — ich hoffe das mit voller Zuversicht — doch noch eintreten wird, nachdem man die begangenen Fehler erkannt hat, die unter den gegenwärtigen Verhältnissen leicht wieder saniert werden können, vorausgesetzt, daß nicht wieder andere Faktoren (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Kak Košut!“) störend in die Entwicklung der Dinge eingreifen.

Ich enthalte mich persönlicher Angriffe gegen Jedermann, aber ich muß darauf hinweisen, daß einmal ein Anlauf genommen worden ist, Sarajewo zur Zentrale des serbischen Volksstammes auf dem Balkan auszugestalten, ein Anlauf, der viel versprechend war und der die normale Entwicklung aller übrigen Verhältnisse und namentlich der Beziehungen zur Monarchie in keiner Weise geschädigt hätte. Das alles ist später wieder vergessen worden und unterblieben. Heute hoffe ich, daß diese Verhältnisse sich anders gestalten werden, und das bietet mir den Übergang zum dritten Punkte, zur Frage der Zukunft.

Ein Prophet ist der Herr Vorredner nicht und ich bin es auch nicht. Der Herr Vorredner hat davon

gesprochen, daß die Frage heute keine aktuelle sei, daß sie in 100 oder 200 Jahren ihre Lösung finden werde. (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersiö: „Mogoče pa prej!“) Das ist vollständig richtig, aber es ist auch das richtig, was er gesagt hat, daß die Entwicklung im Interesse dieser Länder eine natürliche sein müsse, eine solche, welche alle Welt befriedige. Es ist nicht leicht möglich, daß sie dann zum Schaden des Ganzen führe, daß dabei der Österreicher unter keinen Umständen von seinen Rechten etwas aufgeben kann oder darf, daran wird wohl jeder Österreicher unverbrüchlich festhalten. Wir können von den gegebenen geographischen, territorialen Bestimmungen nicht abweichen, nichts abtreten. Wie sich die staatsrechtliche Organisation, die diesen Ländern in Verbindung mit der Monarchie gegeben werden wird, gestalten soll, ist eine ebenso ungelöste, wie schwere Frage, und es kann wirklich nur der heißeste Wunsch jedes Patrioten sein, daß hier eine Lösung gefunden werde, die nicht verderbenbringend sei.

Es ist von vielen Seiten der Gedanke des Trialismus ausgesprochen worden, aber die meisten, die davon gesprochen haben, sind heute auch der Überzeugung, daß dieser Gedanke gegenwärtig schwer eine praktische Grundlage finden werde. Wenn Prinz Lichtenstein davon gesprochen hat, hat er dies gewiß in der allerbesten Absicht getan, aber eine praktische Durchführbarkeit ist heute wohl noch nicht zu erkennen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Znabit pa!“) Wir müssen nur wünschen, daß es möglich werde, unsere Abmachungen mit Ungarn in dieser Angelegenheit in eine Form zu bringen, durch welche die Interessen Österreichs nicht geschädigt werden.

Die Opfer, die Österreich-Ungarn für diese Länder gebracht hat, sind, wie schon gesagt, außerordentlich große. Es ist nicht möglich, daß Österreich nach dem, was es für diese Länder getan hat, auf seine Ansprüche darauf verzichte und daß diese Länder einfach an Ungarn abgetreten werden, obwohl ich anderseits auch ganz gut begreife, daß die Länder der ungarischen Krone, ebenso wie wir, an ihren Ansprüchen und insbesondere an ihrem Zusammenhange unbedingt festhalten.

Es gibt noch andere ungelöste Fragen, ich will aber darauf nicht näher eingehen. Allein jeder, der den Bestand der Monarchie so überzeugt wünscht, wie es Pflicht eines jeden Patrioten ist, muß wünschen, daß Störungen durch eine territoriale Änderung unseres Besitzstandes vermieden werden. Keine Nation in Österreich soll irgendwie in ihrer Entwicklung gehemmt werden und es ist auch die vollste Entwicklung auf kulturellem Gebiete möglich, ohne die bestehenden staatsrechtlichen Verhältnisse zu verwirren und zu alterieren.

Die Großmachtstellung Österreichs beruht auf der festen konstitutionellen Grundlage aller Teile, die diese Monarchie bilden; zu den zwei Staaten, die bisher diese Grundlage bildeten, tritt ein dritter Faktor hinzu, dessen Beziehungen zum Ganzen in entsprechender, festerer Weise geregelt werden müssen. Halten wir uns frei von allen Utopien und Theorien, von allen zu weitgehenden Idealen, die man nie erreicht. Deshalb wird man niemandem einen Vorwurf machen dürfen, wenn er in der Politik kein Idealist, sondern ein Realist ist. Ich glaube

auch, daß die Realpolitik in Zagar keinem Widerspruche zu den berechtigten nationalen Aspirationen steht.

Und weil ich bei der Realpolitik bin, gestatten Sie mir zum Schluß eine Frage in Erinnerung zu bringen, die von Seite des Landtages vergessen worden ist. Streng genommen hängt sie mit diesem Gegenstande nicht zusammen. Nichts destoweniger habe ich die Zustimmung unseres sehr geehrten Herrn Präsidenten eingeholt, die Sache anregen zu dürfen, weil ich glaube, daß die Entscheidung über diese Frage keine Schwierigkeiten bieten werde. Es ist das die Inorporierung von Sichelburg und Mariental in Krain, eine Frage, für die ich als Realpolitiker unter Festhaltung an dem Grundsatz der Integrität unseres staatlichen Besitzstandes eintrete, und für deren Lösung wir schon oft hier und anderwärts eingetreten sind. Mit der ungarischen Regierung ist die Lösung dieser Frage beim Ausgleich bestimmt vereinbart und es ist festgesetzt worden, daß zur Regelung dieser Angelegenheit sofort eine Kommission eingesetzt werden würde. Das Unglück will es aber, daß man daran zu vergessen scheint. Weil ich davon gesprochen habe, daß man an Abmachungen strenge festhalten soll, und daß daher auch diese Abmachungen mit Ungarn in korrekter Weise durchgeführt werden müssen, glaube ich vorschlagen zu dürfen, daß wir die Regierung an das erinnern, wozu sie sich verpflichtet hat, und daß die vorgesehene Vereinbarung mit der ungarischen Regierung sobald als möglich getroffen werde.

In diesem Sinne würde ich zum Schluß bitten, folgende Resolution anzunehmen (bere — ließt):

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landtag des Herzogtums Krain beharrt entschieden auf dem unbestreitbaren Rechte des Landes, daß die Gebiete von Sichelburg und Mariental ohne weiteren Verzug wieder mit Krain vereinigt werden, und fordert die Regierung auf, die diesbezüglichen Verhandlungen mit Ungarn endlich und sobald als möglich zum Abschlusse zu bringen.“

Diese Resolution entspricht vollständig den Forderungen, die von Seite der Vertreter des Landes bei jeder Gelegenheit mit Nachdruck hervorgehoben wurden, und ich glaube sie noch in der letzten Minute unserer Beratungen beantragen zu dürfen. (Zivahno odobranje in ploskanje — Lebhafter Beifall und Handklatschen.)

Deželni glavar:

Najprej vprašam, ali je zadosti gospodov, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca ekselence barona Schwegla, ki smo jo ravnokar slišali — ob der Antrag unterstützt wird?

Prosim gospode, ki podpirajo to resolucijo, da izvolijo ustati — die Herren, welche die Resolution unterstützen, belieben sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

K besedi pride sedaj gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Ničesar nimam proti temu, da se je danes v tej zbornici razvila prava zunajna

politična debata, ker je pomen deželnega zbora le povišan, če kaže zanimanje za taka vprašanja. Ne bom dolgo govoril, ampak nekoliko hočem podpreti izvajanja predgovornika in našega starega tovariša dr. Trillerja. Stvar je nekoliko težavna, ker je težavno govoriti za ekselenco gospodom baronom Schweglom, ki je bil sam kot aktivni diplomat navzoč pri sklepanju berolinske pogodbe, in ker je težavno govoriti tudi za aktivnim politikom, kakor je tovariš gospod dr. Šusteršič, kateremu so razmere vsekako bolj znane, kakor meni. Spuščal se torej ne bom v detajl stvari same, niti ne v vprašanje, ali je bila Avstrija upravičena anektirati Bosno in Hercegovino. To pa je gotovo: v tistem trenutku, ko je bila stvar izvršena, je moralo biti vsakemu naprej jasno, da Avstrija anektiranih dežel iz roke dati ne more, ako noče riskirati svojega uplava kot velesila.

Gospoda moja! Jaz stojim na stališču, da je potrebno, da sta pri tako važnem vprašanju obe slovenski stranki v tej zbornici v bistvu enega mnenja, vendar pa naj se mi dopusti, da dam izraza nekaterim pomislekom in da dam duška nekaterim skrbem, ki me navdajajo ob tej priliki. Seveda se — gospod tovariš dr. Šusteršič naj mi tega ne šteje v zlo — ne morem strinjati z njegovimi nazori, da bomo na plodove aneksije morda čakali 100 ali celo 200 let, kajti ne vem, ali bo tedaj slovenski narod še v položaju, da bi mu bilo mogoče kaj takega, pač pa je moje mnenje, da naj se dela z vsemi silami na to, da slovenski narod prej ko prej fruktificira aneksijo in skuša dobiti plodove iz nje. Ne da se tajiti: S to aneksijo se je ustvaril nov avstrijski problem in kdor pozna zgodovino anektiranih dežel, bo priznal, kakor je to storil ekselencja gospod baron Schwegel, da je bila madžarska politika v največjo nesrečo tem deželam, da je bila kriva vsemu neredu. Zato se mi bojimo v prvi vrsti, da bi se tudi sedaj tega vprašanja ne polastila naša sosedna madžarska vlada in skušala pokvariti, kar bi stvar sama na sebi prinesla dobrega. Proti temu moramo javno nastopiti, Madžarom tega ne smemo pustiti. Na drugi strani pa moramo z našega slovenskega stališča imeti še eno skrb, da bi tudi nekateri naši politiki, ki imajo moč v Avstriji, in to so nemški politiki, ne storili kaj enakega in ne pokvarili tega vprašanja. Mi moramo z vso silo delati na to, da se vprašanje reši v takem smislu, da se slovanski upliv v tej državni polovici ne bo zmanjšal, da se Slovani ne porinejo v usodepolno manjšino. Torej moramo našim politikom, ki imajo moč in veljavo v rokah, na srce polagati, naj pazijo z vso vnemo na to, da nas ne zadene katastrofa, da bi postali Jugoslovani manj uplivni, kakor smo danes.

Jaz nečem biti diplomat, velik diplomat že celo ne, ampak v eni stvari se pa vendar ne morem strinjati z gospodom baronom Schweglom. Gospoda moja, Vi veste, da velja pri nas, kot nekak malik, zveza z Nemčijo, ki naj bi bila neko zlato tele, pred katerim bi moral vsakdo na kolenih ležati.

Meni se ne zdi stvar taka, da bi avstrijska velsila bila na vsak način odvisna od zveze z Nemčijo. Ta dogma se mora omejiti, to pa še tem bolj, ker obstoji velika nevarnost, da pride Nemčija vsled svojega razvitka, katerega ne more gledati „perfidni“ Albion, v kritičen položaj. In bati se je, da potegne nekdanj v svojo krizo tudi Avstrijo, ki naj plača potem za to zvezo velikanske troške. V tem me še bolj potrjuje dejstvo, da je Nemčija ravno v aneksiji Bosne in Hercegovine našla povod, da je nekako usiljivo konstatirala na zunaj, da glede Bosne in Hercegovine stoji in leži z našo monarhijo. Jaz se torej bojim, da bi se ta dogma preveč ne ugloobil, ker mislim, da lahko pridejo časi, da ravno vsled zveze z Nemčijo, katere nihče ne ljubi, pride Avstrija v kako katastrofo. Zato izražam ob tej priliki tudi te skrbi, in da pridem h koncu, rečem samo še: Verjeli mi boste, da mora vprašanje aneksije vsaki slovenski stranki biti simpatično, in gotovo je, da mora v prvi vrsti simpatizirati s tistim narodom, ki nam je najbližji, in to so bratje Hrvatje. Ali tudi Srbi so naši bratje in zato nas vodi le ena želja, da naj se tedaj, ko se bode uredilo to vprašanje, ne ustvarja kaka jugoslovanska Lombardija. Ravno tako pa tudi želim, da bi tudi Črna gora in Srbija s kako krvavo rano ne zapustili one evropejske konference, na kateri se bo obravnavalo to vprašanje. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall im Centrum und links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v nujnostni debati?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne je debata glede nujnosti zaključena in ima le še gospod predlagatelj dr. Krek končno besedo.

Poslanec dr. Krek:

Zadnjemu gospodu predgovorniku in njegovim končnim izvajanjem odgovorjam, da je brez vsakega dvoma dolžnost avstrijskih narodov in avstrijske vlade skrbeti za to, da središče jugoslovansko ostane, in če še ni, se napravi v naši monarhiji! Ako tega ne bo izvedla, potem bo imela samo iredento, ki bo menda širša in večja, kakor je danes. To stoji! Povdarjam pa, gospoda moja, da so se pri tej debati, in tudi že pri nekaterih drugih, pojavile tri fikcije, katere moramo razpršiti. (Poslanec — Abgeordneter dr. Susteršič: „Uničiti!“)

Prva fikcija je ta, da je naša država in vlada v tej državi nekaj petrificiranega, nekaj okameneloga, kar se ne da izpremeniti. To pa ni res. Po splošni enaki volilni pravici smo mi država in mi vlada. In danes nikakor ni več opravičeno igrati dvojno vlogo; na eni strani vlogo revolucionarnega politika, na drugi strani pa politika, ki se hoče vdeleževati volitev in rabiti parlament. Gospoda moja! Veseli moramo biti, da imamo parlament, da imamo ta deželni zbor, in jaz sem hvaležen gospodom tovarišem narodno-napredne stranke,

da so se vkljub vsem viharjem, ki so se vsipali nanje, premagali in nam omogočili delovanje v tem deželnem zboru, ki je velikanskega pomena ne samo za celo deželo, ampak tudi za celo Slovenijo.

Še veliko več, kakor v tem deželnem zboru, pa imamo v državnem zboru. In v tem državnem zboru imamo priložnost ustanoviti vlado, kakoršna je primerna avstrijskim narodom. Govoriti o kakšnem avstrijskem sistemu, kateri bi se ne dal premagati in ki bi moral vedno ostati, to je napačno in vodi do napačnih zaključkov in končno k revoluciji.

Druga velika fikcija, ki se je, čeprav ne v toliki meri, tudi pojavljala v naši debati, sloni na stvareh, ki jih je hotel v zadnji dobi Albion, ali kakor se ga je danes po pravici imenovalo, perfidni Albion — in to je še milo rečeno, — konstatirati. Ta fikcija obstoji v misli, da je naša Avstrija bolna na smrt. Ta perfidni Albion je zdaj žalosten, ker se je prepričal, da Avstrija živi in hoče še krepkeje kakor dozdaj živeti. V tej fikciji tiči glavna, velika zmeta cele Evrope. Jaz sem ravno zadnji čas, ko sem študiral gospodarsko zgodovino zadnjih dvajset let, prišel do prepričanja, da je naša Avstrija mnogo solidnejša na gospodarskem in političnem polju kakor Nemčija. Avstrija je sicer imela 1873. veliki „krah“, a od tistega časa pa ni bilo ničesar takega. V kritični dobi, ko je bila zadnja velika denarna kriza v Ameriki, je Avstrija dobro in sijajno izhajala, dočim se je nemško gospodarstvo nevarno majalo. Gospodarsko Avstrija napreduje, in tisto vpitje med posameznimi narodi ne pomenja nikake smrti, ampak le življenje. Mi se ne borimo kot starci brez moči, ampak kot fantje, kot mladeniči, ki hočejo, da dobi vsak svoj prostor svobode na solncu.

In če je Avstrija že zdaj, ko je zanemarjen še velik del njenih narodov, ko še spita talentirano poljsko ljudstvo in talentirani maloruski narod, ko je naš slovenski in hrvatski kmet še tako zapuščen, da se le z velikim naporom pokaže toliko, da mu priznavajo, da sme govoriti z akademično izobraženim članom druge narodnosti, če je Avstrija že sedaj pokazala tako moč, če je duševno življenje v Avstriji že sedaj tako silno, če kultura tako veselo napreduje in če znanost tako cvete v sedanjih razmerah, gospoda moja, potem opravičeno vprašam: Kaj bo še le z Avstrijo, ako se bo lahko svobodno razvijal vsak narod? Avstrija ni bolna na smrt in ne bo umrla. Avstrija se še-le rodi, njeno življenje bo od dne do dne krepkejše in močnejše.

Tretja fikcija, ki je podlaga mojim trditvam, je strah pred Nemčijo. Mogočna Nemčija — tako so nas učili. Mi smo stali pod utisom te sugestije, da je Nemčija silno močna in da z vsemi silami dela na to, da bi nas spravila pod se. Ravno tako smo stali pod uplivom sugestije, da je silno močna Rusija, in da imamo od nje pričakovati osvoboditve. Bili smo mladi in idealni! Norci pa so bili tisti, ki so videli v naših simpatijah do Rusije kako nevarnost in so imeli vsakega bogoslovca

zapisanega za veleizdajnika, ki si je naročil kako knjigo iz Rusije (Klici: — Ruſe: „Res je!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Si gotovo sam poskusil!“), kar sem skušal na lastnem telesu. Ta zmeta, da je Nemčija velika moč, je dandanes popolnoma dokazana. Nemčija v sedanjih razmerah komaj, komaj sama sebe vzdržuje. Notranji boji, ki jih ima sama v sebi, so hujši, kakor pri nas. Značaj korupcije, ki jo razjeda, je hujši kakor pri nas, in zato, gospoda moja, nikakor ne mislite, da bi nam od te strani grozila tista nevarnost, katere so nas učili se bati.

Ta fikcija mora tudi pasti. Jaz ne rečem, da se naj ne skuša omejiti preveliki njen upliv na nas. To je potrebno, kakor je povdarjal tovariš dr. Tavčar. Vedno se moramo vpraševati, kakor se vprašata praktični Lah in Anglež, tudi mi, kedaj bo za nas prav, da si poiščemo drugih tovarišev in zaveznikov. Dolžnost realnih politikov pa je, da se taki sugestiji ustavimo, če ni utemeljena in resnična.

Sedaj preidem na govor poslanca ekscelece barona Schwegla. Razlogom, s katerimi sem utemeljeval, da je naš deželni zbor opravičen govoriti o aneksiji, dodam takoj še nadaljni razlog, ki obstoja v tem, da ima naš kranjski deželni zbor v svojem članu, rojaku naše dežele ekscelenci baronu Schweglu, edinega državnika, ki je bil takrat navzoč v imenu avstrijske vlade, ko se je storil prvi korak, čegar posledica je bila aneksija, in je že zaradi tega to malo, kar je povedal, tako interesantno, da tega do danes še nobeden parlament ni slišal. Povdarjam pa seveda, da je stališče, na katerem stojimo mi, drugačno, kakor njegovo.

On izločuje nacijski moment, ker stoji samo na avstro-ogrskem stališču. Jaz pokličem ekcelenci baronu Schweglu, ki pozna zgodovino, v spomin samo slučaj, na kak način je svoj čas Leopold Srbom, ki so prišli v Avstrijo, hotel zagotoviti pravice, da so se mogli avtonomno razvijati na cerkvenem polju in v šolskem oziru. Na kakšen način jim je omogočil, da se je srbski narod sredi ogrskih narodov tako pomnoževal, da je izpodrinil madžarski živelj, da je postal gospodar na zemlji, kjer se je naselil, da si je pridobil milijone, katere je pozneje porabil zopet v svoj prilog, zopet za svoj napredek v narodnem in kulturnem oziru? To je storil čisto priprosto na ta način, da jih je izvezl in izločil iz Madžarov in njihovo centralno upravo postavil na Dunaj in ne v Pešto. Taka politika je napravila iz Srbov naše prijatelje in v njih v resnici izzvala trajne simpatije do Avstrije, ki so trajale toliko časa, dokler jih niso Madžari podrli. Kje je bilo središče in težišče te politike? Obstojalo je v tem, da se je dala srbskemu narodu samostojna, neodvisna uprava.

Kar je bilo potrebno leta 1690., ko je država še tako malo pomenjala za gospodarski razvoj, ko je bila država še vse kaj drugega kakor danes, kar je bilo takrat v interesu avstrijske politike potrebno, to je tembolj potrebno še danes in to je, da se nam Jugoslovanom da lastna samostojna

uprava. (Viharno odobravanje in ploskanje na levi in v središču. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links und im Centrum.)

Deželni glavar:

Mi prestopimo sedaj na glasovanje o nujnosti. Tisti gospodje, ki ste za nujnost, prosim, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Nujnost je sprejeta. (Burno odobravanje in ploskanje na levi in v središču in klici: „Soglasno!“ — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links und im Centrum und Ruſe: „Soglasno!“)

In sedaj pride razprava v meritu.

Gospod predlagatelj dr. Krek ima besedo.

Poslanec dr. Krek:

Predlagam, da se moja resolucija izroči ustavnemu odseku.

Deželni glavar:

Torej mi bomo glasovali in meritu.

Glede prvega odstavka resolucije se mi je izrekla želja od strani gospodov nemških poslancev, da bi se vršilo glasovanje ločeno.

Jaz bom ugodil tej želji in mi bomo torej o resoluciji glasovali v dveh odstavkih in sicer najprej o odstavku: „Deželni zbor pozdravlja aneksijo Bosne in Hercegovine“ . . .

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede v formalnem oziru!

Visoka zbornica! Po mojem mnenju sploh ne gre sedaj glasovati o vsebini resolucije, ker imamo mi sklepati samo o tem, da se predlog odkaže odseku. O meritu bo glasovati pa šele tedaj, ko pride poročilo iz odseka.

Zato prosim gospoda deželnega glavarja, da se sedaj zgolj o tem glasuje, da se resolucija odkaže odseku.

Deželni glavar:

Ako ni ugovora, bom ugodil tej želji.

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ni ugovora proti temu, bomo torej in meritu glasovali samo o tem, da se resolucija gospoda poslanca dr. Kreka odkaže ustavnemu odseku.

Gospodje poslanci, ki ste za ta predlog, prosim, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Sprejeto, — in sedaj imamo še glasovati o tem, da se tudi resolucija gospoda poslanca ekscelece barona Schwegla odkaže ustavnemu odseku.

Gospodje, ki ste tudi za ta predlog, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Je tudi sprejeto.

In sedaj bi jaz rad napravil konec naši seji in le še prosim, da prečita gospod zapisnikar neko interpelacijo, ki mi je še došla.

Zapisnikar Škarja:

(bere — liešt):

„Interpelacija

poslanca Dimnika in tovarišev na deželnega predsednika, visokorodnega gospoda barona Schwarza.

Danes 16. januarja zjutraj hodil sem po Vodnikovem trgu, ko so ravno policaji in tržni nadzornik pregledovali mleko. Opazil sem, da se je s kmeticami naravnost kruto ravnalo. Neki Mariji Škrjanc iz Jarš šte. 8 zlihi so mleko kar na tla, češ da ni naravno. Ob enem se ji je povedalo, da bode še kaznovana. V pravni državi mora biti vendar vsakemu možna pritožba. Kako pa naj se vpelje pritožba, če se na tla zlito mleko ne more več natančneje preiskovati? V hitrici se vendar ne more pristnost ali nepristnost mleka konstatirati. — Temeljito zamore to določiti samo kmetijsko preskuševališče.

Ker se podobni slučaji vrše dan za dnevom in se kmetjsko ljudstvo gotovo prav velikokrat po krivici oškoduje, saj vedo veščaki, da ima pogostokrat mleko samo 2½% toščobe in včasih še toliko ne, in le toščobo je mogoče v hitrici določiti, bi bilo potrebno, da se vselej, kedar se dvomi o pristnosti mleka ali družih živil, odvzame mala količina in da kmetijskemu preskuševališču v Ljubljani v takojšno presojo.

Da se to zgodi je nujno potrebno, da ne bodo naši kmetovalci po krivici kaznovani.

Vprašam torej deželnega predsednika, visokorodnega gospoda barona Schwarza, če hoče ukreniti, da bode tržno nadzorništvo v tem smislu postopalo.

V Ljubljani, 16. januarja 1909.

Mih. Dimnik s. r.	Pogačnik s. r.
Jaklič s. r.	Drobnič s. r.
I. Piber s. r.	Kobi s. r.
Bartol s. r.	Lampe s. r.
dr. Pegan s. r.	I. Zabret s. r.
dr. Zajc s. r.	Matjašič s. r.
Povše s. r.	Ravnikar s. r.
J. Lavrenčič s. r.	J. Hladnik s. r.
Jarc s. r.	J. Dular s. r.

Deželni glavar:

Interpelacija ima dovelj podpisov in jaz jo vsled tega izročam gospodu vladnemu zastopniku.

K besedi se je oglasil gospod deželni predsednik.

Deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Po kratkem, ampak jako zanimivem in važnem zasedanju smo prišli h koncu.

Visoki zbor je razun tega, kar je sklenil v raznih važnih predlaganih postavah, razmotrival,

bi rekel, o vseh važnih stvareh pripadajočih k njegovemu delokrogu in s tem dal mero za bodoče delovanje in ravnanje.

Naloga je sedaj deželnega odbora, izvršiti naročila, ki mu jih je dala visoka zbornica in deželna vlada bo z vso vnemo ž njim sodelovala. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Hoheß Haus! Wir stehen am Ende einer zwar kurzen, aber sehr inhaltsreichen und sehr interessanten Session. Der hohe Landtag hat außer der Botierung verschiedener Gesetze die wichtigsten Agenden seines Wirkungsbereiches in den Bereich der Erörterung gezogen und dadurch gewissermaßen die Richtung für seine zukünftige Arbeit gegeben.

Der Landesregierung wird es ein Vergnügen sein, sich an den Arbeiten, welche jetzt über Auftrag des hohen Landtages dem Landesausschusse zukommen, mit allem Eifer zu beteiligen.

Visoka zbornica! Vsled Najvišjega povelja Njega Veličanstva presvitlega cesarja izjavljam, da je deželni zbor vojvodine Kranjske z današnjim dnevom odložen.

Hoheß Haus! Ich habe die Ehre zu erklären, daß der Landtag des Herzogtums Krain über Allerhöchsten Auftrag mit dem heutigen Tage vertagt ist.

Deželni glavar:

Visoka zbornica! Deželni zbor Kranjski je odgoden in mi bomo sedaj zapustivši to dvorano eno zavest lahko vzeli seboj, da teh devet dni ni bilo izgubljenih.

Lahko rečem, da ga še ni bilo zasedanja, v katerem bi bil, — zlasti pričetkom svojega delovanja, — deželni zbor deloval tako požrtvovalno in s tako izredno marljivostjo, kakor v tej ravno prošli dobi.

Tudi inicijative je imel deželni zbor toliko, da čaka deželni odbor jako težka naloga, delati in pripraviti vse tako, da bo končen uspeh primeren temu mogočnemu vzletu deželnega zastopa.

In, gospoda moja, še nekaj drugega je, na kar se lahko oziram z nekim ponosom.

Pričetek naš je bil ves drugačen kakor konec. Zbrali so se bili temni oblaki nad to dvorano in pričetek prve seje je bil tako buren, da se je bilo že bati, da bo deželni zbor razbit, predno še mine 24 ur.

In kasneje pa smo videli, da bomo vendar lahko skupaj delovali. Bavili smo se skupno z največjimi in najtežjimi problemi, kakor je posebno to pokazala ravno duhovita razprava današnja o aneksiji Bosne in Hercegovine.

Strast se je plegla in zmagala je ena misel namreč ta, da navzlic vsemu nasprotju, ki ga imamo med nami v narodnem in strankarskem oziru, nazadnje vendar nadkriljuje ono prepričanje, da se dá korist in blagor domovine doseči le potom resnega in stvarnega delovanja.

To je aktivna postavka v naši bilanci in te je visoka zbornica lahko vesela.

Jaz se tedaj vsem gospodom poslancem isto tako kakor gospodoma zastopnikoma visoke vlade za to sodelovanje najtopleje zahvaljujem.

Ich spreche den verehrten Herren, sowohl den Herren Abgeordneten wie den Herren Regierungsvertretern aus bewegtem Herzen den aufrichtigsten Dank für die patriotische Opferfreudigkeit aus, welche sie in so weitgehendem Maße in dieser kurzen Landtagssession bekundet haben.

In sedaj, gospodje, želim Vam vsem, da se bomo zopet zdravi in čili našli v tej visoki zbornici in da bomo potem uspešno napredovali z onim delom, katero smo sedaj tako srečno in pogumno pričeli.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Meine Herren! Am Schlusse dieser kurzen, aber gewiß sehr interessanten Tagung finde ich mich verpflichtet, im eigenen Namen und wohl auch im Namen aller anwesenden Kollegen unserem verehrten Vorsitzenden

herzlichst zu danken für die mühevollen, aufopferungsvollen Leitung unserer Verhandlungen. (Zivahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Es ist das umso anerkennenswerter, weil er dies in einem Augenblicke tat, wo schwere Sorgen ihn drückten. Er gab uns seine besten Wünsche auf den Weg. Wir aber möchten diese Wünsche damit erwidern, daß wir ihm vom Herzen wünschen und gönnen, es möge ein gütiges Schicksal die schweren Sorgen, die auf ihm lasten, erleichtern. Nehme er unseren Dank mit diesen besten Wünschen entgegen. (Splošno živahno pritrjevanje in ploskanje. — Allgemeine lebhafteste Zustimmung und Händeklatschen.)

Deželni glavar:

Iskrena zahvala za te besede!

Ich benütze auch den Anlaß, um meinem verehrten Herren Stellvertreter für seine Mühewaltung meinen besten, ergebensten Dank auszusprechen.

Seja deželnega zbora je zaključena.

Konec seje ob 6. uri 50 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um

6 Uhr 50 Minuten Nachmittag.



